

EGYENSÚLYBAN – NŐK A MAGÁNÉLET ÉS A MUNKA KÖZÖTT

PODCAST-SOROZAT
SZUROMI-KOVÁCS ÁGNESSEL ÉS
VÁGÓ PIROSSAL

Vezető szerkesztő:
Dr. Szuromi-Kovács Ágnes

Nyelvi lektor, korrektor:
Gajdó Ágnes

Szerkesztők:
Dékány-Szondi Réka
Galgóczy Éva
Jaksa Petra
Szabó Péter Ádám

Szerkesztőségi fotók:
Förster Tamás

Műszaki vezető:
Nyilassy Bence
Borító és kiadványterv:
Kiss Zsombor
Tördelő:
Plette Péter

Kiadványkoordinátor:
Réder Kristóf
Koordinátori munkatárs:
Szűcs Anikó

Felelős vezető:
Dus Polett

TARTALOM

- 6 „MINDAZ, AMIT ELKÉPZELTEM, VALÓRA VÁLT”
◆ Nagy-Kálózy Eszter
- 22 „NEM KERESTEM A LEHETŐSÉGEKET, JÖTTEK VELEM SZEMBEN”
◆ Czákó Borbála
- 38 „SEMMIT NEM CSINÁLTAM VOLNA MÁSKÉPP”
◆ Beke Zsuzsa
- 52 „RÁ KELL ÉREZNI A HULLÁMHOSSZRA A GYEREKKEL, AMI EGY ÉLETEN ÁT TART”
◆ Búza Éva
- 64 „NAGYON KIEGYENSÚLYOZOTT, JÓ ÉS SZÉP ÉLETET ÉLÜNK”
◆ Virág Judit
- 80 „HA A FIAM VELEM VAN, MINTHA ARANYAT TÖLTENÉNEK BELÉM”
◆ Aczél Petra
- 96 „A GYERMEKNEVELÉS IS CSAPATMUNKA”
◆ Heiszler Gabriella
- 110 „HIDD EL, HOGY A LEGJOBBAT PRÓBÁLOD!”
◆ Fekete Andrea
- 124 „NEM ÉRZEM AZT, HOGY BÁRMIRŐL LEMARADNÉK”
◆ Csujka Fanni

KEDVES OLVASÓ!

Nagy öröm számomra, hogy kezdedben tarthatod ezt a különleges interjúkötetet, amelyben az Egyensúlyban podcast-sorozat vendégei közül kilenc sikeres nő mesél őszintén a karrier és az anyává válás összehangolásának lépéseiről, nehézségeiről, szépségeiről, a család és a gyökerek fontosságáról, a hozott mintákról, a nehéz döntésekről, az elengedés és a megbocsátás erejéről, de mindenekelőtt arról a határtalan és végtelen szeretetről, amit egy anya a gyermeke iránt érez.

A kötet szereplői mind egyedi életutat jártak be, különböző kihívásokkal néztek szembe, mégis közös bennük az elszántság és a kitartás, amellyel leküzdötték az eléjük kerülő akadályokat.

Beszélgetőtársaink őszintén osztották meg legmélyebb gondolataikat és tapasztalataikat, bízva abban, hogy az elhangzottak mások számára is tanulsággul szolgálhatnak.

A kötet elsődleges célja éppen az, hogy inspirációt adjon mindazoknak, akik maguk is nap mint nap egyensúlyoznak a családjuk és a hivatásuk között.

Szeretném megköszönni valamennyi interjúalanyunknak a beszélgetéseket. Személyesen is sokat tanultam a találkozásainkból, nagyon hálás vagyok nekik!

Jó olvasást kívánok!

SZUROMI-KOVÁCS ÁGNES

ügyvezető

CSALÁDBARÁT
MAGYARORSZÁG
KÖZPONT

**„MINDAZ,
AMIT ELKÉPZELTEM,
VALÓRA VÁLT”**

Nagy-Kálózy Eszter

Kossuth- és Jászai Mari-díjas színésznő, három gyermek édesanyja; házastársa Rudolf Péter, a Vígszínház igazgatója

NAGY-KÁLÓZY ESZTER

- **Szuromi-Kovács Ágnes:** *Eszter, nagyon szépen köszönöm, hogy eljött hozzánk. Számomra ez igazán jelentőségteljes alkalom.*
- ◆ **Nagy-Kálózy Eszter:** *Nagyon szépen köszönöm.*
- **Ágnes:** *Bevallom őszintén, nagy csodálattal figyeltem a pályáját, a házasságát, példamutató kapcsolatát és a családi életét egyaránt. Úgy gondolom, a tanulságokat fontos megosztani. Egy színésznőnek nem feltétlen evidens az, hogy fiatalon gyermeket szül, és az sem magától értetődő, hogy három gyermeket vállal. Hogyan alakult ez? Sokat kellett gondolkodnia a családalapításon, vagy jött természetesen?*
- ◆ **Eszter:** *Nem, én mindig azt mondom, hogy biztos úgy volt jó, hogy nem gondolkodtam. Az, hogy színésznő akarok lenni, már háromévesen kiderült. Tizenhat évesen biztos voltam abban is, hogy nagyon szeretnék gyerekeket. Sok gyereket. Úgy láttam magam mindig, hogy színésznő is vagyok, és egyébként van egy fantasztikus családom, sok-sok gyerekkel. Egy fiatal lány elképzelem, milyen lesz az élete, de az, hogy számomra ez valóban megadatott, nagyon nagy dolog. Csoda. Amit elképzeltem, valóra vált. Hogy miért olyan fiatalon? Az élet így hozta. Még az első férjemmel volt egy olyan pillanat, amikor mind a ketten úgy gondoltuk, hogy olyan jó lenne, és hogy érettek vagyunk. Visszatekintve látom, hogy egyáltalán nem voltam érett. Huszonegy évesen az ember még csak azt gondolja, hogy érett.*
- **Ágnes:** *Igen, sok mindent átértékelünk.*
- ◆ **Eszter:** *Csak utána kezdtünk megérni erre a feladatra. Azt a fajta felelősségvállalást, előre gondolkodást, ami egy huszonegy éveset kevéssé jellemez, utána az hozta meg, hogy anya lettem.*
- **Ágnes:** *Volt esetleg olyan pillanat, amikor azt élte meg: „anya vagyok”? Emlékszem, tőlem egyszer megkérdezték, hogy a gyermekemnek „Mi az anyja neve?”, és abban a másodpercben – akkor nagyjából egyhetes volt – arra gondoltam, hogy nincs is még anyja... Én még egy vagyok ezzel a gyerekkel.*

◆ **Eszter:**

Az első hetekben minden pillanatban annyira meghatódtam azon, hogy itt van egy kis lény, aki tőlem függ, hogy amikor bepelenkáztam vagy ettettem, állandóan sírni tudtam volna, hogy ez mekkora feladat, és hogy nem hibázhatok.

Ez olyan nagy felelősség. Az ember fiatalon éli az életét így vagy úgy, de innentől kezdve ez egy teljesen másfajta létezés. Persze van az embernek egy társa, akivel megoszthatja ezeket a terheket.

● **Vágó Piros:** *Akkoriban sok minden más is történt. Filmfőszerepet kapott, egyetemre járt. Kellett, hogy legyen a társ mellett egy támogató közeg. A szülei biztosan teljes vállszélességgel ön mellett álltak.*

◆ **Eszter:** *Persze, és a férjem szülei is. Nagyon sokan voltak körülöttünk, és ha úgy adódott, segítettek. Sőt, örömmel rohantak segíteni akkor is, amikor nem kellett, csak hogy ott legyenek az unoka közelében. Mindig azt mondom, nagyon szerencsés voltam, hogy ez így megadatott, és rengeteg segítséget kaptam. Én mindig nehezen kérek. Ha felajánlják, és tényleg szükség van rá, akkor el tudom fogadni, de magamtól nagyon nehezen kérek segítséget. Mindig azt gondolom, hogy majd én megoldom.*

● **Piros:** *Az első házassága véget ért, és jött Rudolf Péter, akivel, mint több helyen olvastam, sorsszerű volt a találkozásuk, nem is lehetett volna kitérni előle. De ott, akkor, fiatal anyukaként kellett valahogy randevúzni is, vagy egy új kapcsolatot elkezdeni. Ez hogyan történt?*

◆ **Eszter:** *Nem randevúztunk. Együtt éltünk. Mind a ketten valamit nagyon megéreztek a találkozásunk pillanatában. Nem volt kérdés... Három hét után Péter megkérte a kezemet, én pedig igent mondtam. Akkor még visszamentem Kaposvárra, mert a szerződéselem ugyan már a Radnóti Színházhoz kötött, de még visszahívtak a Sirály című darab Nyina szerepére. Így akkor ott még próbáltam, de aztán októberben megvolt a premier, majd feljöttem Pestre, és mi onnantól kezdve együtt élünk.*

● **Ágnes:** *Péter aktívan felajánlotta a segítségét?*

- ◆ **Eszter:** Ő nagyon aktív apuka. Az első pillanatban tudtam, amikor még meg sem született Olivér fiunk, az első közös gyermekünk. Akkor is tudtam, hogy ő ki fogja venni a részét, hogy amikor csak lehet, ott lesz. Nemcsak a segítségem lesz, hanem társ is ebben a kapcsolatban, ugyanúgy pelenkázza, eteti, játszik vele.
- **Ágnes:** Ebben tehát egyenrangú társak, ami teljesen természetes, hiszen két szülője van egy gyermeknek.
- ◆ **Eszter:** Igen. Biztos vagyok benne, hogy nekem ez másképp nem ment volna. De már az első pillanatban éreztem, hogy ő ilyen ember. Nyilván azért is vállaltunk közösen is gyermeket, mert tudtuk egymásról, ezt nem is kellett megbeszelnünk.
- **Piros:** Azon gondolkozom közben, hogy az anyaságot érintve elsiklottunk a felett, hogy közben mindvégig színházban is dolgozott. Nem nagyon lazíthatott. Előfordult olyan, hogy egy szerepet másként élt meg az anyaság előtt, és másként, amikor édesanya lett?
- ◆ **Eszter:** Nehéz ezt fülön csípni, hogy attól változik-e az ember, vagy attól lát több mindent bele egy karakterbe, de biztos, hogy ezek mind-mind összeadódnak. Minden, amit érzünk, gondolunk, tapasztalunk, beépül. És öröm, ha ezeket beleépíthetem egy-egy szerepbe. Biztos vagyok benne, hogy azt az érzést, amit én anyaként érzek, az a színésznő is meg tudja jeleníteni a színpadon, akinek esetleg még nincs gyermeke. Mert nagyon sok függ attól, hogy a fantáziánkban hogyan jelenik meg, hogy mit akarunk egy jelenetben közölni. De azt a zsi-geri érzést, amit az anyaság jelent, nem is lehet elmagyarázni. Azt csak az tudja, aki ebben benne van és mindenestül a részese. Az a fajta fájdalmas szeretet, amit a gyerekei iránt érez az ember, sokszor egyszerűen felfoghatatlan.
- **Ágnes:** És mennyi mindent megér! Előfordult, hogy azt érezte, valamiről le kellett mondania, egy szerepről például, mert édesanyaként más kötelezettségei adódtak? Vagy érezte-e azt bármikor, hogy megdöccen vagy megtorpan a karrierje azért, mert tudatosan az anyaságot választotta?
- ◆ **Eszter:** Nem. Biztos, hogy tudnék egy másik térképet rajzolni, hogyha nem így alakult volna az életem, de ez vagyok én. Nem gondolom azt, hogy bármiről lemondtam volna, vagy hogyha emiatt igen, azt én el is engedem. Könnyen el tudom engedni azokat a dolgokat, amikre esetleg a gyerekeim miatt mondtam nemet. De nem hiszem, hogy bármiről lemaradtam volna.

- **Ágnes:** *Vagy egy másfajta, hasonlóan jó és értékes úton haladhatott volna.*
- ◆ **Eszter:** Nyilván másképp alakult volna minden. Szabadabban tud az ember jönni-menni.
- **Ágnes:** *Ezt akkor tapasztaltam, amikor egészen kicsi volt a két gyermekünk, és a húgoméknál jártunk látogatóban. Búcsúzáskor mondták egymásnak a párjával, hogy akkor most menjünk el bevásárolni. Mi, amíg a két gyerekkel elindultunk, az nagyjából félórás procedúra volt, ők meg fogták magukat, és elmentek a boltba. Akkor döbbsentem rá, hogy mennyire más ez az élet. Persze cseppet sem tűnt úgy, hogy nekik jobb, hiszen nekünk ott volt a két tündéri kisbaba, de azért így nehezebben mozogtunk.*
- ◆ **Eszter:** Én mondjuk mindig nagyon sportos voltam, és azt gondoltam, hogy tényleg az egyik gyerek itt, a másik ott, a harmadik a hátamon. Tehát hogy én ezt bírni fogom. Úgy éreztem, abszolút alkalmas vagyok erre fizikailag.
- **Piros:** *A színház és a három gyerek mellett jutott még kimondottan sportolásra is idő?*
- ◆ **Eszter:** Reggel ötkor felkeltem, elmentem futni, aztán gyűrtem tovább a napot. Mindig is koránkelő voltam. Szerencsés dolog, hogy nem kellett megerőszakolnom magam. Gyerekként is fönt voltam már hajnalban. Egyszerűen szeretek tevékeny lenni. Mivel olyan kevés az a huszonnégy óra, szeretem, ha abból minél többet tevékenyen tölthetek.
- **Piros:** *Azt is olvastam, hogy amíg a gyerekek kicsik voltak, bár lehet, hogy önök éjjel kettőkor értek haza a színházból, vidékről, innen-onnan, akkor is fölkeltek reggel hatkor. Mert el kellett készíteni a gyerekeknek a reggelit, uzsonnát.*
- ◆ **Eszter:** Mi nem laktunk együtt a szülőkkel, úgyhogy ez a feladat ránk hárult. Persze sokszor előfordult, hogy késő este értünk haza vidékről, vagy mindketten, vagy csak az egyikünk. De néha tehermentesítettük egymást. Például amikor nagyon fáradt voltam, Péter azt mondta, hogy jó, aludj most egy kicsit, majd én megcsinálom. Ilyenek előfordultak, de mi nagyon szeretünk együtt lenni, és mivel az esték igen rendszertelenül alakultak, a reggel számított biztos pontnak. Az iskola hamarabb kezdődött, mint a színházi próba, így meg tudtuk tenni, hogy közösen étkeztünk. Péter téli reggeleken gyertyát gyújtott, megteremtette a hangulatot. Ezt mindig úgy csodáltam, mert én mindent csak gyorsan megcsináltam. Nálunk úgy zajlott az élet, hogy az ember hazajött a próbáról, összeszedte a gyerekeket, otthon gyorsan tanul-

tunk kicsit, játszottunk kicsit, elmosogattam közben mellékesen szöveget tanultam. Utána gyorsan fel a kabátot, vissza a színházba. Nagyon szerettem ezt, de néha úgy éreztem, hiperaktív vagyok. Mert egyszerűen pörgeti magát az ember, hogy bírja este tízig, az előadás végéig energiával. Ezt fejben is el kell dönteni. Azóta se tudok egyébként délután aludni, mert nem tudok kiengedni. Reggel felkelek, elkezdem a próbát, és estig pörgök. Több kollégám mondja, hogy csak tíz percet relaxálj, mert utána olyan, mintha kicseréltek volna. Sokszor próbáltam, de nekem ez nem megy, pedig biztosan fantasztikus lehet.

- **Piros:** *Mindenki máshogy kapcsol ki. Ön hogyan? Mozgással?*
- ◆ **Eszter:** Nem, mindig máshogy. Mostanában a kötés, horgolás jelent egyfajta meditációs tevékenységet.
- **Piros:** *Közben a zene is szól?*
- ◆ **Eszter:** Közben zene vagy film megy, vagy csak úgy elvagyok csöndben, hogy a gondolatokat egy kicsit kikapcsoljam.
- **Ágnes:** *Észrevettem, ha az ember manuális dolgot csinál, akkor az remekül ki tudja kapcsolni, olyankor a gondolatai máshova terelődnek.*
- ◆ **Eszter:** Igen, és közben mégis alkotok valamit.
- **Piros:** *Mik készülnek?*
- ◆ **Eszter:** Most egy hatalmas ágytakaró, ami különböző színekből áll, és az afgán horgolás technikáját alkalmazom, ami két színből tevődik össze. Fantasztikus mintákat lehet belőle kihozni. Láttam egyszer a neten, és utánanézttem, megtanultam, hogyan kell. Jó a kézügyességem, de ezt speciel nem ismertem. Egy ilyen létrehozni, nyilván színház mellett, az körülbelül másfél éves program.
- **Ágnes:** *Húha, akkor ez komoly projekt.*
- ◆ **Eszter:** Ez olyan jó dolog, én nagyon szeretem. Megfestettem az étkezőasztalunkat is. Ilyenekkel nagyon szeretek foglalkozni. Amikor éppen nincs színház, rögtön elkezdek gondolkodni, hogy mivel töltöm azt a két hónapot... Mert hogy most már ráérek, felnőttek, kirepültek a gyerekek. Nagyon nagy boldogság, meg jönnek is nagyon gyakran, de azért marad szabadidőm.

- **Ágnes:** Ez másfajta művészi kiteljesedés ezek szerint.
- ◆ **Eszter:** Igen, miközben a meditáció kitölti az embert.
- **Ágnes:** Térjünk még vissza a gyerekek kicsi korára, mert engem az nagyon izgat, hogy a színésznők iránt megfogalmazódnak bizonyos elvárások. Amikor gyermeket vállalnak, komoly testi változásokon mennek keresztül. Akár az, hogy hajnali 3-kor érnek haza, és 6-kor felkelnek, mert muszáj, és karikás a szemük. Mindez okozott bármikor gondot? Hogyan lehetett ezt kezelni?
- ◆ **Eszter:** Azt gondolom, azzal, hogy már gyerekkoromban kezdtem a sportot, egyfajta testtudatosság belém épült. Apukám alkatát örököltem, aki szikárabb ember volt. Sok mindenben hasonlítottam rá külsőleg. Fiatalon szültem, és olyankor még a karikás szem is jól áll az embernek, észre sem vesszük. Az sokkal később jön, amikor az a karika már nem az a karika. De mindig azt gondoltam, hogy valamiképpen a sport tesz engem rendbe. Nem akarok eljutni odáig, hogy itt húzom, ott húzom, ide varrom, oda varrom. Ez nem én vagyok, de semmi bajom ezzel egyébként. Muszáj megtanulni megöregedni. Ha engedek olyan külső elvárásoknak, ami a mai kor jellemzője, akkor az valahol nem én vagyok. És hála istennek, a férjem egyáltalán nem örülne semmi ilyesminek, úgyhogy mindig azon gondolkozom, hogy ha belül az ember rendbe tudja tenni magát, akkor az kihat a külsőre is. És meg lehet szépen öregedni. Én ebben próbálok hinni.
- **Ágnes:** Én is nagyon hiszek ebben. Mi a Családbarát Magyarország Központban sokat foglalkozunk azzal, hogy hogyan lehet az öregedést méltósággal viselni, hogyan kell az idős családtagjaink mellett állni. Hiszünk abban, hogy ez is nagyon fontos kérdés.
- ◆ **Eszter:** Abban hiszek, hogy ha valami itt, bent rendben van – amin persze néha nagyon sokat kell dolgozni –, akkor az biztosan látszik kívülről is.
- **Piros:** Iszom ezeket a szavakat, mert én is azt gondolom, hogy ez is belül dől el. Hogy ha megtaláljuk az egyensúlyt magunkban, akkor nem tudnak megcincálni. Ezek csak számok. Ha találunk még célt például, ha tudjuk, mit akarunk még elérni, ha vannak terveink...
- ◆ **Eszter:** Meg ha van az ember mellett egy olyan társ, aki úgy szeret, ahogy vagy. Az nagyon sokat számít, hogy ő elmondja mindennap, hogy „Jaj, de szép vagy!” vagy „De jól nézel ki!”, „Csinos vagy!”...
- **Ágnes:** Igen, fantasztikus érzés lehet ez a támogatás. Péter mindig ilyen volt?

Fotó: Centráli Színház – Horváth Judit

- ◆ **Eszter:** Mindig.
- **Ágnes:** Ismerünk olyan művész házaspárokat, akik elismerik egymást, de azért némi rivalizálás is felfedezhető közöttük. Úgy látom, Péter kifejezetten büszke és örül annak, hogy ön ilyen tehetséges.
- ◆ **Eszter:** Kifejezetten inspirálóak számunkra a másik munkái, gondolatai és az, hogy nagyon jól tudunk egymással dolgozni. Én legalábbis mindig ezt éreztem, hogy egyrészt ott a bizalom, másrészt az ötletek, gondolatok.
- **Piros:** Lehet, hogy nem ez a jó szó, de előfordul, hogy esetleg a negatív kritikát is úgy fogalmazza meg, hogy az mégsem kritika, hanem az ember egész egyszerűen csak elkezd rajta gondolkodni, hogy „hm, igen, igaza van, akkor erre kéne továbbmenni”?
- ◆ **Eszter:** Most már igen. Amikor először láttuk egymást színpadon, és az ember mégis hozzá akart szólni, nyilván volt sok pozitív meg sok negatív dolog, például egy bemutatónál, hogy „Jó, de ha jössz megnézni, nem fogsz elválni?” „Akármilyen rossz lehetsz, nem fogok elválni.”

- **Piros:** *Ráadásul most már közösen is dolgoznak. Mint rendező és színésznő. Sok esetben talán van némi alá-fölé rendeltség. Ezt is ilyen nagyon lágyan, puhán sikerül kezelni?*
- **Ágnes:** *Mondjuk ki, ő papíron az ön főnöke.*
- ◆ **Eszter:** *Nem csak papíron, gyakorlatilag is, igen.*
- **Ágnes:** *Milyen érzés ez? Nem volt nagyon éles a váltás, amikor egyszer csak munkatársakból főnök-beosztott viszonyba kerültek?*
- ◆ **Eszter:** *Valahogy nem. Azt gondoltam, hogy lesz ilyen, de végül nem így lett. Egy előadásban dolgoztunk együtt, amiben egy nagyon kicsit játszom, és éppen együtt vagyunk a színpadon, de egyébként nem dolgoztunk most még olyan nagy munkán együtt. Én szeretnék, de nyilván más szempontok is vannak. Nem az a lényeg, hogy mi együtt dolgozzunk, a színház érdekei felülírnak ilyen gondolatokat. Ez csak vágy, hogy ebben a helyzetben is olyan jó lenne... De a rendező-színész viszony egyébként nem alá-fölé rendeltség. Számomra ez mindig társi viszony. Mert nyilván rengeteg gondolattal érkezik egy rendező egy próbára, és ha ezt mind jól tudja átadni a színésznek, akkor a színész fantáziája elindul. Ez egy másik alkotói folyamat, hogy ezekből a gondolatokból egy élő karaktert, élő viszonyt, élő szerepet alkot. Ez egy nagyon összefonódó, társi viszony.*
- **Piros:** *Lehet, hogy mi civilként gondoljuk azt, hogy a rendező érkezik egy direktívával vagy egy elképzeléssel a fejében, nyilván a színész is gondol valamit, de úgymint a rendező „győz”. Ezek szerint ez egy kicsit naiv elképzelés.*
- ◆ **Eszter:** *Persze, nyilván ő fogja össze a produkciót, ő látja át a dolgokat, mégis csak ő irányít egy ilyen helyzetben. Az alkotás folyamata azonban – jó esetben – közös dolog. Mert mégis csak belőlünk születik meg az a valaki.*
- **Ágnes:** *Itt is nagyon érvényes az, amit mindig mondok, hogy az a jó csapatmunka, amikor az egy meg egy nem kettő lesz, hanem legalább három vagy négy. Merthogy közösen olyat tudunk alkotni, amire külön-külön sosem lett volna lehetőségünk.*

- ◆ **Eszter:** *Igen. Ugyanígy épít a rendező a színészből, aki egyszer csak aznap valami olyasmit mutat, amit ő tovább gondol. Ez egy nagyon érdekes folyamat. De azért közben velünk is elment az idő. Azt szoktuk mondani, hogy a világ legöregebb Rómeója és Júliája vagyunk. Amiben megvan a szépség. Most már van egy kis filozófia is az egészben. Mi történik akkor, ha két ember mégis együtt öregszik meg, tehát ha Rómeó és Júlia egyszer csak együtt megöregszik. Az milyen lenne... A történet szerint nem, de mégis csak két középkorú embert látnak a színpadon a nézők. Mindig azt gondoltuk, hogy jó, ezt abba kell majd hagynunk, de közben van benne valami plusz szépség, hogy még mindig játszunk. Nyilván már nem azzal az intenzitással mutatunk be bizonyos mozdulatokat, mint huszonhárom évvel ezelőtt, de ebben is található szépség. Látszik, hogy egy idősebb emberből hogyan lesz fiatal, hogy mi kell hozzá. Kell-e a külső, vagy ha itt, belül megteremtődik, akkor már el tudom hitetni, és be tudom vonzani a nézőt a játékunkba. Egy klasszikus előadásban nem mi játszánk Rómeót és Júliát, de ebben a rendszerben játékra hívjuk a nézőt.*
- **Ágnes:** *Ez nagyon megható. A férjemmel – aki akkor még nem volt a férjem – az egyik első közös színházi élményünk 2000-ben vagy 2001-ben ez volt a Művészetek Völgyében.*
- ◆ **Eszter:** *Nekünk ez nagyon emlékezetes élmény. Mert ott a szabad ég alatt azt mondjuk, hogy „úristen, fölnézek az égre, és látom a csillagokat”, és ott ül yolcszáz-kilencszáz ember... Hogy egyáltalán egy ilyen kétszemélyes előadással meg tudjuk-e teremteni azokat a pillanatokot, amiktől egyszer csak csönd lesz.*
- **Piros:** *Eszter, mit üzenne annak a fiatal nőnek, aki megtudja, hogy gyermeket vár?*
- **Ágnes:** *Egykori önmagának.*
- ◆ **Eszter:** *Sok minden történt az életemben. De ennél fontosabb dolog nincs. Egy életet világra hozni, és utána terelgetni... ennél nagyobb dolog biztos, hogy az életben nincsen. Mindig mondjuk, hogy „annyira szeretem ezt a kort”, „jaj, amikor hároméves”, „amikor ötéves”, de mindig egyik csodálatos időszak. Csak öröm... A nehézségekkel együtt.*
- **Piros:** *A kamaszkor jutott eszembe, amikor többen is egyszerre kamaszodnak...*
- **Ágnes:** *Mint nálunk most.*

Fotó: Centrál Színház – Horváth Judit

- ◆ **Eszter:** Muszáj valahogy humorral nézni ezt az egészet. Kell hozzá, hogy tudjunk nevetni, elsősorban magunkon.
- **Ágnes:** Egyetértek. A nehézségek mellett nagyon sok mindent kapunk a gyerekek által, ez annyira fantasztikus. Ez mindig fölülírja a nehézségeket. A kisbabáknak is megvan a maguk eszköztáruk, mondjuk az illatuk. Nem tudom, honnan szerzik, de hogy addiktív és félelmetes, az biztos. Amikor a kisbabámat – nekem négy gyermekem van –, magamhoz vettem, és megszimatoztam a kis fejét, annál nagyobb boldogságot elképzelni nem tudtam.
- ◆ **Eszter:** Meg amikor az ember megfoghatja azokat a hurkákat, nem?
- **Ágnes:** Azt mondják, hogy muszáj nekik ilyeneket produkálni, mert amikor tényleg tépik az ember haját, és a földön hisztiznek, akkor meg tudjuk ezeket nekik bocsátani, mert felidéződnek ezek a pillanatok.
- ◆ **Eszter:** Igen, és egyébként minél idősebb az ember, annál több mindent tud befogadni. Az elején még tényleg más az anyaság. Más huszonévesen, és más harmincévesen. Mondjuk én harmincévesen már nem szültem, huszonnyolc évesen szültem a harmadikat, de mégiscsak más. Nagyon sok mindent a nagylányommal együtt tanultam. Egyszerűen azt, hogy milyen az anyaság, hogy ösztönből sok mindent tud az ember, de aztán később meg tudatosan is cselekszik. Flórámnak a 80-as évek végén született, és emlékszem, hogy mentünk az utcán, és egyszer csak hisztirohamot kapott, mert látott valamit a kirakatban, amit nem vettünk meg. Verte a földhöz magát az aszfalton, én csak figyeltem őt, és beszéltem hozzá, nem próbáltam erőszakkal megtörni. Közben odaszólt valaki, hogy „adjon neki egy pofont, aztán majd észhez tér”. Akkor úgy éreztem, hogy szerintem azzal, amit én csinálok, sokkal előbbre jutunk majd. Lehet, hogy itt ülünk még egy órát, de többet elérek azzal, ha kivárom a végét, amíg ő magától rájön, hogy teljesen fölösleges, amit csinál.
- **Piros:** Ehhez mekkora lélekjelenlét meg türelem kell...
- ◆ **Eszter:** Csak később jöttem rá, hogy ez ösztönből történt. Mint nagyon sok minden egyébként a színészetben is. Honnan tudtam én húszévesen bizonyos dolgokat, amikor mondjuk a Csinszkában egy negyvenéves nőt játszottam? Nem tudtam. Ösztönből történtek, meg a rendezői instrukció alapján. Később válnak ezek tudatossá, vagy akkor már vissza tudok erre gondolni, mert tudom, hogy ez jó módszer volt, és akkor ezt használok. Saját magunk tanulunk magunktól rengeteget.

- **Piros:** A gyerekek tőlünk is kapnak egy pakkot, amivel elmolyolhatnak az életükben, de közben ők is tanítanak bennünket. Ez nagyon szép összmunka. Csak amikor már visszanezve látom, hogy mit rontottam el, és azt meg kell bocsátanom magamnak, az nagyon nehéz feladat. Talán magunknak a legnehezebb megbocsátani, és főleg a gyerekünkkel kapcsolatos hibákat. Miközben tudom, hogy neki ez a pakkja, neki ezt kellett kapnia ahhoz, hogy majd eljusson valahová.
- ◆ **Eszter:** Amikor problémák felmerülnek, abban a pillanatban az ember sokszor nem látja, hogy ő maga hibázik. De a környezet is nagyon hat a gyerekekre.
- **Piros:** Nemsokára új évet kezdünk. Bár mindenkinek más az évforduló, máskor tekint vissza, máskor összegez. Ha most jönne el a számvetés vagy inkább az előretétekintés ideje, akkor hogyan nézne a következő öt évére?
- ◆ **Eszter:** Hm... Nagyon szeretek dolgozni, nagyon szeretem a munkámat, egy pillanatig nem szerettem ki belőle ezalatt a most már több évtized alatt. Ugyanolyan töretlen bennem a kíváncsiság, amikor új darabot próbálok. Bennem még mindig ugyanolyan gyermeki kíváncsiság él, mint amikor húszévesen elkezdtem ezt a pályát. Örülnék, ha még sok ilyen kihívás lenne az életemben. Boldogan lennék nagymama is, és tudom, hogy azt is nagyon nagy elánal csinálnám, amiben persze nekem mértéket kell tartanom, és vissza kell majd fognom magam.
- **Piros:** A hiperaktivitást is...
- ◆ **Eszter:** Igen, hogy az ember hagyja kibontakozni a másik családot is. Tudom, hogy lesz mit tanulnom, de boldogan nézek elébe. Közben néha arra vágyom, hogy elvonuljunk vidékre, néha meg arra, hogy benne legyünk a sűrűjében, és dolgozzunk. De nyilván ennek valamilyen jó kis egyensúlya adja majd azt a békét és nyugalmat, ami az ember lelkének kell ahhoz, hogy a legborzasztóbb drámákban is játszani tudjon. Tényleg kell hozzá kiegyensúlyozottság és stabilitás.
- **Ágnes:** Kívánjuk, hogy ez így legyen. Egyensúlyban, mint ahogy a podcast címe is mondja.

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
csalad.hu/csaladban-elni/nagy-kalozy-eszter-mindaz-amit-elkepzelttem-valora-valt-podcast

**„NEM KERESTEM
A LEHETŐSÉGEKET, JÖTTEK
VELEM SZEMBEN”**

Czakó Borbála

közgazdász, a Hungarian Business Leaders Forum
(HBLF) Nőforum elnöke, tiszteletbeli elnök,
volt londoni nagykövet, két gyermek édesanyja

CZAKÓ BORBÁLA

- **Szuromi-Kovács Ágnes:** Nagyon szépen köszönjük, hogy elfogadtad a meghívásunkat, és hogy itt üdvözölhetünk nálunk.
- ◆ **Czakó Borbála:** Köszönöm szépen, hogy itt lehetek.
- **Ágnes:** Számomra régóta igazán példamutató mind a pályafutásod, mind a személyes életutad, és nagy izgalommal várom, hogy mit tanulunk ma tőled. Beszélhetnénk arról, hogyan alakult nálad a családalapítás. Mennyire volt természetes, hogy gyermekeid lesznek? Mennyire volt ez nehéz döntés, vagy egyszerűen, természetesen jött?
- ◆ **Borbála:** Természetes volt. Az, hogy az embernek családja, gyereke van, szerintem teljesen természetes. A férjemet a főiskoláról ismertem. Amikor végeztem, összeházasodtunk, és két év múlva jött a gyerek. Ő egyébként tengerész volt. Azt mondtam neki, hogy ha el akar menni a tengerre, akkor nekem kell valami a kezembe. Akkor, 1978-ban született a nagyobbik lányom.
- **Vágó Piros:** Ez a reakció igen szokatlan... vagy inkább úgy fogalmaznék, ritka, hogy egy nő azt mondja, „Persze, szívem, menjél, valósítsd meg magad, én meg hadd maradjak itt egy gyerekkel.”
- ◆ **Borbála:** A nagyapám is tengerész volt, és a családból talán rá vagyok a legbüszkébb. Egyszer a kezembe került a személyzeti anyaga, azt írták benne, hogy kilenc élő testvére van, és rajongásig szereti a családját. Emlékszem, a nagyapám bennünket tényleg rajongásig szeretett. Az az eltökéltség, az, ahogy ő élt, nekem nagyon-nagyon példaértékű.
- **Ágnes:** A párválasztásban is befolyásolt ez téged? Tudatosan vagy akár tudattalanul?
- ◆ **Borbála:** Nem hiszem, nem. Műszaki főiskolára jártam. Három párhuzamos osztály volt, egy tengerész, egy gépjármű forgalmi meg egy autógépész szak. Én a gépjármű forgalmira jártam, és egyedül voltam lány a tankörben. A tengerészetin nem volt lány, és az autógépészen sem.
- **Piros:** Egyszem lány az egész évfolyamon.
- ◆ **Borbála:** Igen, egyszem lányként az egész évfolyamon.

Egyébként az iskolába húsz lány járt, de valahogy úgy adódott, hogy mi egyfele laktunk, a buszon találkoztunk minden reggel, aztán hazakísért. Megkérdezte, hogy elmennék-e vele moziba, mondtam, hogy teljesen ki van zárva.

- **Ágnes:** Veled biztosan nem.
- ◆ **Borbála:** Aztán valahogy később mégis így alakult...
- **Ágnes:** Ez nagyon szép. Hány éves voltál, amikor megismerted őt?
- ◆ **Borbála:** Húsz körül lehettem. Nem töltöttem még be a huszonhármát, amikor házasodtunk, és huszonöt voltam, amikor megszületett a nagyobbik lányom.
- **Piros:** Addigra már mind a ketten megszereztétek a diplomát? Ő elindult a tengerre, te pedig dolgozni kezdtél?
- ◆ **Borbála:** Az első munkahelyem a Volán Elektronika volt. Ott töltöttem öt-hat évet, és Veronika akkoriban született. Három év után visszamentem gyesről, s mindennap láttam a lányomat az udvaron játszani, ugyanis az óvoda a szemben levő épületben működött. Kilenctől háromig dolgoztam, mert ott akkor már létezett egyfajta rugalmas munkaidő.
- **Ágnes:** Tehát hat óra naponta.
- ◆ **Borbála:** Igen, ott ennyi volt a munkaidőm. Három év után mentem vissza, de már előtte vissza jártam, és üzemmérnökként dolgoztam. Amikor például gyesen voltam, jártam angolt tanítani, meg tanultam spanyolul. Van három nővérem, de nagyon sokat segített az apósom és az anyósom is. Amikor Veronival otthon voltunk, családi házban laktunk együtt – az anyósom, az apósom, a nagyapapa, a felesége és mi ketten. Folyton könyörögtek, hogy menjek már el otthonról, mert ők fiatal nagyszülők voltak: az anyósom ötvenöt éves volt, amikor Veroni született.
- **Piros:** Akkor még dolgozott?
- ◆ **Borbála:** Nem. Akkoriban ötvenöt év volt a nőknek a nyugdíjkorhatár, és hatvan a férfiaknak. Abban az évben mentek ők nyugdíjba, amikor Veronika született.

- **Piros:** *Azon gondolkoztam, te mit láthattál otthon. Hogyan osztották fel a szerepeket a szüleid, nagyszüleid?*
- ◆ **Borbála:** Egyszerű a történet, mert az édesapám a nagy dolgokban, az édesanyám a hétköznapi dolgokban döntött. A mama vitte az egész háztartást, ő döntötte el, hova menjünk nyaralni, ki mit tanuljon, milyen könyvet olvassunk. Az ellenőrzőmet például édesapám írta alá. Akkor is, ha egyest vittem. Egyszer három egyest kaptam egy nap, és emlékszem, annyira sajnált, hogy hogyan lehet három egyessel hazajönni... Ő nagyon jószívű ember volt. Korán meghalt, hatvanévesen, én addigra már férjhez mentem. Összességében mondhatom, igazi béke szigete volt, ahogy az édesanyám vezette a családot.
- **Piros:** *Ők elfogadták egymás döntési területeit, és nagyon jól együttműködtek? Anyukád nem szólt bele a nagy dolgokba?*
- ◆ **Borbála:** Nem voltak nagy dolgok. Minden dolog kicsi volt. Nem, persze, csak hülyéskedek. Egy biztos volt: ha az édesapám kijelentett valamit, annak úgy kellett lennie, abból nem engedett. Ő szólt a rövid szoknyáinkért például, azt nem szerette. Akkor volt a miniszoknya divat... Talán az volt az egyetlen, ami kiverte nála a biztosítékot.
- **Ágnes:** *Ezek szerint nem volt annyira nehéz egy kisgyermek mellett dolgoznod? Még annak ellenére sem, hogy a férjed sokat volt távol. Mennyi időt töltött otthon?*
- ◆ **Borbála:** Változó. Hat-hét hónapot hajózott, esetleg nyolcat, aztán otthon volt öt-hat hónapot, majd megint elment...
- **Ágnes:** *Egy barátnóm jutott eszembe, akinek a férje az év egy jó részében Amerikában él, és igen éles a különbség a kétfajta élet között. Mikor otthon van apa, teljesen más normák működnek, mint amikor távol van.*
- ◆ **Borbála:** Például nem nyomhatod meg a fogkrémet középen.
- **Ágnes:** *Mennyire volt könnyű ehhez alkalmazkodni a család számára?*
- ◆ **Borbála:** Lehetett. Ha az ember ehhez szokott hozzá, akkor ebben nincs semmi különös.

● **Ágnes:** *Mennyi idő múlva született a második gyermeketek?*

◆ **Borbála:** Nyolc év van a két gyerek között.

● **Piros:** *Oh, akkor az elég nagy korkülönbség...*

◆ **Borbála:** Igen, de az első gyereket gyakorlatilag egy szoba-konyhás lakásba szültem. Ki kellett ülnünk a konyhába, mikor lefektettük. A második már két szoba, két félszobás, hatvannyal négyzetméteres lakásba született... Az már királyság volt akkor. De nem hiszem, hogy ezen múlik... Nagyon sokan azt mondják, hogy legyen meg mindenem, és akkor majd jöhet a gyerek. Aztán mire oda jut, hogy kell a gyerek, már nem biztos, hogy jön. A személyes véleményem az, hogy minél hamarabb kell gyermeket vállalni. Sokkal könnyebben megy egy fiatal anyukának a gyermeknevelés. Minél később szül valaki, annál jobban félti a csemetéjét. Most is azon gondolkodom, hogyan nevelkedtek fel mellettem a gyerekeim. Merthogy sokkal jobban elengedtem őket, mint ahogy a mostani fiatal anyukák. Sokkal nehezebb nekik szerintem most.

● **Ágnes:** *Lazább édesanya voltál, úgy érzed?*

◆ **Borbála:** Igen. Amikor elfutott az úton, nem gondoltam, hogy bármi történhet... Ki lehetett engedni a játszótérre. Aztán hazajött, hogy lehorzsolta az arcát, mert valamit csinált a mászókan. Ma már ott áll az ember a játszótéren fél méterre a gyerektől, és vigyáz rá, hogy ne essen. Én mindig azt szoktam mondani, hogy ha leesik, legközelebb jobban kapaszkodik. Most már kicsit mások a nevelési elvek.

● **Ágnes:** *Említetted, hogy a második gyermeked születésekor már vezető állást töltöttél be. Gondolom, fel-felmerült néha, hogy a vezetői és a családanyai szereped ütközik. Segített ilyenkor a család?*

◆ **Borbála:** Igen, anyósomra és apósomra számíhattam. Volt úgy, hogy egy családi házban, de két külön lakásban laktunk. Amikor Vera iskolába ment, ők kísérték át, mert közel volt az intézmény. A kicsit meg apósom hozta-vitte. Egyszer otffejtettük az egyiket az óvodában. De ez csak egyszer fordult elő. Felhívtak, hogy akkor most már valaki jöjjön érte.

● **Ágnes:** *Ilyen velünk is megesett. Mi az uszodában felejtettük, de nálunk komolyabb következményei lettek, mert szegény rettenetesen megfázott. De ezzel nagyon együtt tudok érezni.*

◆ **Borbála:** Szerintem mindenhol előfordul ilyen. De ez nem attól függ, hogy vezető beosztást tölt be valaki vagy sem. Hanem egyszerűen logisztika... A Keletinél volt az iroda, a Sashegyen laktunk, ha mondjuk történt egy baleset az Erzsébet hídon, akkor nem értem oda.

● **Piros:** *Közben ti kontinenst is váltottatok. Egy időben Amerikába költöztetek, és te ott tanultál. Egy ilyen döntést hogyan hoztatok meg mint család? Ha jól érzékelem, akkor nem csak ti négyen tartoztatok ebbe a családba, egy sokkal erősebb háló vett körül benneteket.*

◆ **Borbála:** Ez egészen pontosan úgy történt, hogy akkoriban sok privatizációs, tanácsadós esemény zajlott a cégen belül. Én voltam az, aki relatíve jól beszélt angolul, addigra már elvégeztem a közgazdasági egyetemet is, és olyan kérdések merültek fel, mint például belső megtérülési ráta... Fogalmam nem volt, mi az. Láttam egy hirdetést a HVG-ben, hogy lehet MBA jellegű oktatásra jelentkezni a menedzserképzőbe. Nekem éppen volt egy szabad fél délutánom, úgy-hogy megpályáztam.

Elmentem otthonról a felvételi vizsgára, csak annyit mondtam, mindjárt jövök. Kiderült, hogy kétszer négyórás, azaz nyolcórás vizsga várt rám. De sikeresen abszolváltam.

Az első évet elvégeztem itthon, a másodikra pedig kaptam ösztöndíjat Amerikába. Eredetileg úgy terveztük, a férjem jön velem, megvolt már a repülőjegy, a vízum, majd indulás előtt két-három héttel kitalálta, hogy ő mégis visszamegy a tengerre, én meg majd ott a gyerekekkel biztos jól elvégzem az iskolát. Úgy mentem ki a két kicsivel, hogy eredetileg nem erre szerződtem. De arra gondoltam, hogy ha sikerül, sikerül, ha nem, nem. Pénzünk se nagyon volt... A kis Polskimat eladtam, és vettem két biciklit New Orleansban. Az egyikre kis hátsó ülést szereltem, mert akkor hároméves volt a kicsi, azzal mentünk mindenhova. Egy éven keresztül nem voltak betegek a gyerekek. Az édesanyák tudják, hogy ez a csodával határos. De nem is tudtam volna mit kezdeni velük, mert ha egy vizsgát nem teszek le, akkor az egész diplomát bukcom. Úgyhogy ez kemény volt. Amikor itthon leszálltunk a repülőről, akkor derült ki, hogy a kisebbik bárányhimlős... Aki elkapta tőle, büszke volt, hogy neki amerikai bárányhimlője van.

● **Piros:** *A karrieredben akadtak még hatalmas ugrások, de te ezt belülről nyilván úgy élted meg, hogy mindig csak a következő lépésre koncentráltál.*

◆ **Borbála:** Nem is koncentráltam. Először ugye a Volán Elektronikában dolgoztam, majd miután ott felmondtam, elkerültem a Compack Vállalathoz, ahonnan a privatizáció miatt elmentem Amerikába tanulni. Amikor hazajöttem, megjelent egy újságcikk velem, hogy munkát keresek. Szerződéselem volt egy céggel, de azt mondták, nekik nyugati típusú tudás nem kell, így végül is a Világbankban kötöttem ki. Amikor ott befejeztem a munkát, mert kivonultak, akkor két opció merült fel: vagy Járai Zsigmond mellett leszek alelnök a Nemzeti Bankban, vagy az Ernst & Youngba megyek dolgozni. Végül ez utóbbi jött össze hamarabb. Amikor a Nemzeti Bankban kezdek volna, addigra már kineveztek vezérigazgatónak az Ernst & Youngban.

● **Ágnes:** *Ha az alelnöki pozíció sikerült volna, az sem lett volna lebecsülendő karrierút.*

◆ **Borbála:** Persze, de mind a kettő úgy adódott, hogy nem én kerestem igazán. Ezek szembejöttek velem. Ezen felül a Károly walesi herceg alapította Hungarian Business Leaders Forum munkájában igazgatósági tagként aktívan részt vettem 1992–93-tól (egészen máig). Amikor az Ernst & Youngban dolgoztam, rendszeresen jártam Európa pénzügyi központjába, a londoni Citybe, ismertem a várost, a királyi családot, korábban ENSZ-diplomata voltam – végül is felvetődött, hogy én legyek a nagykövet Londonban. Tehát ez is magától jött, és valójában az első válaszem nem az „igen” volt.

● **Piros:** *Először nemet mondtál a nagykövetségi felkérésre?*

◆ **Borbála:** Jól nevelt vagyok, gondolkodási időt kértem. Igazából az forgott az agyamban, hogy itt egy jól menő nemzetközi cég vezérigazgatója vagyok, minden sínen van, miért is mennék el nagykövetnek. Ekkor a barátnőm azt mondta, hogy „Bori, addig ne mondj nemet, amíg le nem szállt a gépem”, mert éppen repült valahova. Elhozta az édesapját meg az édesanyját hozzám. Az édesapja nagykövet volt. Leültettek, és rábeszéltek, így elvállaltam. Amikor befejeztem a nagykövetségi munkát, és készültem hazajönni, kaptam egy ajánlatot Magyarországon. Az izlandi hamu viszont közbejött, ellehetetlenítette a repülést, és az Ernst & Young Global vezetése is Londonban maradt. Eszükbe jutott, hogy én is ott vagyok, találkozóra hívtak, és vezető állást ajánlottak Londonban. Öt évig a 250 ezer embert foglalkoztató E&Y Globalnál dolgoztam Global-partnerként. Ketten kerültünk hasonló magas globális pozícióba a Shell alelnökével, Kapitány Istvánnal.

Fotó: saját

● **Ágnes:** *Ha visszaemlékszel, a gyermekeid együtt nőttek a te feladataiddal? Mindig természetesen tartották, hogy anyának fontos teendői vannak, anyának el kell mennie?*

◆ **Borbála:** Abszolút nem így működik. Nem anya feladatai a fontosak, ők fontosak.

● **Ágnes:** *Előfordult, amikor ők azt éreztették veled, hogy nem kapnak elég figyelmet?*

◆ **Borbála:** Egy dologra vagyok büszke, de nagyon. Amikor megszületett az első unokám, a lányom azt mondta: „anya, én ugyanúgy szeretném nevelni a gyereket, mint ahogy te neveltél engem”. Ha soha semmi más dicséretet nem kaptam volna, nekem ez is elég... Úgy neveltem őket, ahogy édesanyám nevelt bennünket. Szabadságban. Én így érzem, de nyilván őket is meg kellene kérdezni. Ők bíztak abban, hogy amit én csinállok, az jó. Azt hiszem, 1998-ban lettem a legsikeresebb magyar nő, de a gyerekekkel nem beszélgettünk erről otthon.

● **Piros:** *Nem, mert nekik te az anyjuk voltál.*

◆ **Borbála:** Igen. Emlékszem, volt, aki ezen felháborodott, hogy miért nem tudják ezt a gyerekeim. De mi otthon nem raktuk ki a falújságra. Szerintem egy családanya az családanya. Nagyon büszke vagyok arra, hogy az Ernst & Youngban az emberek megelégedettsége az én időszakomban huszonnégy százalékkal növekedett. Gyakran megkérdeztem a férfi kollégáktól, hogy mikor fűrösztöttek utoljára gyereket, és tanácsot is adtam. Az egyik munkatársam például mindig panaszkodott, hogy a menyasszonya türelmetlenül várja otthon. Javasoltam, vedd feleségül, adj a kezébe egy gyereket, nem fog keresni téged este hétkor, elég, ha nyolcra hazaérsz. Egyébként összeházasodtak, két gyerekük született, most Ausztráliában élnek.

● **Ágnes:** *Ez is gyönyörű sikertörténet.*

◆ **Borbála:** Igen, ez fontos.

● **Piros:** *Mire vagy a legbüszkébb?*

◆ **Borbála:** A gyerekeimre. Meg most már az unokáimra.

● **Piros:** *A büszkeségről az jut eszedbe, hogy milyen szép családot sikerült összehozni, felnevelni?*

◆ **Borbála:** Fontos a stabilitás, amit meg tudtam nekik adni, hogy máig naponta egyszerű kétszer mindkettőjükkel beszélek, hogy kikérik a véleményemet, és megfogadják a tanácsomat... Erre persze azért várni kellett, de ez fontos.

● **Piros:** *Azt vettem észre – nekem tizennégy éves a fiam –, hogy sokkal gördülékenyebb a kapcsolatunk, ha én jól vagyok. Nem szabad hagyni, hogy az érzelmeink erre-arra elvigyenek, a gyerekekre kell fókuszálni. Te hogyan tudtad elérni ezt, hiszen a vezető beosztás rengeteg stresszrel jár?*

◆ **Borbála:** Szerencsére nem vagyok stresszes. Lehet, hogy alacsony a vérnyomásom, ne kérdezd, miért. Ritkán idegesítem fel magam. Talán egyszer emeltem meg a hangom még a Compactban egy kolléganővel szemben, és a többiek a csodájára jártak.

● **Ágnes:** *Milyen feszültségvezető gyakorlatokat végzel? Futsz vagy jógázol? Vagy egyszerűen csak szerencsés alkat vagy?*

◆ **Borbála:** Nekem állítólag elég sok az energiám. Nem tudom, honnan, de mindig is volt. Reggel mindig hatkor kelek. Amikor hazajöttem Amerikából, azonnal vettem magamnak egy IBM számítógépet meg egy nyomtatót. Ez azért érdekes, mert ha dolgoztam, a férjemnek akkor is este 6-kor tálnom kellett a vacsorát. Hazaértem, főztem, és nyolc után, akár tízig, éjfélig folytattam a munkát. Ráadásul mivel amerikaiakkal dolgoztam az időeltolódást is figyelembe kellett vennem, de szerencsére létezett rugalmas munkaidő. Emellett sokat olvastam, főként a munkámhoz kapcsolódó szakirodalmat.

● **Piros:** *Beszéljünk egy kicsit a londoni nagykövetségént töltött időről. Úgy tudom, II. Erzsébet királynővel időről időre tartottad a kapcsolatot.*

◆ **Borbála:** Miután Károly walesi herceg megalapította a Hungarian Business Leaders Forumot, nagyon sokszor járt Magyarországon. 2002-ben engem kért meg, hogy az Európai Unióhoz csatlakozó országok nevében mondjak beszédet a St. Jame's Palace-ben. Sokszor találkoztam vele. Nagyon sok mindent elkezdett Magyarországon – társadalmi felelősségvállalás, menedzserképzés, inkubátorház –, amivel próbálta segíteni a magyar gazdaság privatizációját. Amikor a királynővel találkoztam, arról meséltem neki, hogy Károly herceg miben segítette Magyarországot. Ő mint anya nagy érdeklődéssel hallgatta a beszámolómat.

● **Ágnes:** *Károly herceggel nagyon aktív munkakapcsolatban álltál?*

◆ **Borbála:** Abban az időben igen. Jó véleményem alakult ki róla. A környezetvédelmet, a biogazdálkodást, a fenntartható fejlődést mind nagyon komolyan vette már akkor is, amikor még senki nem foglalkozott ezekkel a kérdésekkel.

● **Ágnes:** *Ha már az angolszász kultúránál tartunk, amit te alaposan ismersz, hiszen dolgoztál Londonban is, Washingtonban is. Mi az, amit nekünk, magyaroknak érdemes tőlük átvenni, és mi az, amit ők tanulhatnak tőlünk?*

◆ **Borbála:** Nehéz erre általánosságban válaszolni. Az európaiak nyitottabbak a kultúrára, az utazásra. Találkoztam olyan amerikaival, aki nem ment el a másik államba sem, nemhogy messzebb. Nem volt útlevelük. A magyar emberek ezzel szemben imádnak utazni.

● **Ágnes:** *Igen, ezt én is tapasztaltam.*

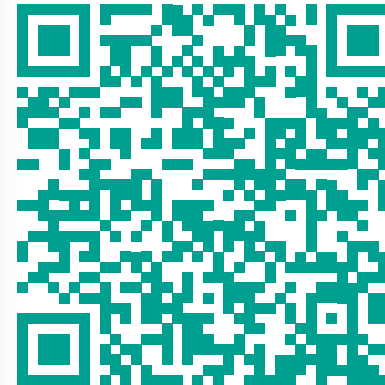
- ◆ **Borbála:** Bostonban részt vettem egy tréningen, és utána felkerestük a Grand Canyont. Nagyon sok helyre elvittem a gyerekeimet, amikor hivatalos ügyekben utaztam, ám azok az amerikaiak, akikkel egy asztalnál ültünk, nem jártak még soha a Grand Canyonnál sem, pedig oda az ember csak elmegy, vagy a Niagara-vízeséshez. Szóval nem biztos, hogy ugyanazok az igényeink, ugyanakkor az amerikaiak nagyon képzettek. Amikor a Világbankban dolgoztam, volt olyan osztály, ahol csak én nem végeztem a Harvardon vagy a Yale-en. Mert ugye én a Tulane-ben szereztem diplomát. Később kaptunk Harvard-képzést az Ernst & Youngon belül. A képzés egyébként nagyon fontos. Nagykövetségként elvégeztem az Institute of Directors chartered director képzését, mert úgy éreztem, egyszer jól jön majd. A Világbankban azt tanították, hogy két-három év alatt amortizálódik a tudásod, ezért érdemes folyamatosan fejlődni, tanulni.
- **Piros:** Említetted, hogy amíg te vezető voltál az Ernst & Youngban, huszonhét százalékkal nőtt az ott dolgozók elégedettsége. Ez annak köszönhető szerinted, hogy te női vezető vagy?

Fotó: saját

- ◆ **Borbála:** Nem, ez annak köszönhető szerintem, hogy humánus vezető vagyok. Talán. De ezt meg kellene kérdezni...
- **Piros:** Miből kovácsolhatnak előnyt a női vezetők, mire támaszkodhatnak, és mi az, amiben fejlődniük kellene?
- ◆ **Borbála:** Azt gondolom, a férfi és női vezető jól kiegészíti egymást. Ha a Lehman Brothers Lehman Sisters lett volna, akkor nem következett volna be pénzügyi válság, mert a nők kevésbé kockázatvállalók.
- **Piros:** Viszont jók a megérzéseik.
- ◆ **Borbála:** Igen, egyébként én sokszor hagyatkoztam a megérzéseimre. De igazából az a jó vezetés, ahol a férfiak és nők együtt hoznak döntéseket. A sokszínűség a jó: különböző korosztály, különböző iskola. Úgy kell összerakni, hogy minél többféle tudás legyen egy igazgatóságban.
- **Piros:** Kicsit visszaugorva arra az időre, amikor kiderült, hogy az első gyermekedet hordod a szíved alatt... Mit üzenél magadnak, aki éppen megtudja, hogy anyuka lett?
- ◆ **Borbála:** Nagyon boldog voltam. Emlékszem, amikor felkerestem az orvost, és megtudtam, hogy babát várok, akkor egy Cseh Tamás-estre mentem a Volán Elektronikába. Máig előttem van a kép, ahogy ott állok a buszmegállóban, miután kijöttem az orvostól, és borzasztó boldognak éreztem magam. Ha megkérdeznéd, hogy mi volt az életcélom, azt válaszolnám, elsősorban a család, a gyerekek. Ez a pillanat sokkal meghatóbb volt, mint amikor kineveztek bárminek. Nyilván semmi sem tökéletes, mert lehetett volna jobban csinálni, de én kereknek érzem az életemet ma is, ahogy élek, amilyen dolgokban aktív vagyok. Azt gondolom, hogy ezek mind fontosak. Mindenbe belevágtam, ami szembejött velem. Nem gyártottam ezekből nagy lelki problémát. Amikor lehetőség adódott, elmentem Amerikába, majd elvállaltam a nagykövetséget is. Ami nagyon nehéznek bizonyult, az az Institute of Directors-os vizsga, mert úgy éreztem, hogy ha azon megbuktam volna, azt nagyon szégyelltem volna.
- **Piros:** Annak volt tétje?
- ◆ **Borbála:** Igen. Mit szólnak a gyerekek, hogy az anyukájuk megbukik.

- **Ágnes:** Jól érzem, hogy mindig a belső meggyőződésedet követted?
- ◆ **Borbála:** Igen, valószínűleg így van.
- **Ágnes:** Olyan dolgokkal foglalkoztál, amikkel teljes mértékben azonosultál, illetve amik energiával töltöttek fel. Valószínűleg lett volna olyan terület, ahol nem lett volna kedved éjszaka még egy műszakot ráhúzni.
- ◆ **Borbála:** Úgy gondolom, ha az ember olyasmivel foglalkozik, amit szeret, abba nem fárad bele.
- **Ágnes:** Van olyasmi, ami foglalkoztat, és úgy gondolod, hogy szeretnél még benne elmélyedni? Vagy van olyan célod, amit mostanában szeretnél elérni?
- ◆ **Borbála:** A nőkérdést szerintem sosem fogom feladni, ez örökké fontos marad nekem. Emellett foglalkoztat a társadalom jólléte, a kultúra támogatása, illetve amiben aktívan részt veszek, az autista gyerekek segítése. Az Autistic Artot támogatom például. Van egy nagyon közeli barátom, aki érintett, rajta keresztül kerültem közel hozzájuk. Ha egy autista gyerek szülei meghalnak, akkor ő egyedül marad. Egy újságcikknek Kő a síromon címet adták, ezzel szimbolizálva azt, hogy a gyerek ottmarad, és nincs, aki gondoskodik róla. Ez a társadalomnak is nehéz, de annyi probléma létezik, hogy mindenki elsiklik fölötte.
- **Piros:** Azt látom, hogy folyamatosan dolgozol, bár ezt nyilván nem munkának érzed.
- ◆ **Borbála:** Bizonyos dolgok mögé muszáj odaállni.
- **Ágnes:** És követed ezt a meggyőződésedet.
- ◆ **Borbála:** Igen.
- **Ágnes:** Számunkra ez igazán példamutató.

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
csalad.hu/csaladban-elni/nem-kerestem-a-lehetosegeket-jottek-velem-szemben

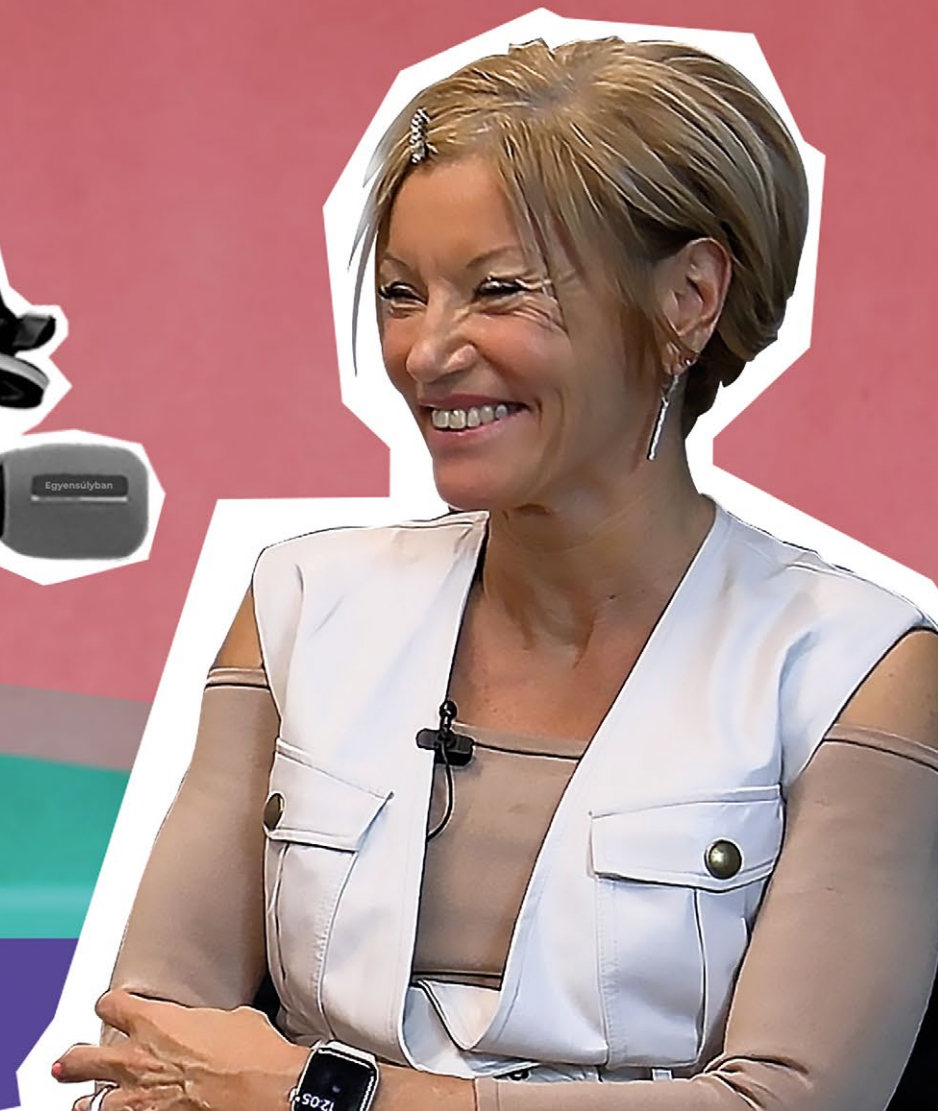

**„SEMMIT NEM
CSINÁLTAM VOLNA
MÁSKÉPP”**

Beke Zsuzsa

a Richter Gedeon Nyrt. kommunikációs vezetője,
három gyermek édesanyja

BEKE ZSUZSA

● **Szuromi-Kovács Ágnes:** *Zsuzsa, nagyon szépen köszönjük, hogy elfogadtad a felkérésünket. Példamutató és különleges életutad során sok tapasztalatot gyűjtöttél arról, milyen igazán elhivatottan dolgozó édesanyának lenni. Négy évvel ezelőtt felsővezetőként szüdtél, majd tértél vissza a munka világába. Amikor huszonkét évesen édesanya lettél, mi járt a fejedben?*

◆ **Beke Zsuzsa:** Ennyi idősen az ember még sok szempontból gyerek. Én legalábbis huszonkét évesen semmiképpen nem voltam kiforrott felnőtt. Akkor jó ötletnek tűnt a szülés, majd három évvel később természetesen jött, hogy legyen még egy gyerek. Nagyfiaim apukája nagy családból jön, ahol nagyon fiatalon lett mindenki szülő. Az az élet rendje, hogy emberek összeházasodnak, gyereket szülnék, közben tanulnak, elkezdik az életüket. Számukra ez teljesen természetes volt. Ez a szemlélet átragadt rám is.

● **Vágó Piros:** *A környezeted, anyukád, aki talán a legjobban ismert, mit szólt ehhez?*

◆ **Zsuzsa:** A szüleim egyáltalán nem támogatták ezt az ötletet. Ők úgy gondolták, hogy ez egy örült nagy meggondolatlanság, és hogy a gyermekvállalással még mindenképpen várni kéne. A baráti körünkben is eltelt legalább hat-hét év, mire az első gyerekek megszülettek.

● **Piros:** *Nagyon egyedül voltál akkor.*

◆ **Zsuzsa:** Igen.

● **Piros:** *Amikor megszületett az első gyereked, anyukád megváltozott? Onnantól mégis arra fókuszált, hogy nagymama lettem, és segíték a lányomnak?*

◆ **Zsuzsa:** Olyannyira átbillent, hogy abbahagyta a tanítást, és elment nyugdíjba. Majdnem akkora szerepet vállalt a fiúk nevelésében, mint én magam.

Száz százalékig beleállt a nagymamaszerepbe, és azt hiszem, neki köszönhetem azt, hogy be tudtam fejezni a tanulmányaimat, és dolgozhattam. Ha ő nincs, nem is tudom, hogyan oldottam volna meg ezt.

● **Ágnes:** *Ő volt a legfontosabb háttérőzöd, a legnagyobb támogatód? Ki segített még? Hogyan, mikor kezdtél el dolgozni?*

◆ **Zsuzsa:** Nem sokkal a nagyobbik gyerek születése után kezdtem el közgazdászként dolgozni. Édesanyám nagyon sokat segített, majd fölvevünk egy bébiszittert is. Máshogyan nem tudtuk volna megoldani. A gyerekek édesapja szintén nagyon sokat dolgozott. Ha egy férfi huszonöt éves kora előtt lesz kétgyerekes apa, akkor tényleg mindent egyszerre kell csinálnia. Egyszerre kell karriert építeni, dolgozni, megteremteni a család anyagi háttérét. Mi azt a modellt választottuk, hogy ő húzta az igát, én is húztam az igát, amennyire tudtam, a nagyszülők pedig nagyon sokat segítettek a gyerekek ellátásában.

● **Piros:** *Amikor az első gyermek megszületett, még nem mentél dolgozni, mert még tanultál?*

◆ **Zsuzsa:** Akkor fejeztem be. Valamennyit dolgoztam a két gyerek születése között egy ügynökségnél. Részvénykibocsátások kommunikációjával foglalkoztam, amik projektalapon valósultak meg, tehát amikor volt munka, akkor nagyon sok volt, ha meg nem volt, akkor nem volt. Így kerültem kapcsolatba a Richterrel, ahol huszonhárom éve dolgozom. A 97-es részvénykibocsátáson mint tanácsadó vettem részt, majd alkalmazásba kerültem. A középső gyerekem akkor nagyon kicsi, kilenc hónapos volt. Az akkori főnököm, Bogsch Erik, a Richter volt vezérigazgatója (ma az igazgatótanács elnöke) megkeresett a tranzakció után, hogy menjek oda státuszba. Először nemet mondtam, mert annyira kicsi volt a kisebbik gyerekem. Ő megértette, nagyon sajnálta, majd pár héttel később újra felhívott, hogy nem talált a pozícióra alkalmasabb embert. Kért, hogy beszéljünk meg, milyen feltételekkel tudnám mégis elvállalni. Azt mondta, hat órában dolgozhatok a gyerek egyéves koráig, és utána is rugalmas munkakörben, plusz felveszünk mellém valakit, aki segít. Sokat vacilláltam, de ez ellenállhatatlan ajánlatnak tűnt, és úgy éreztem, ilyen lehetőség az ember életében valószínűleg nagyon ritkán adódik. Így kerültem a Richterhez. Igazgató úr betartotta a szavát, az első időszakban valóban hat órában dolgoztam. Rendkívüli alkalmakon, meetingeken persze részt vettem, de általában három, fél négy körül hazamehettem. Amikor a kisebbik fiam egyéves lett, bölcsődébe került, anyukám ment értük legtöbbször, én pedig munka után rohantam haza. Akkoriban még nem volt távmunka meg online elérés, minden feladatot az irodában kellett elvégezni.

- **Piros:** *Maximum egy-két dossziéval a hónod alatt rohantál el.*
- ◆ **Zsuzsa:** Haza tudtam vinni átolvasni, igen, de nem lehetett azt tenni, amit most, hogy gyakorlatilag bárhol, bármikor tudsz dolgozni, és elérhető vagy. Olyan is előfordult, hogy hazamentem, lefektettem a gyerekeket, és este nyolckor visszamentem az irodába, és bent voltam még 11-ig. Addig vagy a férjem vigyázott a gyerekekre, vagy valamelyik nagymama vagy nagypapa, így tudtam csak megoldani.
- **Ágnes:** *A Richternél töltött huszonhárom év alatt nagyon sokat fejlődöttél, változtak a vezetői képességeid is. Akad közöttük olyan, amelyik kifejezetten azért fejlődött, mert édesanyaként szoros időbeosztást kellett menedzselned, vagy esetleg empátiát kellett gyakorolnod?*
- ◆ **Zsuzsa:** Szerintem ez nem így függ össze. Dolgozó nőként vagy vezetőként azért jó, ha az ember anya is, mert ez nagyon stabil identitást ad. Egyszer egy nagyon jó barátom, aki az egyik legismertebb, legsikeresebb magyar üzletember, Jaksity György, mondta azt, hogy mikor az ember vezetői pozícióba kerül, az olyan, mint beállni egy várba egy lovagi páncél mögé. Előfordulhat, hogy azt a páncélt le kell venni, és nagyon sokan nem figyelnek arra, hogy ez a páncél ne tapadjon a bőrükhöz, ami nagyon nagy hiba. Fontos, hogy megmaradjon a saját identitásunk. Nagyon sokszor a vezetői pozíció abba az irányba viszi az embereket, főleg a férfiakat, hogy azonosulnak ezzel a szereppel. A nő, anya közben bevásárol, számos más feladatot ellát... Egy időben még a tenyeremre is írtam, mit kell csinálnom: bevinni a tornaszákokat, szülői értekezlet... Iszonyú mennyiségű feladat szorításában éltem, élek. Szerintem abban segít az anyaság, hogy megmarad az embernek az a típusú integritása, hogy tudja, ki ő, és amit csinál, az nagyon fontos része az életének. Egy nőnek ugyanúgy szüksége van erre, mint egy férfinak, én ebben hiszek. Ha valakinek nincsenek gyerekei, lehet nagyon intuitív vezető, lehet nagyon empatikus. Nem gondolom, hogy attól lesz valaki együttérző vezető, hogy van három gyereke. Ismerek olyan női vezetőket, akikben szerintem semmi empátia nincs, pedig tudom, hogy többgyerekes anyák. Nem hinném, hogy ez így függ össze.
- **Ágnes:** *Erős női vezetőként milyen tanácsokat adnál másoknak?*
- ◆ **Zsuzsa:** A Richternél számtalan vezetői tréningen vettem részt. Tanulható, hogy hogyan legyen az ember jó vezető, az ehhez szükséges képességek pedig fejleszthetők. Bizonyos képességek szülőként és vezetőként egyaránt alkalmazhatók. Például, hogy ne akard te megmondani a gyerekek helyett, hogy ők mit akarnak, hiszen van saját akaratom.

- **Ágnes:** *A delegálást nekem is gyakorolnom kell, és élénken próbálok magamban fejleszteni ezt a készséget. Hogyan döntöd el, mi az, amit mindenképpen te szeretnél megtenni, és mi az, amit másra ruháznál át, akár a munkádban, akár a magánéletedben? Mondjuk a kislányoddal kapcsolatban.*
- ◆ **Zsuzsa:** Szerintem a delegálás nagyon egyszerűvé válik, amikor olyan mennyiségű a napi munka, hogy egész egyszerűen be kell látni, hogy egy ember nem képes elvégezni. Ezért nagyon fontos, hogy olyan embereket vegyünk magunk mellé, akikben bízunk. Nekem nagyon jó a csapatom, van egy elképesztően hatékony, szakmailag és emberileg nagyon rátermett helyettesem, és minden országban megvannak azok a kollégáink, akik kommunikációval foglalkoznak. Biztosan vannak vezetők, akiket egy ideig nehéz pótolni, de senki nem nélkülözhetetlen. Nem szabad azt gondolni, ha majd én csinálom mindent, akkor nélkülözhetetlen leszek, és jól elnyomok mindenkit, aki alattam van. Sokan mégis próbálják ezt tenni. Szerintem ez nem jó út, és nem is hatékony munkavégzés. Be kell látni, ha sok a munka, és olyankor delegálni kell, mert máshogy nem lehet elvégezni az adott feladatokat. Ugyanez vonatkozik a gyereknevelésre is. A kislányom zsúrján az egyik anyuka kijelentette, ő soha nem adná oda a gyereket bébisitternek. Nekem meg az a tapasztalatom, hogy oda lehet adni. Hiszen adott esetben a bébisitter nyugodtabb, nem nézegeti kétpercenként, hogy hány levele érkezett, nem csörög egyfolytában a mobilja. Szerintem a saját pótolhatóságunknak a felismerése vagy beismerése sokat segít abban, hogy az ember tudjon delegálni, amihez elengedhetetlen a bizalom. Én bízom a kollégáimban, szakmailag felkészült embereknek tartom őket, akik primán elvégzik a rájuk rótt feladatot. Ha meg nem, akkor előbb-utóbb búcsút veszünk. Arra is nagyon figyelek, hogy mik azok a feladatok, amiket személyesen kell megoldanom. Milyen meetingeken kell ott lennem, melyek azok az e-mailek, amiket csak én tudok megválaszolni, melyek azok a telefonok, amiket feltétlenül el kell intézni. A jelenlegi főnökömtől, Orbán Gábortól érkező megkeresések például értelemszerűen prioritást élveznek.
- **Piros:** *Amikor Bogsch Erik vezérigazgató úr a Richterbe hívott, az egyik legfontosabb, amit megkaptál tőle, a bizalom volt?*
- ◆ **Zsuzsa:** Meg a támogatás.
- **Piros:** *A támogató közeg és a bizalom következménye, hogy negyvenhét évesen elhatározta, jó, akkor szülök még egy gyereket?*

- ◆ **Zsuzsa:** Ez abszolút így van, igen. Amikor bekerültem a Richterbe, az összes vezető, akivel munkakapcsolatban álltam, nálam legalább tizenöt évvel volt idősebb, és majdnem mindenki férfi volt. Tehát az nem volt egy egyszerű közeg, de valóban élveztem a vezérigazgató bizalmát és támogatását. Ha ő nincs, engem időnként megettek volna reggelire. Akadtak így is mélypontok, nehézségek, olyankor magam sem tudtam, mikor fogadnak el mint női vezető. A gyógyszeripar inkább a férfiak által dominált iparág, bár a Richternél a középvezetők több mint ötven százaléka ma már nő. Sosem építettem tudatosan a karrieremet, nem képzeltem el huszonnégy évesen, hogy hova akarok eljutni. Nagyon kötelességtudó gyerek voltam, aki mindig jól tanult, és jól sportolt, és mindent megcsinált, amit kellett. A Richterben pedig értékeltek az elszántságot, a kitartást, a kötelességtudatot. Még így is sem volt egyszerű bejelenteni a két főnökömnek, Bogsch Eriknek és Orbán Gábornak, hogy negyvenhét és fél évesen szülni fogok még egy gyereket.
- **Piros:** *Mi volt az első reakciójuk? Lefagytak?*
- ◆ **Zsuzsa:** Megdöbbenek. Egy darabig szótlánul néztek rám. Külön-külön ültem le velük egyébként, talán azért, hátha úgy kezelhetőbb lesz a sokk.
- **Ágnes:** *Nem mondta el az egyik időközben a másiknak?*
- ◆ **Zsuzsa:** Közel esett egymáshoz a két megbeszélés. Meglepődtek, de nagyon jól reagáltak. Az egyikük azt kérdezte rögtön, hogy „Na jó, és mi lesz velünk?”. Úgy ültem le velük, hogy erre kész forgatókönyvet tudjak felvázolni. Alaposan átgondoltam, hogy miként lesz, és biztos voltam benne, hogy ezt tudom majd kezelni. Szerencsés voltam, mert a terhesség időszaka teljesen problémamentesen telt, az utolsó percig dolgoztam. A harminchatodik héten még kiálltam sok száz ember elé prezentálni, tényleg szinte az irodából mentem szülni. Azután a helyettesem minden héten eljött hozzám, megbeszéltük az ügyeket. Őt erre tudatosan felkészítettük, vezetői képzést kapott például. Jó pár hónapig ő vitte a hátán az operatív feladatokat. Gyakorlatilag nyolc-kilenc nappal a szülés után ez a rendszer már felállt.
- **Ágnes:** *Coachingoltad őt egy picit szakmailag és vezetői szempontból is.*
- ◆ **Zsuzsa:** Így is mondhatjuk, igen. Tudtam, hogy ki kell alakítani egy napirendet, hogy tudjam azt, mikor etetek. Azt nem tudtam, hogy fogok-e tudni szoptatni, de a gyerekorvosunk megnyugtatóan, tőle nagyon sok segítséget kaptam. Azt mondta, ha megy az etetés anyatejjel,

megy, ha nem, nem. Sok gyerek nőtt fel tápszerrel, majd ez a gyerek is föl fog, ezen ne aggodjak. Meglepő módon ment, egy évig egyébként. Vittem magammal a fejőgépet az irodába, és amikor használtam, nem kapcsoltak senkit. Grétivel nagyon szigorú napirendet tartottunk, három-négy óránként minden körülmények között megettettem. Az igény szerinti etetést nem tudtam megvalósítani, de nekünk ez így volt jó. Kialakítottam mindegyik gyereknél egy rendszert, amiben tudtam azt, hogy mikor eszünk, mikor alszunk, mikor tudok bemenni az irodába, mikor tudok bevásárolni.

- **Ágnes:** Mennyi ideig működött ez?
- ◆ **Zsuzsa:** Három hónapig egyáltalán nem mentem be az irodába, majd hetente egyszer-kétszer. Aztán pedig jött a covid, ami teljesen átírt mindent. Az egész világ otthon ült velem együtt jó pár hónapig, s talán csúnya ilyet mondani, de nekem abban az időszakban az otthoni munkavégzés kapóra jött.
- **Piros:** Hogyan élted meg a két szülés közötti különbséget, az anyaságot, hiszen az eltelt évek alatt szinte kiestél a gyakorlatból?
- ◆ **Zsuzsa:** Nem lehet kijönni a gyakorlatból. Szerintem ez olyan, mint a biciklizés vagy a kocsolyázás. Az ember egyszer megtanul bringázni vagy korizni, és nem felejt el. Ha húsz év elteltével kell ráülni a biciklire, akkor sem. Ahogy a kezemben tartottam a gyereket, az összes emlék előjött, olyan dolgokra kezdtem emlékezni, hogy milyen színű volt az a kis tálka, amiben huszonöt évvel azelőtt a fiam kapta az anyatejet, amit lefejtem. Már a várandósság idején is annyira ismerős volt minden. Azt hittem, olyan lesz, mintha először élném át, de nagyon nem olyan volt. Mindenre emlékeztem, hogy hogyan történt az egyik gyerekkel meg a másikkal. Amiben talán a legnagyobb különbség mutatkozik – és talán ezért igazságtalan a sorstól –, hogy amikor az ember biológiailag igazán alkalmas a szülésre, akkor pszichésen még nem annyira, és amikor meg már pszichésen alkalmas, akkor sokan már biológiailag nem. Huszonévesen úgy érezzük, ez az élet rendje, megházasodunk, állapotosok leszünk, gyereket szülünk.

Akkor talán nem éljük meg annyira ennek az egésznek a csodáját, mert evidenciaként gondolunk rá. Negyvenhét évesen ez másképp van. Akkor valóban meg tudjuk élni annak a csodáját, hogy ez tényleg megtörtént! Tényleg itt ez a gyönyörű gyerek, és mennyire édes, mennyire okos!

- **Ágnes:** *Mit szóltak a nagyfiaid? Számítottak erre a fordulatra?*
- ◆ **Zsuzsa:** Nem. Sokkot kaptak. Kértek egy kis időt, hogy feldolgozzák a hírt. Nem szerepelt az ő koordináta-rendszerükben az, hogy a negyvenhét éves anyjuk még előáll egy ilyen hírrel. Először nagyon aggódtak, hogy ez így egyáltalán rendben lesz-e, aztán amikor azt látták, hogy jól vagyok, minden megy tovább, akkor nagyon gyorsan elfogadták. Egy ideig még együtt laktunk a fiúkkal, azután költöztek el, hogy megszületett a kishúguk.
- **Piros:** *Nem bírták a gyereksírást?*
- ◆ **Zsuzsa:** Egyébként nem annyira vicc ez, mert a középső fiam akkor még válogatott öttusázó volt, és mellette a jogi egyetemre járt, tehát sejtettük, hogy ő nem tud ötkor kelni mindennap, és lenyomni heti huszonhárom edzést, plusz egy nappali ELTE-t, úgy, hogy közben éjszaka nem tud aludni, mert ordít a gyerek. Tudtuk, hogy neki az lesz a legjobb, ha mielőbb külön-költözik, mert kezelhetetlen lesz számára ez az élethelyzet. A nagyobbik másfél évvel később költözött el a barátnőjével, aki most már a felesége. Mi beláttuk, hogy nem lehet tőlük elvárni, hogy ehhez a teljesen megváltozott élethelyzethez igazítsák majd az életüket, ezért teljesen evidens volt, hogy az lesz a legoptimálisabb mindenki számára, ha ők a saját életüket kezdik élni egy olyan lakásban, ahol nem ordít egy csecsemő éjszakánként.
- **Ágnes:** *Ez az óhatatlanul szükséges elengedés, amely egyáltalán nem könnyű. Picit talán a kisbaba segített abban, hogy érzelmileg ne teljesen arra kelljen fókuszálni, mert előbb-utóbb úgyis megtörtént volna, hogy a fiúk elköltöznek.*
- ◆ **Zsuzsa:** Szerintem sem egyszerű egy szülőnek az elengedés, nehezen éljük meg, amikor a gyerekek a saját életüket kezdik élni. Nekem nagy segítséget jelentett, hogy közben ott volt egy egyéves kisbaba.
- **Ágnes:** *Hogy érzed? Magam is sokszor érzem azt, hogy a munkában is tudnék még több időt tölteni meg otthon is, és ez néha konfliktust okoz bennem.*
- ◆ **Zsuzsa:** Szerintem ezt az egyensúlyt nem lehet megteremteni. Nagyon nehezen élem meg, amikor el kell utaznom, és napokig nem látom a lányom, vagy ha egy esti programról mire hazaérek, már alszik. Rossz, amikor eltelik úgy huszonnégy óra, hogy egyáltalán nem találkozom vele, de ez is előfordul olykor. Arra törekszem, hogy úgy alakítsam ki a napi rutint,

hogy tudjak vele lenni. Gyakran utolsóként érek oda érte az óvodába, ami azért jó neki, mert olyankor azt a fél órát csak vele tölti Zsanett néni. Otthon pedig gyakran együtt dolgozunk, ő rajzolgat, játszik, én meg ülök a számítógépnél.

- **Ágnes:** *Egyszer azt nyilatkoztad, hogy néhány embert sokkol a napi rutinod. Mi benne a különleges?*
- ◆ **Zsuzsa:** Nem különleges, mert szerintem nagyon sok nő él ugyanígy. Azt gondolom, hogy minden nőé különleges, mert aki dolgozik, ugyanazt csinálja, amit én. Egy női vezető nem különlegesebb, mint egy bármilyen más munkát végző dolgozó, akinek vannak gyerekei. Iszonyatosan be van osztva a nap minden perce. Nagyon fegyelmeztetnek kell lenni ahhoz, hogy az adott napba minden beleférjen, aminek bele kell férnie.
- **Piros:** *Mindez iszonyatos stresszt okoz, amit valahogyan le kell vezetni.*
- ◆ **Zsuzsa:** Ez nagyon személyiségfüggő. Nekem a sport segít.
- **Piros:** *Tudom, hogy futsz, és nem is keveset...*
- ◆ **Zsuzsa:** Hetente ötször squasholok, futok, crossfitre járok, vitorlázok – ez utóbbira Gréti születése óta kevesebb idő jut, pedig nagyon jó kikapcsolódás.
- **Piros:** *Gréti neked az újrakezdést jelentette, többféle értelemben. A Richter a nőkért program keretein belül ugyanis létrehozta a Főnix közösséget.*
- ◆ **Zsuzsa:** Jakupcsek Gabinak köszönhetően – és nagyon sikeres lett a program.
- **Piros:** *Olyan nőket mutattok be, akik fölálltak a padlóról, nemcsak válás, hanem bármilyen trauma után. Te is főnixmadárként kezdted újra az életed?*
- ◆ **Zsuzsa:** Nem, én ezt úgy éltem meg, hogy hoztam a férjemmel közösen egy döntést, amihez tartottam magam, még ha néha ijesztő volt is a negyvenöt év feletti várandósság gondolata. Amit újrakezdésnek éreztem, az inkább a válásom utáni időszak, akkor voltam harmincöt éves, és teljesen új életet kellett kialakítanom. Számomra inkább az volt egy nagy újrakezdés.

- **Piros:** *Akkor a padlóra kerültél?*
- ◆ **Zsuzsa:** Egyrészt megkönnyebbültem, másrészt úgy éreztem, kaptam még egy lehetőséget arra, hogy valami egész más kezdődjön. Szerintem az életben pont az a legjobb dolog, hogy ha az ember kellő bátorsággal áll hozzá, akkor végtelen lehetőségek vannak benne, csak merni kell ezekkel élni. Én így tekintettem erre a helyzetre.
- **Piros:** *Ha elrugaszkodunk a vezetői pozíciótól, és ránézünk egy 21. századi nőre, szerinted mi a legjobb most a női létben?*
- ◆ **Zsuzsa:** Szerintem nagyon jó, hogy sokfajta szerepnek lehet megfelelni. Ötven évvel ezelőtt azt várták el egy nőtől, hogy elsősorban mint anya és mint feleség álljon helyt. Ma egy nő nagyon sok mindent vállalhat. Azt is abszolút el tudom fogadni, ha valaki nem akar gyereket, mert azt gondolja, hogy nem az az ő útja. Jó, hogy mindenki önazonos módon, sokkal szabadabban élheti az életét.
- **Ágnes:** *Ha beszélhetnél azzal az éneddel, aki huszonkét évesen megtudta, hogy édesanya lesz, mit tanácsolnál neki?*
- ◆ **Zsuzsa:** Ez nehéz kérdés, néha én is gondolkodom ezen. A jelen élethelyzetemben úgy vélem, semmit nem csináltam volna másként. Ez így volt jó. Számomra nagyon fontos a család mint szociális háló. Mi sokan vagyunk, összetartók vagyunk, a gyerekek támogatják a nagyszülőket, segítenek nekik anélkül is, hogy különösebben nőgatni kellene őket. Azt hiszem, hogy számomra ezek lesznek a fontos dolgok. Éppen ezért, azt hiszem, hogy nem tanácsolnám azt a huszonkét éves Zsuzsinak, hogy ezt ne így csináld.

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
csalad.hu/csaladban-elni/semmit-nem-csinaltam-volna-maskepp

**„RÁ KELL ÉREZNI A
HULLÁMHOSSZRA A GYEREKKEL,
AMI EGY ÉLETEN ÁT TART”**

Dr. Búza Éva

a Monetáris Tanács tagja, akit 2023 márciusában
tüntettek ki a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével:
három lány édesanyja, férje Bugár Csaba,
a Magyar Államkincstár elnöke

DR. BÚZA ÉVA

● **Szuromi-Kovács Ágnes:** Kedves Éva, nagy szeretettel köszöntünk az Egyensúlyban podcast-műsorban. Köszönöm szépen, hogy elfogadtad a felkérést.

◆ **Dr. Búza Éva:** Köszönöm a meghívást, örülök, hogy itt lehetek veletek.

● **Ágnes:** Kezdjük az elején. Minden nő életében jelentőségteljes pillanat, amikor édesanyává válik. Hol több, hol kevesebb gondolkodás, tervezés előzi meg ezt a döntést. A te esetében ez hogyan történt? Viszonylag fiatalon lettél édesanya. Mennyire kellett gondolkodnod ezen, mennyire voltak aggodalmaid? Láttál-e követendő példákat, amiket szem előtt tartottál a gyermekvállaláskor?

◆ **Éva:** Az én esetemben nagyon nagy metamorfózist jelentett az idő, mert fiatalon nagyon ambiciózus voltam, a munka és a karrierépítést tartottam szem előtt. Harmincéves korom körül éreztem azt, hogy most már itt lenne az ideje... Az nem volt kérdés, hogy szeretnék gyermeket, csak az időzítés. Jogi végzettséget szereztem, és az egyetem elvégzése után jött a szakmai gyakorlat, a jogi szakvizsga, valamiféle karrierépítés, ezért azt próbáltam racionálisan megtervezni, hogy legyen hova visszamennem gyermekvállalás után. Az első időkből tehát a munka állt a fókuszban. Túl sokáig nem kellett várni, végül is a nagylányom, Sára harminckét éves koromban érkezett közénk. A szülés örömeit nem tudtam megélni, mert ő igazi királynőként trónolt – a lába volt a szülőcsatornában. Szó szerint ült a pocakomban, úgyhogy nem volt kérdés, hogy császármetszéssel jön világra. Óriási nagy élmény volt, a felelősséggel, az aggodalommal együtt, amit érez az ember egy kicsi baba érkezésekor – ezeket megélni egy komfortos munkahelyi világban való létezés után nem volt könnyű... A komfortosat úgy értem, hogy az embernek vannak tapasztalatai, felkészül, olvas, dolgozik, ami után ez teljesen új helyzet. Persze csodálatos dolog anyának lenni. Az élet azonban úgy hozta, hogy a száz százalékban a gyereknevelésre fókuszálást – olyan értelemben, hogy otthon legyek – nem tudtam túl sokáig megoldani, mert egy teljesen váratlan helyzet állt elő. Az a munkahely, ahonnan eljöttem szülni, egy átszervezés kellős közepébe került, és megkerestek a főnökeim meg a kollégáim, hogy csatlakozom-e hozzájuk. Értesítettek, hogy január 1-jétől új szervezeti keretek között folytatják a munkát, és csak akkor tudják tartani a pozíciójukat, ha visszamegyek. Akkor ott már jogi irodavezetőként dolgoztam. Ez nagyon nehéz döntés volt.

● **Ágnes:** Mennyi idős volt akkor a gyermeked?

◆ **Éva:** Sári június 26-án született, január 1-jéig fél év telt el, tehát hat hónapos. És hát... nagyon nem így terveztem. Ha már egyensúlyról beszélgetünk, és ez a podcast is arról szól, hogy hogyan tudom egyensúlyban tartani a karriert és a magánéletet... Hosszas mérlegelés után végül is úgy döntöttem, hogy jobb egy megszokott környezetben, a régi kollégáimmal együtt tovább dolgozni, mintsem otthon maradni, és majd később egy teljesen új környezetben, ismeretlen közegben bizonyítani, és újra fölépíteni magamat. Annyi kedvezményt kaptam, hogy Sári egyéves koráig négy órában tértem vissza, kétéves koráig pedig hat órában. Így meg tudtam oldani, hogy Sárira is kellő figyelmet fordítsak, és a munkát is folytassam.

● **Vágó Piros:** Ehhez kellett segítség.

◆ **Éva:** Hogyne! A bölcsődét nem gondoltam jó megoldásnak, mert a környezetemben a korombelieknek már volt babájuk, és látszott, hogy nagyon sokszor betegek. Bekerülnek egy új közegbe, az ottani baktériumflóra teljesen más, meg egyáltalán. Vezetőként nem tehettem meg, hogy a gyerek betegsége esetén lemondjam a megbeszéléseket, így arra a döntésre jutottam, hogy keresek egy bébiszittert, egy pótnagymamát. Egy nagyon kedves hölgyre esett a választásom, aki reggel 9-től ebéd utánig foglalkozott a lánnyal.

● **Piros:** A munkádban már ismerted az igazodási pontokat, majd eljött az életedben az anyaság, ahol kezdetben még nincsenek sarokpontok. Nekem például rettentő nehezen ment az átállás. Körülbelül egy év alatt találtam meg magamban az anyát.

◆ **Éva:** Nekem is nehéz volt... Főleg a váratlan szituációk. Napokig nem nagyon mertem például aludni, és tükröt tartottam az orrához, hogy lélegzik-e... A mózeskosarat betettem az ágy mellé, és néztem a légzését...

● **Piros:** Még nem volt légzésfigyelő.

◆ **Éva:** Idő kellett ahhoz, hogy az ember beleszokjon ebbe a szerepbe. Kicsit „le kellett csavarni a lámpát”. Másfajta odafordulásra, odafigyelésre volt szükség, sokkal empatikusabbnak kellett lenni. Megtanulja az ember, hogy a sírások között van különbség, kialakul egy napirend, hogy mi kényelmes neki, mi kényelmes nekem, hogyan tudunk ebben kölcsönösen együttműködni. A sikernek szerintem az egyik nagyon jó példája, hogy körülbelül kétéves kora körül hagytuk el a szoptatást, attól függetlenül, hogy én visszamentem dolgozni. Nem apadt el a tejem, nem okozott

problémát, sőt. Inkább a munkában volt kissé körülményes néha, hogy amikor a tejelövellés megindult, ne ázzon át a zakóm meg a blúzom. Igaz, hogy sokszor nagyon álmos, nagyon fáradt voltam, de nem lehetett a délutáni alvásokba menekülni. Ez hiányzott a legjobban. A délutáni játszótérezés vagy a reggeli együttlét megvolt, csak az a napközbeni időszak maradt ki.

- **Ágnes:** Gondolom, a szoptatás miatt is egyenesen osztottad el a munkát, nem blokkosítottad, hogy mondjuk kétszer nyolc óra, és a többi napon szünet.
- ◆ **Éva:** Nem, nem. Akkor még ez nem volt divat, és tudjuk, hogy a személyes jelenlét fontos. Az, hogy az ember fel tudja venni a fonalat. Így is nehéz volt, mert a délutáni történésekből kimaradtam. Jogi vezetőként úgy gondolom, hogy fontos a cég ütőerén tartani a kezünket. Az információ birtoklása, és hogy együtt éljünk a céggel, nélkülözhetetlen ahhoz, hogy jól el tudjuk látni a feladatunkat. Minden áldott nap mentem dolgozni. Az otthoni dolgokban és a gyereknevelésben a bébiszittereimtől – kettő volt – nagyon sokat tanultam. Sárira egy négygyermekes anyuka vigyázott, aki nagyon sokat segített. Ha valami kis köhögés jött elő, vagy a széklet nem volt olyan, ő nagy megnyugvással, magabiztossággal mondta a receptet, hogy mit kell csinálni. Nekem ez nagyon sokat jelentett. Gyakorlatilag pótolta a nagymamát, merthogy nekem ez a támasz nem adatott meg a gyereknevelésben. Amikor az ember csak felkapja a telefont, hogy „figyelj, anyu, most mi a bánatot csináljak, mert ezzel nem tudok mit kezdeni, rohanjunk az orvoshoz, vagy mi legyen”.
- **Piros:** A második gyermeked születésekor elnök-vezérigazgatói pozíciót töltöttél be. Gondolkoztál azon, hogy egyáltalán jöjjön-e a második, és ha igen, mikor?
- ◆ **Éva:** Ez nem volt kérdés.
- **Piros:** Egy pillanatig nem merült fel kérdés, annak ellenére, hogy tudtad: mindent vagy sok mindent föl kell adni, amit addig felépítettél?
- ◆ **Éva:** Nem, eszembe sem jutott.
- **Ágnes:** A harmadik gyerek vállalása sem volt számodra kérdés?
- ◆ **Éva:** Az sem. Az évek előrehaladtával az ember szerez valamiféle magabiztosságot. Kérdések és bizonytalanságok mindig lesznek, de a gyerekszületés fantasztikus dolog, a legfontosabb az életben. Nagy változáson mentem keresztül, mert korábban úgy véltem, inkább tudatos megfontolásból, hogy a család attól család, hogy van gyerek.

Később a lányaim nagyon sokat kerekítettek rajtam, mert eléggé szögletes, racionális beállítottságú ember vagyok. Nagyon sokat köszönhetek nekik, hogy már más szemmel látom a világot. Sokkal nőiesebb és empatikusabb lettem.

A logisztika és az újratervezés is, ami a vezetői létet mindennap átszövik, sokkal gördülékenyebben mennek, úgyhogy egy szó, mint száz, nagyon sokat tanultam a gyerekektől.

- **Piros:** Ezeket a tapasztalatokat a munkában is meg is tudod jeleníteni?
- ◆ **Éva:** Úgy gondolom, igen. Bármikor újra tudunk tervezni. Megterveztük a nyarat, beteg lett a gyerek, nem megyünk, kész. Átszervezzük, átrajzoljuk a naptárat... És mennyi ilyen van! Elképzelem, hogy este mi fog történni, ha hazajönnek a gyerekek, és kiderül, hogy nem, nem ez lesz, hanem valami teljesen más. Jó, nyilván bizonyos dolgokhoz következetesen ragaszkodom, ez kétségtelen. A férjem nagyon szeretetteljes családi közegeből jön. Az anyukáját imádta, imádja a mai napig, pedig már nagyon régen nem él. Kettőnk közül ő az, aki nagyon empatikus, érzelmes, és közben nagyon sikeres vezető. Én kicsit kockásabb vagyok. Tegnap mondta, hogy úgy szeretem a gyerekeket meg a családomat, mint az ő anyukája, csak bennem az még külön jó, hogy elvárásokat is támasztok. Mert az ő anyukája őt annak idején nem ösztönözte...
- **Piros:** Lehet, hogy azért tudott kiteljesedni, mert ennyire elfogadó szeretettel viszonyult hozzá az anyukája.
- ◆ **Éva:** Igen, de ő maga utólag azt mondja, hogy néha azért kellett volna noszogatni, merthogy a foci sokkal fontosabb volt, mint a tanulás.
- **Piros:** Dehát végül mégiscsak sikeres lett... Mindenkinek más az útja. Neki egy ilyen anyuka kellett ahhoz, hogy idáig eljusson. Lehet, hogy egy kicsit szigorúbb, korlátozóbb anyukával nem ezt érte volna el.
- ◆ **Éva:** Elképzelhető, de ő nem így látja.
- **Piros:** Az viszont jó, hogy a te pozitívumaidat látja, és talán éppen ezért értékeli téged.
- ◆ **Éva:** Hogy ez jó-e, majd meglátjuk...

- **Ágnes:** Majd értékeljük húsz év múlva... Éva, ha már szóba került Csaba: hogy osztottátok meg egymás között a feladatokat?
- ◆ **Éva:** Ösztönösen alakult ki, hogy melyik feladatot ki végezze. Nagyon nagy szerencsémre Csaba imád vásárolni. A mindennapi bevásárlás az ő reszortja, de a nagybevásárlásokat közösen intézzük. Ő szervezi az utazásokat is. Én inkább a gyerekek tanulásával, étkeztetésével foglalkozom, mivel szívesen főzök...
- **Piros:** Abból főzöl, amit Csaba vásárol? Vagy a listát te állítod össze?
- ◆ **Éva:** Megmondom, hogy körülbelül miket szeretnék, de van, hogy ő javasol valamit. Az Államkincstár közelében például van egy jó halbolt, és előfordult, hogy éppen valamelyik tárgyalásról ment vissza, és fölhívott telefonon, hozzon-e halat. Persze, mondtam, akkor legyen hal... „De a petrezselymet elfelejtettem...” – mondta, mikor hazaért, később megtanulta, hogy ha gombát, halat vesz, akkor petrezselyem is kell. De az sem okoz problémát, hogy ha elkezdek valamit főzni, kinyitom a hűtőt, és rájövök, hogy nincs tejföl, akkor elszalad, és hoz.
- **Ágnes:** Előfordult, hogy azt érezte valamelyikőtök, hogy nekem ezt nem szabad elvállalnom ahhoz, hogy a másik tovább tudja csinálni, amit csinál?
- ◆ **Éva:** A munkával kapcsolatban nem. Csabának viszont rengeteg hobija van. Amikor a gyerekek kicsik voltak, nehezebben viseltem ezeket, és ennek időnként hangot is adtam.
- **Piros:** Mik ezek a hobbik? A tenisz?
- ◆ **Éva:** A hétfői foci... A tenisz későbbi történet, hál' istennek. Csaba nemcsak focizik, hanem focimeccsre is jár. Nem itthon, hanem ha tud, elmegy külföldre a barátaival egy-egy mérkőzés kedvéért. Emellett nagyon nagy progresszív rock rajongó is, képes elutazni koncertekre. Ez okozott problémát. Volt, amikor az asztalra csaptam...
- **Piros:** Te is ragaszkodtál foggal-körömmel valamely hobbidhoz?
- ◆ **Éva:** Á, az nem fért bele... Az énidőket most kapom, hogy már ilyen nagyok a lányok. Korábban annak örültem, ha ki tudtam magam aludni. A sportolás kimerült a babakocsi-tologatásban meg a gyereksétáltatásban, de az, hogy én külön, egyedül sportoljak, az egyszerűen nem fért bele.

● **Piros:** Most már belefér?

◆ **Éva:** Most már szakítok rá időt. A teniszbe szerettem bele. Ötvenhat évesen teniszoktatóhoz kezdtem járni, eleinte hetente egyszer. Sok mindet kipróbáltam, például jógázni, pilatesre járni, de úgy érzem, a tenisz az, ami teljesen kikapcsol. Olvasok is újra sokat, és Csabával gyakran kirándulunk kettesben, különféle programokat szervezünk.

Korábban is fontosnak tartottuk, hogy minden évben csak mi ketten elmenjünk valahova. Fontos, hogy őrizzük a lángot.

Szerintem ugyanolyan lényeges, hogy mindenki ki tudjon teljesedni a munkájában, és mindemellett ott legyen egy szerető társ. Ne csak a gyerekeken keresztül szeressük egymást. Mert hirtelen felnőnek, és akkor az ember ránéz a másokra, hogy „ki ez itt mellettem?”.

● **Ágnes:** A lányok érdekelnek még nagyon, ők most már nagyobbak. Egy vezető édesanya nem feltétlenül tud rugalmasan részt venni a gyerekeket érintő programon. Lehet, hogy néha nem tud elmenni vagy esetleg késve érkezik egy-egy iskolai rendezvényre. Ugyanakkor viszont a lányok pozitív példaként azt is látják, hogy az édesanyám erős, határozott vezető nő. Nálatok gyakran akadtak feszültségteli pillanatok, amikor a lányok esetleg még haragudtak is rád, vagy nem viselték jól a távollétedet? Az évek során változott ez a helyzet?

◆ **Éva:** Ovis korokban párszor nekem szegezték a kérdést, hogy „De, anya, azért egyszer eljössz értem az oviba?”. Aznap délután négykor már síkideg voltam, hogy most ne essen be semmi, mert ha az én gyerekem lesz az utolsó, pont akkor, amikor én megyek érte, akkor vége a világnak. Olyan nem fordult elő, hogy lemaradtam volna valamely jeles óvodai vagy iskolai rendezvényről, még akkor sem, ha munkaidőben tartották. Ezeket mindig meg tudtam oldani. Most, hogy már nagyok, úgy látom, hogy kifejezetten büszkék rám. Én meg büszke vagyok rájuk, mert nagyon jó fejek, és két lábbal a földön járnak. Igyekeztem nem túlságosan elkényeztetni őket. Szeretni, de azért okosan szeretni. Persze ebből adódtak konfliktusaink is, de mostanra ezek már elsimultak. Ha visszatekintenek, akkor talán valami ilyesmi példát szeretnének majd ők is. Amikor megfogalmaztam, hogy milyen anya szeretnék lenni, azt gondoltam magamban, hogy olyan biztos nem leszek, mint amelyet nekem adott a sors.

Fotó: saját

● **Piros:** Mi az, amit nem akartál továbbvinni?

◆ **Éva:** Anyukám meghalt, amikor négyéves voltam. A mostohaanyám megtanított küzdeni és harcolni. A sérülésekből megtanultam, hogy fel tudok állni, és fel is kell állni. Ez hajtott engem, de nem pótolja a harmonikus gyerekkort. Amit szerettem volna, és éreztem, hogy nagyon hiányzik, az nem feltétlenül a majomszeretet, mert arra nem is lett volna igényem, hanem a bizalom. Hiányzott, hogy nem mondhattam el senkinek a családban, amikor gondom volt, bajban voltam... Sose engedtek el sehova, ezért hazudnom kellett, mert nagyon el akartam menni. Tudjuk, hogy egy kamaszt nem lehet visszafogni, ha menni akar. Tehát akkor kimásztam az ablakon, vagy hazudtam valamit, és elmentem. A hazugságokat újabb és újabb hazugságok követik, és persze, lebuktam, mert mindenki lebukik egyszer, aztán szégyelltem magam. Azt szerettem volna, hogy nálunk ez ne következzen be, hogy az én lányaim először hozzám jöjjenek, ha valami bajuk van. Mindig azt mondtam nekik, csak tudjam, hol vagytok. És ha gond van, akkor ne ítélkezzem, vagy ne szidjam le őket – majd csak később –, de ott akkor legyenek tigris anyuka, aki a gyermekei érdekeit nézi. Lehet ez egy lelkileg bántalmazó

kapcsolat, vagy egy félresikerült buli, vagy bármi. Mert a lányokra nagyon kell vigyázni. Úgyhogy én mindenhova elengedtem őket, bizonyos feltételekkel, és azt mondtam, hogy addig így lesz, amíg ezeket a feltételeket betartják. És betartják.

- **Piros:** *Az egyik négygyermekes barátnőm, akinek három lánya és egy fia van, külön-külön tölt időt a gyerekeivel. A kicsi még egészen kicsi, de a lányokkal külön tölt időt: vásárolni mennek, vagy több napra elutaznak. Mindegyikkel így csinálja, és erre tudatosan figyel. Te is próbáltad ezt szem előtt tartani a sok egyéb mellett?*
- ◆ **Éva:** Igen. Nálunk négyévenként jöttek a lányok. A legkisebb és a legnagyobb között tehát nagy a korkülönbség: a kicsi akkor ment általános iskolába, amikor a nagy elkezdte a gimnáziumot. Míg a kicsivel még simán el lehetett menni a játszótérre, a nagy kamasz lányom azt mondta, hogy ugye, nem gondolod komolyan...? Szóval volt olyan időszak, amikor rájöttem, szeparálni kell. Amikor elutaztunk, kettéváltunk, és úgy szerveztünk programokat. Volt olyan időszak, hogy én a nagyokkal, a férjem meg a kicsivel volt, amit pedig lehetett, azt együtt csináltuk. De ezt csak pár éven keresztül kellett így megtervezni, mert később egymáshoz nőttek. A kicsit a két nagy nagyon felhúzza. A tizennégy éves már tud akár szabadulószozába is menni a tizennyolc évesekkel.
- **Piros:** *A harmadik eleve sokkal hamarabb érik.*
- ◆ **Éva:** Persze, mindent hamarabb csinál. Ma már ott tartunk, hogy a lányok közösen szerveznek programokat.
- **Ágnes:** *Éva, ha tudnál üzeni annak az önmagadnak, aki éppen megtudja, hogy édesanya lesz, milyen jótanácsokkal vagy tapasztalatokkal véteznéd fel?*
- ◆ **Éva:** Minden elvárást és tanácsot tegyen félre. Mindenki saját maga kell hogy megélje az anyaságot. Az empatikus odafordulás fontos. Szerintem mindenki jó anya, de rá kell érezni a gyerekekkel arra a közös hullámhosszra, ami egy életen át tart.

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
csalad.hu/csaladban-elni/ra-kell-erezni-a-hullamhosszra-a-gyerekekkel-ami-egy-eleten-at-tart

**„NAGYON
KIEGYENSÚLYOZOTT,
JÓ ÉS SZÉP ÉLETET ÉLÜNK”**

Virág Judit
műkereskedő, művészettörténész és galériatulajdonos;
három lány édesanyja

VIRÁG JUDIT

- **Szuromi-Kovács Ágnes:** *Viszonylag fiatalon lettél édesanya. Mennyire kellett sokat gondolkodnod, mielőtt megszülettek a gyermekeid, vagy mennyire jöttek ők természetesen az életedbe, az akkori házasságodba?*
- ◆ **Virág Judit:** Huszonkét éves voltam, amikor az első lányom megszületett. Ötödéves egyetemistaként tanultam a bölcsészkaron, francia–művészettörténet szakon. Rettenetesen szerettem volna anyuka lenni, úgyhogy abszolút tervezett gyerek volt. A második lányom szintén; akit huszonnégy évesen szültem. Kis korkülönbség van kettejük között, és őt is nagyon akartam, nagyon gyorsan, hogy testvéri kapcsolatban, együtt nőhessenek fel. Igazam lett, mert szimbiotikusan nőttek fel, mintha ikrek lennének. Amikor tíz évre rá a második házasságomból megszületett a harmadik kislányom, akkor láttam, hogy milyen örült nagy a különbség egy egyke és kvázi egy ikerpár között. Ők olyan fantasztikusan jó testvérek voltak, olyan jól leköötték egymást, és olyan természetes volt velük az élet, hogy aztán azon csodálkoztam, milyen, amikor egy gyerek egyedül van, korabeli testvér nélkül.
- **Vágó Piros:** *Akkoriban sem volt természetes, hogy valaki az egyetemi tanulmányai idején babát vár...*
- ◆ **Judit:** *Nem, de nem is volt annyira kirívó. Ma ez szinte elképzelhetetlen.*
- **Piros:** *A család hogyan fogadta a hírt?*
- ◆ **Judit:** Nem kértünk engedélyt.
- **Piros:** *Nem fogták a fejüket, hogy „hú, kislányom”?*
- ◆ **Judit:** Nem, hiszen én például az édesanyám huszadik születésnapján születtem meg. Akkoriban, 1976-ban több évfolyamtársamnak volt már gyereke.
- **Piros:** *Van olyan család, ahol ez természetes, de máshol meg azt mondták volna, hogy „lányom, előbb fejezd be az egyetemet, legyen diplomád, kezdj el dolgozni, aztán majd utána elmész szülni”.*
- ◆ **Judit:** Ó, hát én ezt nem nagyon hallottam volna meg. De nem is volt arról szó, hogy bárki bármibe beleszólt volna a családukban.

- **Ágnes:** *Mennyire támogattak téged? Milyen családi közeg vett körül, hogy a három gyermeket, akik viszonylag rövidebb idő alatt születtek, fel tudd nevelni?*
- ◆ **Judit:** Szomorúan, de azt kell mondanom, gyakorlatilag mindent mi ketten oldottuk meg. A férjem nagy családjától kaptunk némi segítséget, de nem volt bébisitter, nem volt autó. Vezetékes telefonunk viszont volt, ami abban az időben ritkaságnak számított. Emlékszem, az első mosógépet akkor vettük, amikor megszületett a lányom. Nagyon más körülmények közé születtek a gyerekeim, és – visszagondolva – sokkal nehezebb pályára, mint például, amikor az én gyerekeim születtek. De akkor ez volt a természetes, és az ember, amikor fiatal, könnyedén veszi a dolgokat.
- **Piros:** *Éreztél különbséget a tíz évvel később érkezett gyermekeknél?*
- ◆ **Judit:** Igen, pedig akkor is csak harminchárom éves voltam. Más akkor kezdi. Meglepődtem, hogy ez milyen nehéz. Addigra elfelejtettem ezt a részét, és nehezebb volt. Nyilván azért is, mert az újszülött mellett ott volt két másik gyerek, egy tíz- meg egy nyolcéves meg egy kutya...
- **Piros:** *Több helyütt nyilatkoztad, milyen szerencsés voltál, hogy az egyetemet követően múzeumban dolgozhattál, ami, bár nem éppen álmaid munkája volt, de legalább hosszabb időre otthon maradhattál a lányokkal. Közben megírtad a doktori disszertációd is.*
- ◆ **Judit:** Művészettörténész diplomával nemigen válogathattam a munkahelyek között. Nem léteztek még galériák, úgyhogy vagy múzeumba ment az ember, vagy az egyetemi tudományos intézetbe, vagy iskolában kezdett tanítani. A Kiscelli Múzeumba kerültem, ami fantasztikus hely, fantasztikus gyűjteményekkel. A kollégáimmal baráti viszonyba kerültem. Ráadásul nyugodt, kényelmes, békés munkahely volt, ideális egy kisgyermekes anyának. Már a múzeumban dolgoztam, amikor megszületett a második lányom, akkor hosszabb időre gyesre mentem, mert két gyerekkel nehezebb lett volna megoldani, hogy dolgozzak. A férjem kapott egy egyéves munkát Louvain-la-Neuve-ben, Belgiumban, ahova a gyerekekkel együtt költöztünk ki. Nekik is és nekem is nagyon jó volt így.
- **Ágnes:** *Ez a külföldi rész különösen érdekel. Amikor már kezdtél kilépni a galéria világából, és kikacsingattál az önállósodás felé, több külföldi tanulmányúton is jártál. Kicsi gyerekekkel hogyan lehetett ezt kivitelezni?*

◆ **Judit:** Saját elhatározásomból mentem külföldre egy rövid tanulmányútra Lyonba 1990-ben a saját költségemen. A nagyobb gyerekeim tizennégy-tizenhárom évesek voltak, a kicsi négy. Abban a galériában, ahol dolgoztam, árverést rendeztünk. Magyarországon akkoriban árverést csak a Bizományi Áruház rendezhetett, ami állami monopóliumként működött, és csak egyetlenegy árverező létezett az országban. A Műgyűjtők Galériájában, ahol dolgoztam, egy francia árverező mint vendégszereplő vezette le a mi első néhány árverésünket. Minthogy francia szakon végeztem, a szinkrontolmács feladatát láttam el. Ültem az árverésvezető mellett a színpadon, ő gyakorlatilag mint egy karmester, vezényelt az elefántcsont botjával, és az emberek emelgették a tárcaikat: az egész olyan varázslatos világnak tűnt... Azt éreztem, mint a Micimackóban a Tigris, amikor bekapta a csukamájolajat, hogy na, ez az! Ez az, ami nekem kell, amit szeretnék megtanulni. Az árverést követő nagy vacsorán közöltem Monsieur Anaffal, hogy én ezzel szeretnék foglalkozni, meg akarom tanulni, profi árverező szeretnék lenni. Azt felelte, hogy ez nem nőnek való szakma, mert egy árverezőnek nemcsak képeket kell eladni, hanem minden mást is, többek között teheneket, ingatlanokat stb. De én kitartottam amellett, hogy maradnék a művészetnél, és hadd tanuljam meg tőle. Egyébként jóban voltunk, és gyakorlatilag bejelentettem Monsieur Jean-Claude Anafnak, hogy ekkor és ekkor érkezem, és szeretném megnézni, milyen egy árverés, hogy néz ki egy aukciós ház, hogyan dolgozik, hogyan állítja össze a katalógust. Tehát mindazt, amit itthon nem volt kitől megtanulni. Egy hetet töltöttem nála, mindent ellestem, leírtam, megfigyeltem. Hazajöttem, részletesen beszámoltam a Műgyűjtő Galériában arról, hogy mit hogyan kellene csinálni. Mindezt megvalósítottuk, majd rövid idő elteltével megengedték, hogy én vezessem az árveréseket.

● **Ágnes:** Mindez úgy történt tehát, hogy láttál valamit, amiről igazából nem is tudtad, hogy úgy, abban a formában létezik, de érezted, hogy ez az, amivel foglalkozni szeretnél, és megteremtetted magadnak a lehetőséget hozzá.

◆ **Judit:** Igen. Úgy döntöttem, nem érdekel, hogy ez nem nőnek való... Azt mondják, bányába ne menjen egy nő. De hogy árverésvezetőnek... Miért ne? Igaz, jó állóképesség és fizikum kell hozzá, de miért ne lenne egy nőnek jó állóképessége?

● **Piros:** A figyelem, a koncentráció is rengeteg energiát felemészt, de azért nem arról van szó, hogy tíz órán keresztül állsz a pulpituson.

◆ **Judit:** Nem, három-négy órán keresztül. És? Tudok figyelni.

- **Piros:** *Ez azt jelenti, hogy a vendégek is három-négy órán keresztül ülnek egyhelyben?*
- ◆ **Judit:** Nem, ők kimehetnek. Kávézzgatnak, beszélgetnek, majd visszajönnek, amikor jön a tétel. Egy árverés általában inkább két-három órán át tart, és ami érdekes, hogy ma már szinte csak női árverezők dolgoznak itthon. Külföldön ugyanez volt a helyzet, tehát ez nem magyar sajátosság volt.
- **Piros:** *Visszanézve mit gondolsz, önmagában csak azzal, hogy te ezt az utat választottad, elég volt, hogy segíts a nőknek ezen a téren előrébb lépni?*
- ◆ **Judit:** Ezen nem gondolkoztam, de bízom benne, hogy igen. Ha van élő példa, akkor talán más is meg tudja csinálni. Vagy azt gondolja, hogy ha neki sikerült, nekem miért ne sikerülne. Ezt nem lehet tanítani. Vagy ott vagy a terepen, részt veszel jó néhány árverésen, és ellesed a fortélyokat, vagy nem lehet megtanulni. A lányom három éve vezet árveréseket. Előtte egy évtizedig ott állt mellettem, elsajátította a szakma minden csínját-bínját. Nem tudom, hogy ha mindezt tanítanom kellene, tudnám-e tanítani... Mindenki a saját egyénisége szerint árverez. A személyiségét, saját magát adja. Hogy mitől jó egy árverező? Nagyon fontosak a reflexek. Nyilván kell a jó orgánus, de meg lehet tanulni szépen kiejteni a szavakat; én is jártam beszédtanárhoz. Ami szerintem a legeslegfontosabb, hogy nagyon kell tudni, az ember mit és kinek ad el. Érteni kell ahhoz, hogy mi a következő tétel, annak mi az erőssége, meddig kell küzdeni érte, és el lehet-e engedni, ha nincs rá érdeklődés. Ismerni kell a közönséget is.
- **Ágnes:** *Ismerni kell a műtárgyat és a piacot.*
- ◆ **Judit:** Pontosan.
- **Ágnes:** *Annáról szeretnék majd még kérdezni, de előbb idézd fel, kérlek, a New York-i utadat.*
- ◆ **Judit:** 1993-ban jártam ott. Anna akkor volt hatéves, a nagyok pedig tizenöt és tizenhat évesek. A második férjem kapott egy ösztöndíjat Amerikába egyetemi előadóként. New York mellett laktunk, több hónapot kint töltöttünk, több részletben. Az egész család, a gyerekek is, tehát nem volt probléma, hogy kire hagyom őket. Amikor a gyerekek iskolában voltak, rendszeresen bebusoztam Manhattanbe, és végignéztem a két nagy árverező ház árveréseit. A szegény Kelet-Európából jött művészettörténészt beengedték időről időre egy-egy előadásra is.

A lényeg ott is az volt, hogy figyeltem, hogyan csinálják ezt Amerikában. Hogyan állítják ki, hogyan mutatják be a tárgyakat, milyen a színpadkép. Mit csinál az árverező, milyen ruhát viselnek, akik bemutatják a képeket, van-e rajtuk kesztyű, kötény, egyenruha vagy nincs. Milyen a kivetítő tábla, ahol a valutanemek követhetők, milyen ritmusban csinálják, és sorolhatnám. Hónapokon keresztül figyeltem, minden héten mentem, és néztem. Akkor döntöttem el, hogy ha egyszer saját árveréseket rendezek, minden így fog történni. És így történt. Amikor hazajöttünk Amerikából, bízva a tapasztalataimban és a tudásomban, az ismeretségeimben és a kapcsolataimban, megvásároltam a lakásunk mellett lévő műtermet, ahol az első önálló galériám működött. Ott adtam-vettem. Szombatonként az ecséri piacon vásároltam, hazavittem, majd eladtam. Mindenhol én árvereztem az országban, vidéken is, gyakorlatilag én voltam „az” árverező. Ebben az időszakban váltam el, de csak két-három évet voltam egyedül a gyerekekkel, aztán megismerkedtem Istvánnal, akivel ezt a céget felépítettük. Ha ő nincs, akkor maradok egy pasaréti, bejelentkezéssel működő galériában, és mindenhol árverezek.

- **Piros:** *Szép párhuzam, hogy az igazi áttörést István megérkezése hozta, akinek a vezetékneve Törő.*
- ◆ **Judit:** Erre még nem gondoltam. Törte előttem az utat.
- **Piros:** *Igen. Hogyan emlékszel vissza a találkozásotokra? Rögtön tudtad, hogy ez az az ember, akire vártam?*
- ◆ **Judit:** Viharos gyorsasággal költöztünk össze, és mind a ketten tudtuk, hogy ebből – most már talán mondhatom – életre szóló kapcsolat lesz. De hogy közös céget alapítunk, azt az elején nem tudtuk. Én vezettem a galériát, ő üzletemberként tevékenykedett (eredetileg egyébként magyar irodalom és történelem szakos bölcsész). Néhány hónappal az öszszeköltözésünk után osztotta meg velem az ötletét. Ekkoriban napról napra sokasodtak a galériák a Falk Miksa utcában. István felismerte, hogy ki kell lépnem a nyilvánosságra, méghozzá úgy, hogy önálló üzletet nyitok egy átlátható, utcai, galériás negyedben.
- **Ágnes:** *Tehát nálad ott volt a szakértelem, nála pedig az üzleti tudás.*
- ◆ **Judit:** Abszolút, igen. Akkor már kilenc-tíz éve a piacon voltam. Tudtam, mit és hogyan kell csinálni. Ő pedig azt tudta nagyon jól, hogyan kell egy céget létrehozni, felépíteni. Azt azonban egyikünk sem gondolta 1997-ben a megnyitón, hogy az ötletből ismert és népszerű aukciós ház lesz. Tényleg nem.

- **Ágnes:** Mielőtt még a további üzleti sikereitekről beszélénk, mesélj egy kicsit arról, hogyan alakult a három lány és István kapcsolata. Hogyan lehetett egy háromgyerekes család életébe beilleszteni egy új kapcsolatot?
- ◆ **Judit:** Nagyon-nagyon simán és gördülékenyen, mert akkor már csak Annával éltünk együtt, hiszen a nagylányok tizenkilenc-húsz évesek voltak. Így utólag azt gondolom, és akkor is azt éreztem, hogy nekik nem volt olyan nagy megrázkódtatás, hogy egyedül maradnak egy lakásban a barátaikkal és az egyetemi létükkel. Mi Annával költöztünk Istvánhoz, és semmilyen konfliktus nem volt. Nem tudnék annál jobbat elképzelni, mint amilyen kedvességgel, szeretettel és nagyvonalúsággal ő mindig is viszonyult a gyerekeimhez...
- **Piros:** Miközben együtt is dolgoztatok. Nagyon szoros kapcsolat a tiétek, amit nem mindenki visel el.
- ◆ **Judit:** Megvan, hogy mit csinál ő, és megvan, hogy mit csinálok én a galériában. Nem mondom, hogy nincsenek konfliktusok, mert hogyan lennének, de tiszteletben tartjuk egymás területeit. A galériában az ő irodája az emeleten található, az enyém lent. Én reggel kezdek, és korábban jövök el, ő később megy be, és délután jön haza.
- **Ágnes:** Egyszer csak Anna is csatlakozott hozzátok. Hogyan kezdett ő veletek dolgozni?
- ◆ **Judit:** Nehezen. Nem könnyű olyan gyereket mutatni, aki önként és dalolva szeretné folytatni azt, amit mondjuk az anyukája vagy az apukája elkezdett.
- **Ágnes:** Hány éve csatlakozott hozzátok üzleti értelemben is?
- ◆ **Judit:** Tizenkét éve, de nem művészettörténettel kezdte, hanem szociológia-politológiával. Amikor elkezdett dolgozni mint szociológus, akkor kezdett rájönni arra, hogy talán mégsem volt ez jó ötlet. Azzal állt elő, hogy ő mégiscsak itt szeretne dolgozni, ezért elvégezte a művészettörténetész szakot.
- **Piros:** Az ő szíve is legalább úgy dobog ezért? Ő is érezte azt a hívást, amit te?
- ◆ **Judit:** Igen, igen, nagyon jól érzi magát benne, azt hiszem.

Mert jól csinálja. Az ember abban érzi jól magát, amit jól csinál, amiben sikereket ér el.

- **Ágnes:** Előfordult olyan, hogy valamit szívesen megtettél volna, de úgy érezted, hogy nem lehet, mert a gyerekeknek nagyobb szükségük van a jelenlétedre?
- ◆ **Judit:** Nem, egyáltalán nem. Jó, ha arra gondolok, hogy milyen sok mindent tanulhattam volna... Mondok egy példát. Amikor egyetemista voltam, és kicsik voltak a gyerekek, rendszeresen jártam franciát tanítani elég messze a lakásunktól, villamossal, mert anyagilag nem engedhettük meg magunknak, hogy ezt ne tegyem. Tehát ha arról van szó, hogy mennyi mindent tanulhattam volna ehelyett, akkor nyilván nagyon sok mindent kihagytam. Vagy amikor az első házasságom véget ért, a múzeumi munkaidőm kezdete előtt nyelvórákat adtam, mert anyagilag erre voltam kényszerítve. Akadtak nehézségek, és persze, ha azok nem lettek volna, akkor többet lehettem volna a gyerekekkel, vagy továbbképezhettem volna magam. Ha mondjuk nem vágtam volna bele az árverésvezetésbe, vagy azt mondtam volna magamnak, hogy igaza van Anafnak, ez tényleg nem nőnek való, meg úgymint itt vannak a gyerekek, úgyse tudom megcsinálni, azt nagyon bántam volna.

- **Ágnes:** *Ami sorsfordító volt vagy nagyon fontosnak érezted, azt a gyerekek mellett is sikerült megvalósítani.*
- ◆ **Judit:** Igen. 1993 óta a magam ura vagyok, a saját tempóm szerint élhettem. Amikor több időm volt, többet dolgoztam, ha pedig otthon volt rám szükség, akkor kevesebbet. Nagyon nagy dolog a szabadság. Mondjuk, amikor az ember saját céget vezet, sok mindent mondhat, csak azt nem, hogy nagyon szabad, a saját maga béklyójában ül, de azért saját maga osztja be az idejét.
- **Piros:** *Annával együtt dolgozol, viszont ott a másik két lányod. Nem okozott problémát, hogy Annára így több figyelem jut, vagy hogy más a viszonyotok?*
- ◆ **Judit:** Nem, nem. Azt hiszem, nekem nagyon-nagyon jó gyerekeim vannak. A két nagynak is megvan a maga szakmája, nagyon sikeresek, szeretik.
- **Ágnes:** *A ti családokat az elbeszélésed alapján meleg és támogató család. Hogyan lehet a munkát és a magánéletet szétválasztani? Egyáltalán van olyan, amikor nem dolgoztok?*
- ◆ **Judit:** A nagy családi ebédkor, ahol a minimum létszám tizenhárom a sok unokával, nem nagyon beszélünk a galériáról. Időnként előkerülnek munkahelyi problémák, de nem ez a jellemző. A kilencéves unokám néha megkérdezi, mi újság a galériában, mert érdekli, hogy ki mit mondott, mit tett.
- **Ágnes:** *Végül is egy aukció, ahogy olvastam a beszámolóidból, kőkemény emberi játszma. Felidéznél néhány emlékezetes történetet, ami ezt igazolja?*
- ◆ **Judit:** Nagyon-nagyon sok ilyet említhetnék. A legelső aukciónkat 1998. október 5-én tartottuk, amikor Rippl-Rónai egyik nagyon szép, Zorkát ábrázoló pasztellképére licitáltak. Hárommillió-négyszázezer forintról indult a licit, és huszonegymilliónál ért véget, ami abszolút aukciós rekord volt akkor. De elsősorban nem emiatt maradt emlékezetes, hanem azért, mert aki lemaradt a licitről, a végén fölpattant, és tiszta erőből a földhöz vágta a licitáló tárcsáját dühében és elkeseredettségében. A második aukciónkon pedig, a délszláv háború idején, 1998–99-ben zajlott. Egy újvidéki család a hadkötelezettség elől költözött át Zentáról. A teljes gyűjteményüket árverésre bocsátották, ugyanis ebből terveztek új életet kezdeni Magyarországon. Ott ültek az aukción, és drukoltak, hogy sikerül, nem sikerül, mi lesz... Bravúrosan adtuk el a képeiket, én pedig örömmel láttam rajtuk a megkönnyebbülést. Ilyen emocionális élmények, emberi történetek is előfordulnak egy-egy árverésen.

- **Piros:** *Neked meg tartanod kell magad, nem eredhetnek el a könnyeid...*
- ◆ **Judit:** Nem, de egyébként azzal se lenne semmi baj! Szerintem minél emberibb egy árverés, annál jobb. Velük örültem, hogy sikerült, és ezt jeleztem is nekik. Vagy amikor láttam, hogy valaki valamit nagyon szeretett volna megvenni, és sikerült neki, annak gratuláltam. Akinek meg nem sikerült, annak együttérző szavakat küldtem.
- **Ágnes:** *Bennem az is megmaradt, amikor arról nyilatkoztál valahol, hogy volt egy olyan periódus, amit két ember különös vetélkedése határozott meg. Arról mesélnél egy kicsit?*
- ◆ **Judit:** Az is nagyon érdekes történet... hogy mikén múlnak az árak egy árverésen. Ez a kezdetén történt, 1998–99 környékén. Volt egy amerikai gyűjtő meg egy német, mind a kettő magyar származású, és mind a kettő mindig ugyanazokra a képekre licitált. Végig egymást lesték, horribilis összegekig licitáltak egy-egy képért. Emlékszem, volt egy olyan pillanat, amikor az árverés másnapján bejött az alulmaradt amerikai ügyfél. Belépett, és azt hittem, hogy elkezd majd keseregni, hogy nem sikerült megvenni, de nem így lett. Azt mondta, hogy boldog, mert biztos megbánta volna a vásárlást, mivel nagyon túl lett fizetve. Ezek az ösztönvásárlások egyébként csak a kezdeti időszakokra voltak jellemzőek, ma már azért mindenki tudja, hogy mi mennyit ér. Van egy becsérték. Eltelt a rendszerváltás óta az aukciózásban harmincöt év, tehát van mihez viszonyítani. Minden tárgytípusnak – méret, technika – megvannak az árszintjei, úgyhogy már senki nem ragadtatja el magát úgy, mint az első időszakban és a hőskorban.
- **Ágnes:** *Visszatérve napjainkra: mondhatjuk, hogy mára nagyrészt Anna vette át a szerepedet?*
- ◆ **Judit:** Az árverező szerepét feltétlenül, igen, de nagyon sok más munkát is ő végez. Ő felel például a katalógusban lévő tárgyak kikutatásáért. Én is részt veszek a galéria életében, heti háromszor járok be, illetve, ha szükséges, nyilván többször. Úgy definiálnám magam, mint egy supervisor, aki jelen van, és segít, válaszol a kérdésekre, ha kell.
- **Ágnes:** *Sokat beszéltünk a magasságokról, de mindig megjelennek a mélységek is. A 2008-as válság nem érintette jól a galériát, és a 2020-as időszakot is ki kellett bírni. Mi segített benneteket abban, hogy fennmaradjatok?*
- ◆ **Judit:** A 2008-as válság tényleg nagyon kemény volt, utólag visszagondolva. De túléltek... Nem szerettük volna cserbenhagyni azokat az embereket, akik a válság miatt

olyan helyzetbe kerültek, hogy gyűjteményük egy-egy darabját szerették volna eladni. Úgyhogy mi dolgoztunk tovább. A forgalmunk körülbelül egyharmada volt a korábbi évekének, de valahogy fennmaradtunk. A cég biztos lábakon állt, taralékokkal is rendelkeztünk. A covid-időszak viszont üzleti szempontból – lehet, hogy furcsán fog hangzani, de – sikertörténetnek nevezhető. Sok mindent kitaláltunk, főleg István, ő ugyanis mindig egynéhány évvel előrébb jár, mint általában az emberek. Akkor jött rá arra – mivel be voltunk zárva –, hogy az online tér felé kell terjeszkedni. Itthon elsőként létrehoztunk egy online aukciós platformot, amin keresztül árveréseket bonyolítottunk. Még minden zárva volt, de az online árverések fantasztikusan mentek. Az emberek otthonról licitáltak.

- **Piros:** *Úgy, hogy egy laptopon látták mindösszesen azt a tárgyat, amit meg akartak venni?*
- ◆ **Judit:** Egy laptopon látták. Ott állt Anna a galéria termében, és laptopon keresztül folyt az árverés...
- **Ágnes:** *Érdekes, azt hittem, hogy a digitális újítás mögött Anna állt, de ahogy mondd, István volt ennek a legfőbb motorja.*
- ◆ **Judit:** István volt. Ő találta ki, hogy ezt meg kell csinálni. Az, hogy hogyan valósuljon meg, abban már Anna keze van... A közösségi médiát is ő kezeli. Sokkal dinamikusabb és naprakészebb ezen a területen, mint mi. Én „papíralapú”, könyvolvasó ember vagyok, nem telefonon használom a naptárat.
- **Piros:** *Mint egy festmény, úgy éreztél meg. Színes, mintás a ruhád... Jó látni egy nőt, aki meri vállalni a stílusát. Meri vállalni az erős zöldet, a mintás szoknyát...*
- ◆ **Judit:** Most legyenek feketében? Vagy sötétszürkében azért, mert annyi idős vagyok, amennyi?
- **Piros:** *Nem, nem. Én ugyanezt vallom. A tényéren is fontos, hogy ennyiféle szín legyen?*
- ◆ **Judit:** Ne is mondd! Kényszeres vagyok. Ami nem illik az asztalhoz, az nem kerülhet oda. Nagyon zavar például, ha nem egyformák a poharak...

● **Ágnes:** A kényszeresség előnyei biztosan sokszor segítettek a munkád során abban, hogy ennyire jól odafigyelj a részletekre.

◆ **Judit:** Biztos, igen, de nagyon fárasztó tud lenni. Főleg a környezetemnek, meg néha magamnak is.

● **Piros:** De ugye az unokádra nem szólsz rá, ha mondjuk elkezdte az egyik színű poharat elővenni, akkor a másik is csak olyan lehet.

◆ **Judit:** Nem, de stikában kicserélem, az biztos.

● **Ágnes:** A közeljövőben miket szeretnél megvalósítani?

◆ **Judit:** Úgy érzem, ebben a cégben

■ **mindent elértem, amit szerettem volna.**

Egyebekben meg zajlik az élet, viszem-hozom az unokákat, bár a három nagy már nem nagyon tart rám igényt, mert tizenhét, tizenhat, tizenöt éves kamaszok. Azt válaszolnám erre a kérdésre, hogy irtó jó lenne, ha minden így maradna. Minden szinten. Nagyon kiegyensúlyozott, jó és szép életet élünk. Szeretném megvalósítani a tudományos elképzeléseimet; tüzetesen és nagyon kitartóan foglalkozom például a Rippl-Rónai-életművel. Mindent összegyűjtök róla, amit lehet, és mindezt szeretném a szakmának elérhetővé tenni.

● **Ágnes:** Legyen így! Ha beszélhetnél azzal a Judittal, aki éppen megtudta, hogy kisbabát vár, mit mondanál neki?

◆ **Judit:** Nem is tudom... hogy örüljön neki. Örüljön neki nagyon.

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
csalad.hu/csaladban-elni/nagyon-kiegyensulyozott-jo-es-szep-eletet-elunk

**„HA A FIAM VELEM VAN,
MINTHA ARANYAT
TÖLTENÉNEK BELÉM”**

Prof. Dr. Aczél Petra

kommunikációkutató, a Moholy-Nagy Művészeti
Egyetem tanára, a Média a Családért Alapítvány
kuratóriumi elnöke; egy fiú édesanyja

PROF. DR. ACZÉL PETRA

● **Szuromi-Kovács Ágnes:** „Érvelni jó, meggyőzni fontos, hatni felelősség.” Az idézet szerzője, professzor dr. Aczél Petra kommunikációkutató, egyetemi tanár a mai vendégünk, akivel többek között erről a felelősségről, nevelésről, pályaválasztásról, a család és hivatás összehangolásáról beszélgetünk. Köszönjük szépen, hogy elfogadtad a meghívásunkat.

◆ **Prof. Dr. Aczél Petra:** Hálás vagyok, hogy itt lehetek.

● **Ágnes:** Egy huszonéves nagyfiú boldog és büszke édesanyja vagy. Hogyan érkezett ő az életedbe? Mennyire volt számodra természetes, vagy éppen jól átgondolt, tudatos döntés eredménye a gyermekvállalás?

◆ **Petra:** Az életem a gyermekem születéséig alapvetően nagyon kiegyensúlyozott és – ha nem is azt mondanám, hogy tervezett, de – elgondolt volt. A szónak abban az értelmében, hogy szentségi házasságot kötöttem, elfogadtuk a gyermeket, akit Isten adott, és ez a gyermek meg is érkezett körülbelül a házasságkötés után másfél évvel. Azt nem állítom, hogy minden tekintetben könnyű volt. Nem azért, mert ne lett volna várt gyermek, hanem azért, mert akkor a férjem úgy gondolta, hogy lehetett volna még időnk egymással foglalkozni. Erre akkor is kell készülni nőként, ha nagyon tudatos döntés egy házasságban, hogy szeretnénk gyereket vagy gyerekeket. Olyan viszont nincs, hogy most jön, de én máskor szeretném... Vagy, de jó lenne még egy picikét élni. A gyermek érkezésekor nagyon felnőttnek kell lenni, és boldogan fogadni, amit Isten ad.

● **Vágó Piros:** Mindehhez jó, ha van segítség. Volt?

◆ **Petra:** Igen, és azt gondolom, ebben mi, nők összetartunk. Nagyon-nagyon jól jön a segítség. Segítséget kell kérni, segítséget kell elfogadni, mert bár segítségnek hívjuk, valójában ez inkább természetes együttműködés. Amikor egy nő szül, akkor örül a ház, örül a család, örül a település. Ahogy visszük az édesanyának az ételt, az italt, és meglátogatjuk a kisbabát... Közügy is, ha valakinek gyermeke születik, mert bővül a közösségünk. Nem is annyira a segítség az, amire szükségünk van ilyenkor, hanem a nagyfokú anyai magabiztosságot is adó támogatás. Amikor nem kell külön kérni, hanem inkább sorban áll mindenki. Az én szerencsém az volt, hogy a kisfiamnak elképesztő és csodálatos keresztmamája lett. Ha a nagyszülőkön és rokonokon kívül ki kellene emelnem valakit, őt említeném, mert ő a mai napig igazi ajándék a fiamnak.

● **Piros:** Ritkán sikerül már az elején ilyen óvó közösséget létrehozni a tágabb családon belül, akik az újszülött gondozásában együttműködnek az anyukával, apukával...

◆ **Petra:** Nem vagyok biztos benne, hogy ritka. Szerintem inkább néha nem vagyunk elég hálásak érte. Megvan az a pici közösség, megvan az a kicsi kör. Valljuk be, amikor az ember szül, tele van izgalommal, már mindent elolvasott, mi történik előtte, közben, utána... Már mindenki elmondta a saját életéből a szülésélményeket, amiből ő sehogy sem tudja összerakni, hogy az övé milyen lesz, mert nem lesz olyan. Az ember ebben a viszonylag racionális és információval bőven ellátott korban ugyanúgy találkozik a gyerekével, mint száz, kétszáz, sőt ki tudja, hány éve. Ezt az ösztönösséget kell ugyanakkor néha a mai világ racionális nyelvére lefordítani. Vajon eleget szopik-e a baba? Elég erőteljes-e? Megfordult-e? A bennünket körbevevő közösség abban is segíthet, hogy jobban bizzunk az ösztöneinkben. Hiszen az anya érti ezt, arra született, hogy gyermeke legyen. Hagyja, engedje el, nem kell tejfakasztó teákat inni naponta tizenötöt, ahogy én tettem például... Ez a védő közösség abban is segít, hogy az ember kimutathassa a félelmeit, s ne csak a babára, hanem a kismamára is jusson elegendő figyelem. Sokszor gondolkodom azon, hogy amikor egyetemista voltam, akkor ezt és azt csináltam mondjuk este, és hirtelen belém vág, hogy na, de hol volt akkor a gyerek? És rájövök, hogy de hát ő akkor még nem élt... Nekem, a mai perspektívámból már szinte elképzelhetetlen, hogy volt egy olyan életem is, amikor ő nem volt. Minden a születéséhez képest nyert új értelmet.

● **Ágnes:** Emlékszel arra, hogyan változtatta meg az életedet az anyaság?

◆ **Petra:** Gyerekként is bizonyos értelemben valamiféle anyasággondolatban éltem. Csodálatos édesanyám rengeteget mesélt arról, hogy számára mit jelentett az anyaság. Kamaszként már átéltem azt a nagyságrendű élményt, ami – mindig így mondjuk édesanyámmal – „a nagy találkozás”. Mert a gyermek születése valóban nagy találkozás. Nem igaz az, hogy ilyesmi csak a szerelemben fordul elő. Nem állítom, hogy számomra ez egy megrázó, engem egyik pillanatról a másikra megváltoztató élmény volt, sokkal inkább nagyon természetes, lényeges élmény. A gyermekem megszületése számomra lényegi, az egész világot átértelmező, mégis otthonossá tevő fordulat volt.

● **Piros:** Beszéljünk az egyéb körülményekről is. Mennyi idő után mentél vissza dolgozni? Kerültél-e konfliktushelyzetbe, hogy miért ilyen hamar, vagy hogy miért nem előbb?

- ◆ **Petra:** Akkor már az egyetemen tanítottam, és ott lehet egy órát is tartani, meg lehet két órát is tartani. Más kérdés, hogy ebből milyen jövedelem származik, megéri-e dolgozni. Hat hónapos volt a kisfiam, amikor egy órát elvállaltam, ami azért tett jót, mert időnként másfél-két órára ki kellett mozdulni otthonról. Felöltözni, emberek közé menni, ráadásul fiatalok közé, olyan közegbe, ahol azt láttam, hogy egyszer majd a fiam is lesz ilyen korú. Másfél-két óra távollét volt, tehát nem hosszú idő, de engem egy kicsit visszavitt. Később egyre több órát vállaltam, volt segítségem. Mire a fiam hároméves lett, nagyrészt teljes munkaidőben dolgoztam. Hozzáteszem: kötetlenül. Manapság sokat lehet olvasni arról, hogy az anyaság nem kényeszerpihenő. Nagyon jó lehetőség adódik rugalmas munkák, vállalkozásformák megtalálására. Mindenkinék inkább ezt a nézőpontot ajánlanám.
- **Piros:** Sok nő esetében a szülés fordulópont. Utána már nem akarják ugyanazt csinálni, amit előtte, és teljesen más, a szívükhöz közelebb álló irányba indulnak.
- ◆ **Petra:** A jövőre való készséget legjobban a gyermekvállalás mutatja meg. Hiszen vállalnunk valamit, amiről előtte szinte semmit nem tudunk. Megtervezheted a várandósságod alatt, hogy így vagy úgy csinálod, ám abban a pillanatban, ahogy megtörténik a szülés, már nem is azt akarod vagy nem is tudod megcsinálni. Ez nagy-nagy metamorfózis, abban az értelemben is, hogy minket, nőket – meg nyilván a családot is – készsé tesz arra, hogy ilyen a jövő. Nem mindig tudom pontosan megtervezni, hogy milyen lesz. Egy ember megszületik a maga teljes ígéreteivel meg lényével... Hát még szép, hogy kicsit átírhatja a terveket!
- **Ágnes:** A szakmai életed és munkásságod mennyire hatott arra, ahogyan édesanyaként a fiadat neveltet?
- ◆ **Petra:** Minden szabadidőmet a gyerekekkel, a családommal töltöttem. Ma nagy divat az énidő, és senkit nem akarok megbántani, de nekem az énidőt a családi idő jelentette. A gyerekem ezt nagyon hamar megértette. Történtek persze aranyos jelenetek. Amikor például tanulmányt kellett írnom otthon, ami tőlem nagyfokú koncentrációt, csöndet igényel, és közben a fiam megbökdösött, „Mama, ez melyik dínó?” Ilyenkor félórára kiestem a munkából... Arra tudatosan figyeltem, hogy ilyenkor ne legyek ingerült. Ezt úgy értem el, hogy rájöttem, nem alkotok jelentős művet, és nem tulajdonítottam magamnak túl nagy jelentőséget. A nőknek ez olyan erőpróba, hogy utána már mindent kibírnak. Utána már bárki, bármit akarhat, meg tudjuk csinálni. De azt sem szabad elfogadni, hogy „ő egy otthon ülő kismama”, mert olyan nincs, hogy egy kismama csak ül otthon. Sőt. Egyik feladatból a másikba szédül az ember, folyamatosan dolgozik. A legritkábban ül.

● **Piros:** *Hogy mindez megvalósuljon, kell egy olyan férj, aki ezt megérti, aki aktívan részt is vesz ebben veled együtt.*

◆ **Petra:** Nálunk számos konfliktus adódott, később el is váltam. A férjem, a fiam édesapja egyébként nagyon barátságos ember, ám ez nem tette könnyűvé azt az időszakot, de úgy gondolom, a lehetőségekhez mérten jól oldottuk meg. A keresztmama vagy a nagymamák nagy szeretettel vállalták a részüket... Még apukám is megpróbált segíteni, de az már nehezebb tanulási folyamat volt. Ilyen értelemben nem szenvedtem hiányt. Szerintem nagyon sok nő nem tudja, hogyan vonja be a férjét a feladatokba. Valamiképp meg kell értetnünk, hogy ilyenkor nekünk, nőknek a legnehezebb. Lehet kérni a többletfigyelmet, lehet elmagyarázni, lehet jó szavakat használni... Ne hagyjuk, hogy a férj meg a fiú gyerek azt kérdezze: „segítsek valamit?” Mert az nem segítség, hanem a feladatuk. Legyünk megbocsájtóbbak magunkkal, mert akkor derül ki, hogy tényleg szeretnek-e minket.

● **Ágnes:** *Többször említetted édesanyádat, és olvastam is arról, hogy számodra ő nagy inspirációt jelentett. Mivel ösztönzött téged, és mik voltak az ő küzdelmei?*

◆ **Petra:** Édesanyám építészmérnök, élete nagy részében házakat tervezett, aztán főépítészként tevékenykedett. Két nagy terület rehabilitációs tervét és megvalósítását irányította. Igazi szenvedélyes tűzgolyó, olyan asszony, akiből áradt, hogy boldog, ha velünk, gyerekeivel van. A gyerek megérzi, hogy ha a szülő jól érzi magát a társaságában. Mindig éreztem, hogy édesanyám boldog, amikor velünk van, hogy szalad, siet, hogy megbeszélhessük... Rendkívüli érzéssel beszélgettünk velünk, és nem csak praktikus dolgokról. Soha nem kérdezett olyat, hogy mi volt az iskolában. Inkább azt kérdezte, hogy „na és ma a barátnőd elmondta, amit tegnap félbehagyott?” Tehát figyelt arra, hogyan folytassuk a diskurzust. Kultúráról, közéletéről beszélgettünk, amikor már nagyobbak voltunk, elmondta a gondjait. Egy mondás szerint tedd le a gondjaidat a küszöbön, és ne vidd haza. Hát hova vidd? Tartsd a szatyrodban? Oda kell vinni, meg kell mosdatni a mások szeretetének a könnyűségében. És hirtelen minden kisimul attól, hogy valaki okosat mond rá. Édesanyámtól ezt a szenvedélyes természetes örömet, részvétet, aktivitást kaptam. Ő mondta nekem mindig, hogy gyereket nem nevelsz, a gyereket szereted. Nem tudsz másképp viselkedni vele, mint amilyen vagy. Nyilván változunk, én például sokkal türelmesebb lettem, mert olyan fiam született, aki ezt igényelte. Jó értelemben. Ő introvertáltabb, és ki kellett várni, mire megmondja. Előfordult, hogy két napot kellett várni. Megtanultam, de önmagam tudtam lenni. Erre édesanyám mindig azt mondta, hogy el fogsz követni hibákat, azzal együtt leszel majd jó anya.

● **Piros:** *Egyetértek: fontos, hogy meg is bocsássuk magunknak a hibákat, amikor felismerjük őket. Mesélted, hogy édesanyád bátorított arra, hogy tudományos pályára lépj, és folytasd az egyetemi tanulmányaidat. Hogyan tudott továbblépésre biztatni?*

◆ **Petra:** Olyan családban nőttem fel, ahol mindenki értelmiségi volt, úgyhogy a továbbtanulás nem volt kérdés. Hozzáteszem, ha fizikai munkát szerettem volna végezni, vagy valamilyen mesterséget tanulni, édesanyám abban is támogatott volna. Amihez kedvem volt, azt nagyon erősen, átbeszélgetve támogatta. Eljött, meghallgatott, ha valahol előadást tartottam. Ez a mai napig így van egyébként. Most is például együtt utazunk egy konferenciára, ahol angolul fogok előadni, és ő nem beszél a nyelvet. De mindig azt mondja, hogy érti, amit mondok, mert érzi az elköteleződésemet, az odaadásomat a téma iránt. Büszke vagyok a „találkozásomra” vele, és bár talán meglepő, de néha a szülőket is el lehet vinni magunkkal, mert végül is sokat tehetnek arról, hogy ott tartunk, ahol. Abban, hogy tudományos pályára léptem, inkább talán az az érdekes, hogy építészek és orvosok között lettem bölcsész, de emiatt senki sem haragudott. Édesapám jegyezte meg, hogy „azért jobb lenne, ha orvos lennél, mert akkor tudnál ápolni, mikor idős leszek”. Mondtam neki, hogy ezek azért nem ilyen közvetlenül érvényesülő dolgok. De amikor doktoráltam, akkor már ő is azt mondta, nem biztos, hogy minden rosszul alakult.

● **Ágnes:** *Te voltál az első, aki hazánkban retorikából, a rendszerváltás után doktorált. Mi fogott meg ennyire ebben a tudományban? Segített-e a retorika a magánéletben, a mindennapokban?*

◆ **Petra:** A retorika régies szónak hangzik, de valójában a társas élet egyetememes tudománya. Valakivel beszélni, valakivel kommunikálni úgy, hogy hagyjuk, hogy hasson ránk, hogy mi hassunk rá. Tulajdonképpen egy kommunikációval megalkotott világ. Ennek nagyon rossz kimeneteit láttuk már a történelemben, és nagyon jó példákat is láttunk már... Egyébként igazi sikerfaktor a munkahelyen, mert ahogy az egyik leghíresebb üzletember mondja, ez az egyetlen olyan képzés, ami ötven százalékkal növeli valakinek az értékét a piacon. A retorikának nemcsak a gyakorlata érdekes, hogy hogyan kell egy beszédet vagy előadást megírni, hanem az elmélete is, hogy miért emlékszünk valamire, amit valaki mondott nekünk. A kommunikáció során a képekből és a szavakból összeálló világ, az érintés, a mozgás, a test, a kinézet nagyon összetett az emberben. Ennek minden vonatkozása megbabonázott, mivel én nyelvésznek készültem már akkor... A rendszerváltás után nem sokkal senkit nem érdekelt a retorika. Ezen a címen helyesírást és szépírást tanítottak az egyetemen. És akkor jöttem ezekkel az álmodozásaimmal, hogy mi lenne, ha előadást is tanítanánk. Akkoriban még kevés volt a magyar szakirodalom, és én tudtam angolul, tehát meg tudtam az engem érdeklő könyveket rendelni...

● **Piros:** *Magáról a retorikáról tanultatok valamit az egyetemen, és te annak kapcsán úgy gondoltad, hogy ebben több minden van?*

◆ **Petra:** *Úgy képzeld el, hogy én nem is tanultam retorikát. Akkoriban vezették be a tárgyat, amikor másodéves lettem, és senki nem pályázott az oktatására. A tanárok nem foglalkoztak ezzel, hiszen a mintegy ötven évnyi szocializmusban a retorikának nem volt különösebben nagy jelentősége, mert megírták a beszédet, az elhangzott vagy nem hangozhatott el, meggyőzésre nem volt szükség, azt elvégezte maga a rendszer. Demonstrátor lettem, és elkezdtem gondolkodni, hogy milyen izgalmas tárgy a stilsztika, retorika. Ez nemcsak arról szól, hogy szintaxis meg grammatika, meg hogy ragozunk, hogyan rakunk össze egy mondat szerkezetet, hanem valami többről, valami társasról. És akkor kaptam egy órát. Egyetemista koromban így kezdtem el tanítani. Hozzáteszem, hogy kitűnő tudósok, például Adamik Tamás klasszika-filológus, latinista az irodalom mellett tanított retorikát is. Később megismertem a feleségét, Adamikné Jászó Annát, aki az olvasástanítás kapcsán foglalkozott retorikával, tehát nem légyüres térben mozogtam. Bencze Lóránt, a kiváló szerzetes, később egyetemi tanár, akik beszéltek erről, de hát ez nem volt egy kör. Valóban én voltam az első a rendszerváltozás után, aki ebből doktoráltam, úgyhogy ez volt a szerencsém, mert olyan nagyon sok bíráló nem jött szóba a doktori a dolgozatomnál. Tehát viszonylag kötött volt, hogy ki tudja megnézni, ki ért hozzá.*

● **Piros:** *Volt bármilyen konfliktusod vagy nehézséged abból fakadóan, hogy nőként tudományos pályára léptél?*

◆ **Petra:** *Abszolút, igen. Ráadásul egy olyan témával, aminek nem volt meg a szerves folytonossága, kicsit társadalomtudomány, kicsit bölcsészet... A lenézés, az, hogy ez jelentéktelen téma, a mai napig jelen van a pályán. A női rész is, hiszen a tudományban tényleg több a férfi. Ami azért különösen fájó, mert ma már egyre több nő szerez PhD-fokozatot, sőt, bizonyos területeken jóval több a nő, de a vezető, tudományos pozíciókba már nem jutnak el. Ami egyrésztől kontra-szelekciót is jelent, hiszen a kevésből válogattatik ki a sok, másrésztől meg egy kis problémát is. Ha mondjuk az ember egy bizottságban ül, ahol csak ő nő, és valamit le kell írni, a többiek odafordulnak, hogy „ja, akkor ezt lejegyzeteled?” Akkor én mindig megkérdezem, hogy „miért, azért, mert nő vagyok? Higgyétek el, ti is tudtok írni.” Amikor vezető lettem, arra nagyon figyeltem, hogy másokat segítsek. Ez küldetésem volt. Úgyhogy ma már inkább azt mondják, „Petra, kéne ide egy fiú is”. Félre ne értse senki, nem arról van szó, hogy ezt nézem elsősorban,*

Fotó: Csönör Kinga

de annyira látom a tehetséget a fiatal nőkben, és annyira érzem, hogy ha nem kapnak támogatást, lehet, hogy örökre félrecsúszik valami. Ma egy tehetséges, ragyogó, okos fiatal nő nagyon sokat küzd azzal, hogy ha belekezd a doktoriba mondjuk huszonhárom évesen, tud-e szülni közben, hogyan írja meg a disszertációját, hogyan vesz részt konferenciákon, amelyek nélkül nem kapja meg a fokozatot... Ilyenkor szükséges a megerősítés, hogy ez mind teljesen jól fog menni.

● **Piros:** *Még úgy is akár, hogy közben családot alapít?*

◆ **Petra:** *Igen. Merthogy a családalapítást időben kell elkezdni, hiszen ott a biológiai korlát. Mindig biztatom a fiatal kolléganőimet, hogy higgyék el, ha megtehetik, nem rossz ám időben gyermeket vállalni. Felépül szépen a női élet később is, és még mindig tudunk a gyerekünknek adni valamit, meg még az unokáknak is. De ez nem könnyű, úgyhogy itt is szükséges a példamutatás és a közös öröm. A másik nagy csapda, hogy választani kellene karrier és család között. Miért? Hát az ember az egyik kezébe tud egy szatyrot fogni, a másik kezébe meg mobiltelefont vagy akár egy gyermeket, igen. Senki ne higgye, hogy az élet könnyű. Az élet nehéz. Annak is nehéz, csak másért, aki nem vállal gyermeket, vagy nem alapít családot.*

● **Piros:** *Te nagyon jól tudtad végül is működtetni a kettőt együtt. Előfordult, hogy visszautasítottál egy feladatot, mert azt érezted, hogy ez már túl sok lenne?*

◆ **Petra:** Érdekes, Piros, hogy azt mondd, jól működött. Nem engedtem meg magamnak, hogy erről panaszkodjak. Valahogy ezt el akartam kerülni. Nem abból indultam ki, hogy könnyű lesz, és nem abból, hogy ez valaki más dolga lesz. Élvezni akartam a kihívást, közben meg tele voltam lelkiismeret-furdalással. Jött a „nem vagyok elég jó anya” időszak, jött a szakmámban az imposztorszindróma. A kételyek a mai napig rám törnek olykor. Azért hordok jó ruhákat, hogy feledtessék a belső gyengeségeimet. Azért hordok határozott szemüvegkereteket, hogy ne lássák, ha bepárásodik a szemem. Ez persze inkább vicc, legalábbis félig... Szerintem az ember a lelkét is edzheti, nem csak a testét. Ez a kiindulópont. Hamvas Béla írja egy helyütt, hogy csak azt érdemes megcsinálni az életben, ami lehetetlen. Mert azt, amit könnyű, meg se kell csinálni. Tehát akkor törekedj a lehetetlenre. Néha valóban lehetetlennek tűnik, hogy egyszerre legyek ott az ovis ünnepségen és a konferencia zárásán. Ilyenkor priorizálok. Nem kérdés, hogy a konferencia zárása vagy a gyermekem közül melyik a fontosabb. De az, hogy elmenjek-e arra a konferenciára, az sem volt kérdés. Igyekeztem így priorizálni. És biztosan sokszor tévedtem.

● **Ágnes:** *Hogyan tudsz időt szakítani arra, hogy a komoly tudományos dolgozatok, előadások megszülessenek? Hiszen nagyon be vagy táblázva.*

◆ **Petra:** Köszönöm, hogy ezt is megkérdezted. A munkámban is szülök. Van, aki beosztja, különösen a férfi kollégáim, akik elmondják, hogy „én naponta 2500 karaktert írok”. Úgy irigylem, hogy hova tudta betenni azt a sávot, amikor épp nem főzött, nem a gyerekekkel foglalkozott, nem a kutyát sétáltatta, nem az édesanyjával beszélgetett... Nekem mindig idő kellett ehhez. Belemegyek a szülésbe: „mindjárt vége, már mindjárt vége”... Ez néha hónapokat jelent, de igen intenzív munkát igényel, főleg ha szorít a határidő. Az egyik könyvem úgy született, hogy mondtam az édesanyámnak és a gyerek keresztanyjának, hogy „nézzétek, nekem most ide le kell ülnöm, és nem fogok fölállni négy hétig.” Hozták a gyereket, elem rakták, elvitték. Azt a könyvemet a fiamnak ajánlottam, aki miután elolvasta, jelezte, hogy „jó, mama, ezt később még egyszer el fogom olvasni”. Kicsit elméletire sikerült.

● **Piros:** *Rendszeresen haza kellett vinned a munkát, máshogy nem ment. De úgy is hazavitted, hogy adott esetben a családtagok kommunikációját is próbáltad fejleszteni?*

◆ **Petra:** Otthon nem lehetsz a szakmád bajnoka. A fiammal meg a családommal való kommunikáció viszont nagyon fontos. Mi rengeteget kérdezőnk. Ez természetes dolog. Ezt mondom a családtagoknak is, hogy olyan tipikussá tud válni, hogy mindenki csak beszél. De jól kérdezni, sokat, észrevenni, hogy ő egy ideje nem beszél... Én az édesanyámnak is gyakran mondom, mint nagyszülőnek, hogy „mama, egy csomószor megkérdezed a gyereket arról, hogy mi volt, aztán megválaszolod”. Ugye? A nagyszülőkkel egyszer-egyszer előfordul, hogy szívesen el is mondják a választ arra, amit kérdeztek. Az én elvem az volt, hogy mindig figyelni kell. Arra, ahogyan mondja. Megkérdezni, mi lenne akkor, hogyha ezt nem így fejezné ki, vagy mit gondol erről, hogyan hatott rá. Váratlan, egyszerű kérdéseket feltenni, hogy „miért gondolod így?”, „miért szeretnéd így?”. A gyerekünknel meglep minket, és elgyönyörködünk, hogy „milyen okos, megkérdezte, hogy van-e Isten”. De mi már soha nem kérdezőnk ilyet felnőtt körünkben. Hát kérdezzük meg a családban. Ez az egyik. A másik, ami jól működött, hogy ne praktikus dolgokról beszéljünk. Arra ott van a parafatábla vagy a mágnes a hűtőn. Ne az legyen, hogy „meghoztad a tejfölt?” „Igen”. „Parizert, ne viccelj, csak tizenöt dekát hoztál?” Nem. Arról beszéljünk, hogy jó-e ma a világ. A fiammal nagyon sokszor beszélgettem arról, hogy hogyan képezed el magad tíz év múlva, vagy hogy te hogyan definiálnád a szerelmet. Nemrég mondtam a fiam keresztmamájának, hogy milyen csodálatos élményben volt részem, amikor hosszabb időt töltöttem együtt a fiammal és a kedvesével, és olyan fantasztikus érzés volt hallgatni, ahogyan kérdezett, ahogyan beszélgetett. Hirtelen olyan megnyugvás vett rajtam erőt, hogy talán képes lesz a boldogságra. Mindig úgy élem meg, ha a fiam velem van, mintha aranyat töltenének belém. Mint hogyha tele lennék, mert mindenemet kitölti az, hogy ott van.

● **Ágnes:** *A médiafogyasztás majdhogynem kötelező elem az életedben. Hogyan tudtad ezt is egyensúlyban tartani? Hogyan segítettél a fiadnak, hogy ő miket fogyasszon, milyen mértékben és mikor?*

◆ **Petra:** Ez tényleg nagy kihívás, és ma még nagyobb, mint amikor én kisgyerekes anyuka voltam. Azért azt se felejtjük el –huszonöt éves a fiam –, hogy a mai szülők már nem tehetik meg, hogy kikapcsolják a készülékeket. Legalábbis azt hiszik, hogy nem tehetik meg. Azt javasolnám, hogy tízéves kor előtt ne adjunk saját mobilkészüléket a gyerekeknek. Tudom, a tizenkét év lenne az ideális, de szerintem ez ma már nehezen megoldható. Főleg azért, mert a szülő bemagyarázza magának, hogy „de majd én ezen el tudom érni a Kicsimet”... Minden szülőnek azt mondom, hogy nagyon rossz lesz, amikor nem éri el. Mert amíg nem volt a gyereknek mobiltelefon, bízott benne, amikor már nála van, folyton retteg. Ne okozunk

magunknak idő előtt a kelleténél nagyobb traumát. A másik tanácsom, hogy ha már mindenképpen fogyaszt valamit a gyerek, akkor legalább ne külön szobában legyen, legalább pöszmörögjünk együtt. Akkor hallom, ahogy felnevet, vagy hallom, ahogy lehalkít egy videót. Akkor megkérdezhetem, ezt most miért halkítottad le, annyira kínos lenne, ha én is hallanám? És akkor nevetgélhetünk egy kicsit ezen. Én sokszor tanácsot kértem tőle. Hogy ő valamit hogyan keres, hogy rájöjjen, mit csinál. Szerintem ne legyünk nagyon dogmatikusak, ez egy nagyon nehéz világ. Mindig azon nevetek, hogy az e-napló idején azt várjuk, hogy a gyerek ne legyen bekötve az internetbe. Azért ez eléggé bizarr. Gyerekkoromban megnézhettem az ellenőrzőmet, nyilván ő is meg akarja nézni. Az, hogy ez most már digitális... Ez van. Lehet azért ezzel is sok mindent tanulni. A videójátékot azt nem engedtem...

- **Piros:** *Semmilyen formáját? A focit se?*
- ◆ **Petra:** *Focit igen. Javaslom, hogy legyen kijelölt hely, ahol használja. Mondjuk a nappali legyen, ne az ő kuckója. Látszódjon, hogy kipakolja az irányító szerkezetet, és lássam, hogyan izzad éppen, amikor együtt dolgozik azzal a programmal. Nem álltam ezeknek ellen, de például az erőszakosság nálunk nem működött. Hozzáteszem, szerencsés voltam, mert nem vágyott rá a fiam. De itt azért nagyon nehéz, hogyha nagyobb a fogékonyság rá, vagy hogy ha valamilyen más ventiláció miatt fogyaszt ilyeneket a gyerek. Halljuk, hogy sok gamerből nagyon tehetséges kutató lesz, tehát ezen sem kell nagyon aggódnia, ugyanakkor azt mondanám, hogy egy gyerek nem ülhet napi tizenkét órát egy sötét szobában. A másik, amit mondanék, hogy a sport visz el ettől nagyon jól, hiszen úszás közben nem lehet netezni. A másik a zenetanulás. Minden, ami az embert és egy valamire képes eszközt összekapcsol. Persze meg tudom nézni a mobilomon a kottát, de alapvetően mégiscsak a hangszer meg én vagyok. Az egy másik világ is.*
- **Ágnes:** *A küzdés szó többször előkerült a beszélgetésünkben, és tudom, hogy számodra ez fontos. Hogyan segíthet minket az, ha meg kell küzdenünk az eredményekért, és miért azt értékeljük igazán, amiért megküzdöttünk?*
- ◆ **Petra:** *Mindent a befektetett energia arányában tudunk értékelni. Ezért javaslok mindenkinek, hogy hosszán udvaroljon, mert értékesebb lesz tőle az emberi kapcsolat. Hogy részletezőn szeretgesse a gyermekét, mert attól minden pillanat értékesebb lesz. És igen, küzdeni kell. Egy kicsit olyan ez, mint az MRI felvétel. Azért látjuk jól az agyat vagy egy adott testrészt,*

mert olyan aprólékos a felvétel. Minél aprólékosabban és többet dolgozunk, annál jobban felismerjük az élet értelmét. A küzdés azt is jelenti, hogy felszívjuk magunkat, és ha kell, megyünk. Tudjunk töltekezni is, mert kell, hogy néha sajnáljuk egy kicsit magunkat. Nekem is voltak olyan estéim – a mai napig vannak –, hogy na, most jól kisirom magam. Régi nosztalgikus zeneszámokat hallgatok, amik egy picit tisztítóóra jellegűek, és akkor túl is vagyok rajta. Kovács Kati elénekelt, hogy sírni nem szabad, én egy jót sirtam, és megyünk tovább. Ezért is hálát adok Istennek, hogy tudok sírni. Még számít valami. És beszéljünk a sikereinkről! Mi, nők megszokjuk, hogy mindig szerénynek kell lenni, és nem elmondani, hogy „igen, nekem ez megy, én ezt jól tudom csinálni, ebben nagyon jó vagyok”. Mire ezt egyszer kimondtam, utána napokig borogattam magam, hogy de hát ez nem is igaz, és hogy lehetek ilyen nagyképű. Még mindig nem megy könnyen, de a barátnőm mindig biztat, hogy még mondd ezt egy kicsit, mondd még. Ez is segít a küzdésben, mert azt az erőt adja, hogy akármivel megbirkózom. Ötvenkét éves vagyok, és minden nőtársamnak azt mondom, ez nagyon jó időszak. Új erőt kaptam valahonnan. Nehéz volt az ötvenig, de most úgy érzem, még van előttem pálya, még érzem, hogy számítok a gyerekemnek a hétköznapiakban is, még néha felhív, és tanácsot kér. Tudom, hogy ha minden jól alakul, unokáim születnek... hogy még vár rám valami. Újra erőt érzek magamban, és mindenkit biztatok, hogy ez eljön. El fog jönni ez az új kezdet is. Azt szoktam mondani, hogy most kezdem el az új múltamat.

- **Ágnes:** *Ha lenne lehetőséged arra, hogy találkozz azzal az önmagaddal, aki éppen megtudja, hogy kisbabát vár, mit tanácsolnál neki?*
- ◆ **Petra:** Semmit, csak megölelném. Életed legjobb dolga következik – utána ezt mondanám.

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
csalad.hu/csaladban-elni/ha-a-fiam-velem-van-mintha-aranyat-toltenek-belem

**„A GYERMEKNEVELÉS
IS CSAPATMUNKA”**

Heiszler Gabriella

közgazdász, a SPAR Magyarország Kereskedelmi Kft.
elnök-ügyvezető igazgatója, két lány édesanyja

HEISZLER GABRIELLA

- **Szuromi-Kovács Ágnes:** Szeretettel köszöntelek az Egyensúlyban című podcast-műsorban. Egy veled készült interjúban nagyon érdekes dolgokat mondtál mind a kereskedelemről, mind pedig az élelmiszerpiacról. Akkor felmerült bennem, hogy nőként bizony nem lehet könnyű érvényesülni egyik területen sem, neked pedig ez jól láthatóan remekül sikerült. Kérlek, oszd meg velünk a sikered titkát.
- ◆ **Heiszler Gabriella:** Köszönöm szépen, hogy itt lehetek, nagy megtiszteltetés, hogy tudunk erről a témáról beszélni. Szívügyem, hogy minél több hölgy vezető találja meg az egyensúlyt a magánélet és a szakmai siker között.
- **Ágnes:** Kezdjük azzal, számodra mi vonzó igazán a kereskedelemben, ami miatt éppen egy ilyen nagy élelmiszeripari lánc mellett köteleztél el magad.
- ◆ **Gabriella:** Fontosnak tartom, hogy lássam és meg tudjam fogni a terméket, amit az a vállalat gyárt, ahol dolgozom. Nem tudok elvont dolgokkal foglalkozni, szükségem van arra, hogy megértsem, mi történik. Ez a harmadik munkahelyem, az első kettő a gyártó szektorban volt. Már tizenhét éve dolgozom itt, hűséges típus vagyok. Ennél a cégnél az fogott meg, hogy látom, értem, hogy én vagyok a célcsoport, hiszen a napi élelmiszer-bevásárlást végzők hetven-nyolcvan százaléka nő. Mondhatom úgy is, hogy önmagamnak árulok.
- **Ágnes:** Ha hétvégén háziasszonyként bemész a boltba, megnézed, megtapasztalod, a saját szemekkel látod a munkád eredményét.
- ◆ **Gabriella:** Igen, és számomra nagyon fontos, hogy azonosulni tudjak azzal, amit árulunk. Hogy olyan szolgáltatást nyújtsunk, ami illeszkedik az értékrendemhez, amivel én mint vásárló is elégedett vagyok. Az is szempont, hogy nagyon sok kolleganóval dolgozunk, a kollegáinknak a kétharmada nő. A háttérben, a logisztikai területen vagy az élelmiszer-termelő üzemekben sok a fiú, de a boltokban nagyon sok hölgygel dolgozunk.
- **Vágó Piros:** Vallod, hogy egy jó vezetőnek nem kell mindenhez értenie, inkább a csapatát kell jól összeraknia. Van olyan feladat, amit nem szívesen osztasz másra, amit nem adsz ki a kezedből?

- ◆ **Gabriella:** Nagyon sok ilyen van. Nekem fontos, hogy közvetlen visszajelzést adjak a kollegáknak. Nem jutok el minden telephelyre, de ahova igen, ott beszélek a boltvezetővel. Fontos számomra, hogy lássanak a kollegák, hogy találkozunk. Erre, bármily feszes is a naptár, nagyon fontos időt szánni. Kialakítottam egy belső szabályt, ami szerint negyed éven belül nem megyek ugyanoda vásárolni. Sokat járok be Budapestre, az irodánk Bicskén van, én Etyeken lakom, tehát naponta ötven-száz kilométert vezetek. Mindig találok boltot az utam során.
- **Ágnes:** A „háza táján” felismernek az ott dolgozók?
- ◆ **Gabriella:** A vezetők igen, de ha farmerban és pólóban állok be a sorba, a kasszás kolleganó nem ismer fel. Amikor dolgozói kedvezménykártyával fizetek, akkor összeáll a kép. Mindig találok olyat, amiért megdicsérhetem őket, majd megemlítem a hiányosságokat is. Megállapítom például, hogy szépen rendezték el a polcon a paradicsomot, de mondjuk foltos a banán, azt le kellene szedni. Tudom, hogy ő is tudja, csak még nem jutott el odáig, sokan voltak, rohanás volt.
- **Ágnes:** Beszéljünk a csapatmunkáról. Megosztanál velünk egy ehhez kapcsolódó történetet?
- ◆ **Gabriella:** A covid első hulláma paradox módon erőteljesen összekovácsolta a vezetői csapatot. A szokatlan helyzetben rengeteg operatív feladat adódott, és a csapat lelkesen vetette bele magát a munkába. Lerohantak minket a vásárlók, bonyolult logisztikai feladatokkal szembeesültünk, eközben a háttérben a kollegák biztonságát is meg kellett teremteni. Nálunk nem volt leállás. Meg kellett győzni a kollegákat, hogy igen, azt hallod a tévéből, hogy ne menj sehova, maradj otthon, de nekünk be kell menni dolgozni. A tizennégyezer ember egy csapatként működött, de én legfőképpen azt a húsz-harminc vezetőt láttam, aki naponta mozgatta a szálakat. Mindenki valahol bent volt, vagy üzletben, vagy irodában, hangsúlyosabbak lettek az elektronikus platformok, ki kellett találni a folyamatokat.
- **Piros:** Korábban elmondtad, hogy nagyon sok munkád volt abban, hogy bizonyos társadalmi eseményeken, ahová nőket, még ha vezetők is, meg sem hívtak korábban, most már jelen vagy, számítanak rád.
- ◆ **Gabriella:** Mindezt többéves komoly munka előzte meg. Nagyon sok esemény ritkán ismétlődik egy éven belül, és bizonyos körökkel különböző helyeken lehet találkozni. Nem szabad elkeseredni, hogyha részt vettem egyszer-kétszer ilyen eseményen, és még mindig nem történt semmi. Kitartónak kell lenni.

● **Piros:** *Mi történik ilyenkor pontosan?*

◆ **Gabriella:** Korábban megkértem a PR-os kollegámat, kísérjen el. Ha már ketten voltunk, nem egyedül ácsorogtam, másrészt az ő PR-os kapcsolatain keresztül több vezetővel társaloghattam. Nem ciki odamenni egy férfihoz sem, és azt mondani, „Jó napot kívánok, Heiszler Gabriella vagyok, ismerkedjünk meg.” Valamiről el kell kezdeni beszélgetni, az időjárásnál akadnak jobb témák is, például nagyon sokszor rákérdezek a gyerekekre, mert egy férfi is szívesen beszél erről.

● **Ágnes:** *Ha már megtaláltuk a siker kulcsát, mennyire kell aktívan tennünk azért, hogy ott maradjunk a tűz közelében, ahol a fontos döntések születnek?*

◆ **Gabriella:** A kapcsolatokat ápolni és működtetni kell. Ebbe beletartozik az is, ha fel tudok hívni egy üzleti partnert, akivel éppen vitában állunk, hogy üljünk le, beszéljük meg, mert a kollegáink nem tudnak dűlőre jutni.

● **Piros:** *Ha hazamégy a nap végén, nem okoz problémát, hogy a szerepeidet tekintve átlépj egyik oldalról a másikra?*

◆ **Gabriella:** Előfordul, hogy megkapom a férjemtől, hogy nem a SPAR-nál vagy. Az embernek kell hogy legyen annyi önismerete, hogy érezze magán, milyen idegállapotban van. Én sokszor a hosszabb úton megyek haza, mert azt érzem, hogy negyedóra alatt nem tudnék átállni az otthoni üzemmódra. Tudom, ez ma nem divat, de én abszolút nem tudok home office-ban dolgozni. Az egész covid-időszakot úgy dolgoztam végig, hogy mindössze kétszer voltam otthon, egyszer, amikor a férjem volt covidos, egyszer meg amikor én.

A mai napig kerülöm az otthoni munkavégzést, mert azt gondolom, hogy az a negyedóra időbefektetés, amennyi idő alatt eljutok az irodába, megéri, hogy a szerepváltást a fejemben meg tudjam oldani.

Hiába van otthon dolgozószoba, be tudnám csukni az ajtót, mégis más, mert hallom, hogy a gyerek motoszkál, meg egyébként is más környezet, más szerep.

● **Piros:** *Az otthonod a várad, nem akarod a munkahelyeddé tenni.*

- ◆ **Gabriella:** Így van.
- **Ágnes:** Szülőként hogyan tudod a vezetői énedet háttérbe szorítani? A gyerekek sokszor nem arra van szüksége, hogy irányt mutass neki, amit a kollegáid elvárnak tőled, hanem csak annyi kell, hogy meghallgasd, hogy odafigyelj rá. Könnyen váltasz ebben a helyzetben? Vezetőként ez jól megy? Olvastam egy veled készült interjúban, hogy kifejezetten híve vagy a befogadó hallgatásnak, még vezetői szerepedben is.
- ◆ **Gabriella:** Úgy gondolom, ez nagyon különböző középvezetőként és felsővezetőként. Én mint ügyvezető olyan embereket irányítok, akik sokmilliárdos büdzséért vagy több ezer emberért felelősek. Velük konzultatív a kapcsolatom, ha látok stratégiai problémákat, amiken változtatni kell, azt is megbeszéljük. Nyilván ha ég a ház, akkor tüzet oltunk, de a munka kilencven százalékában felsővezetőként ez sokkal könnyebb, mert a vezetőkkel ugyanarról a partnerségről, az együtt gondolkodásról van szó, mint a lassan felnövő gyerekeimmel otthon. Ez sokkal nehezebbnek bizonyult, amikor a gyerekeim is kisebbek voltak, és én is alacsonyabb vezetői pozícióban dolgoztam. Akkor sokkal többször mondták otthon, hogy most nem a SPAR-nál vagy.
- **Piros:** Nyilatkoztad, hogy mindig is vezető szerettél volna lenni. Volt példaképed, akire fölnézhetnél, akit követhetnél ezen az úton?
- ◆ **Gabriella:** Részben igen, és részben nem. Nagyon erősen kötődtem a nagyapámhoz, aki a 60-as, 70-es években, a szocializmusban gyárigazgató volt Gyöngyösön. Igazi szocialista karrierrel – mozdonyvezetőből lett gyárigazgató. Ezt csak az akkori körülmények engedhették meg. Nagyon sokat beszélgettem vele, bár akkor ő nem a vezetői tudását adta át. Édesanyám és édesapám nem lett vezető, édesapám történész volt az ELTE-n, anyukám meg könyvtáros, aztán könyvtárvezető, ők más szellemi pályán mozogtak, mégis mind a kettőjüknek megvolt az igénye arra, hogy szervezzen és integráljon csoportokat. Anyukám nagyon sok szakszervezeti programot szervezett, kirándulást vezetett, ő ebben élte ki magát. Apukám meg a szellemi körökben; volt külön baráti társaságuk, vitatkoztak, politizáltak, nagyon élénk szellemi életet éltek, nem feltétlenül a hierarchiában értelmezett vezetőként, hanem máshogy.

- **Piros:** A szellemi vezetés legalább annyira fontos, sőt, egyre fontosabb talán.
- ◆ **Gabriella:** Azt láttam, hogy igenis az embernek legyenek céljai, akár karriercél, szellemi cél vagy életcél, de nemcsak úgy tengünk, lengünk, és csinálunk valamit, ami éppen az eszünkbe jut, hanem kell egy célrendszer.
- **Ágnes:** Ha már a családnál tartunk, a gyermekvállalás mennyire volt természetes lépés az életben, vagy a karriered miatt éppen hogy nagyon átgondolt és időzített döntés eredménye?
- ◆ **Gabriella:** Mind a kettő. Gyerekkorom óta tudtam, hogy így vagy úgy, nekem biztosan lesznek gyerekeim. Harmincéves voltam, amikor a nagyobb lányom született. Nem egyetem után közvetlenül, hanem előbb bedolgoztam magam. A szülés után az előre egyeztetettek szerint hamar visszamentem dolgozni, ezt tehát megterveztem. Az soha nem merült fel, hogy ne legyen gyerek.
- **Piros:** Mikor találkoztatok a férjeddal?
- ◆ **Gabriella:** Nagyon fiatalon, tizenhét éves koromban ismerkedtünk meg.
- **Piros:** Ezek szerint sok időt töltöttek már együtt a gyerekek érkezése előtt. Minden tervszerűen alakult ezek szerint?
- ◆ **Gabriella:** Igen, bár egészségügyi szempontból nem volt egyszerű, gyerekkoromban ugyanis hormonproblémákkal küszködtem. Mégis viszonylag hamar megszületett az első gyerek. Az élet meg az egészségem úgy hozta, hogy a szoptatásra nagyon ráment a hormonrendszerem, és a második gyerekről nagyon lebeszéltek. Mi mindig két gyereket akartunk, ezért a másodikat sokéves tervezés után örökbe fogadtuk. Három és fél éves volt a kisebbik lányom, tehát viszonylag nagy gyerekként került hozzánk, két és fél, hároméves folyamatot követően.
- **Piros:** Az első gyerekeddel meddig maradtál végül otthon?
- ◆ **Gabriella:** Fél évet voltam otthon, utána a férjem maradt vele, kétéves korában pedig bölcsődébe került. Amikor visszamentem dolgozni, azt hittem, hogy minden megy tovább, és úgy lesz, ahogy volt. Akkor én gazdasági igazgatóként dolgoztam egy közepes méretű cégnél. Rájöttem, hogy ez így sok, illetve a főnököm személye is változott. Fél év alatt rájöttem, hogy ez

már nem az elképzeléseimnek megfelelő, és új munkahelyet találtam. Úgy jöttem el a SPAR-ba dolgozni, hogy olyan munkát szeretnék, amit jobban összeegyeztethetek a gyerekekkel, ahonnan délután ötkor, fél hatkor haza lehet menni. A SPAR belső ellenőrzési vezetőt kerestem, úgy gondoltam, hogy ez jó lesz, mégis vezető szerep, de nem a frontvonalban, nincs akkora időnyomás, rugalmasabban lehet kezelni a dolgokat. Akkor váltottam, és évek alatt ebből is felépült egy karrier.

● **Ágnes:** *A Családbarát Magyarország Központ kiemelten foglalkozik az örökbefogadással. Mesélnél még arról, hogyan történt az örökbefogadás, mennyire volt nehéz, mennyi időt tudtál az örökbefogadott gyermekkel otthon tölteni?*

◆ **Gabriella:** A hagyományos, szabályozott módon, a TEGYESZ-en keresztül történt a családukban az örökbefogadás. Nem alapítványnál, hanem a gyermekvédelmi szakszolgálatnál indítottuk el a folyamatot. Mire kiderült, hogy a saját egészségi állapotommal mennyi probléma van, addigra a nagy már betöltötte a három évet. Azért is szerettünk volna második gyereket, hogy legyen köztük testvéri kapcsolat. Arra gondoltunk, ha öt-hat évet várunk egy csecsemőre, már nyolc-tíz év lesz a korkülönbség, és az egy teljesen más jellegű kapcsolat. Így három és fél év a korkülönbség, ami most kamaszkorban sok, de amikor kisebbek voltak, teljesen össze tudtak nőni.

● **Ágnes:** *Hogyan fogadta a nagylányod a kistestvérét?*

◆ **Gabriella:** Bevontuk a folyamatba. Először csak ketten mentünk a férjemmel látogatni, ismerkedni, akkor még csak lehetőség volt, hogy Mirát elhozzuk. A második látogatástól már jött velünk a nagylányunk is. A kislányom nevelőszülőknél volt, először csak az otthonában látogattuk, aztán elvittük játszótérre, fagyizni, tehát tágultak az időtávok, amiket együtt töltöttünk, ezt a nagylány végigcsinálta velünk. Amikor novemberben elhoztuk a kicsit, nem járt még óvodába, csak januártól. Két hónapot töltöttünk vele szabadságon. Szerencsére a karácsonyi időszakban én is többet voltam otthon, de a férjemmel megosztottuk az időt. Azt gondolom, hogy fontos volt neki, hogy óvodába, közösségbe menjen.

● **Piros:** *Maga a családdá válás ennél sokkal összetettebb folyamat volt?*

◆ **Gabriella:** Jóval hosszabb időszak volt, igen, bár bizonyos fázisokon, talán épp a nagylányom miatt, könnyebben átlendültünk. Például már az ismerkedés idején elkezdett minket anyának és apának szólítani, mert Verától ezt hallotta. Más dolgok lassabban alakultak, például hogy hogyan

Fotó: saját

fogadja be a környezet. A nagyszülőknek nagyon-nagyon gyorsan ment, és az első perctől imádták, másnak több időre volt szüksége ehhez. Egy évbe telt, mire tényleg mindenki azt tudta mondani, hogy ő a mi családuk része, és ő is megtalálta a helyét.

● **Piros:** *Soha nem titkoltátok előtte ezt az utat?*

◆ **Gabriella:** Hathetes korában a vér szerinti szüleitől azért került el, mert nem gondozták megfelelően. Utána nevelőszülőknél élt. Én nagyon hálás vagyok nekik, hogy felnevelték, mutattak neki egy jó mintát, őket úgy kezeljük, mint távoli rokonokat. Egy-két évente meglátogatjuk őket.

Nagyon tartottam, tartok a kamaszkortól, amikor jön az önértékelési válság. Így is megkaptam már párszor, hogy neki jobb lenne ott, mert akkor nem kellene tanulnia. A tanulás miatt alakul ki a legtöbb konfliktusunk, meg majd, gondolom, természetes módon jönnek a kérdések, hogy mi miért történt az ő életében. A nevelőanyja pedig bizonyos kérdésekre sokkal hitelesebb választ tud adni, mint én.

- **Ágnes:** *Sokszor említetted már a támogatóidat, a férjed is szóba került, ez egy gimnáziumi szerelem lehetett, ahogy számolom, veled tényleg nagyon erős a szövetségeitek. Beszéltünk arról, hogy a csapat is milyen fontos. Néha nehezen tudjuk elfogadni a támogatást. Neked, erős nőként hogyan sikerül olykor mégis segítséget kérni?*
- ◆ **Gabriella:** Nagyon tudatosan mondom önmagamnak, hogy nem az a bűn, ha segítséget kérek, hanem az, ha nem. Nagyon sok emberért felelek, épp ezért, ha van valaki, aki jobban, gyorsabban meg tud oldani egy bizonyos problémát, akkor a rám bízott emberek jobban járnak. De az már az én felelősségem, hogy mikor, kitől kérek segítséget. Az a személyiségtípus vagyok, aki egy problémát úgy tud megoldani, hogy beszél róla emberekkel.
- **Ágnes:** *Tapasztaltam én is, hogyha valakinek elmondjuk a gondolatainkat, és ő meghallgat, esetleg feltesz néhány jól megfogalmazott kérdést, máris megértjük, mit kell tennünk.*
- ◆ **Gabriella:** A vezetővé válásom során talán az volt a legnehezebb, hogy olyan témákért lettem felelős, és olyan témákban kell döntést hoznom, amelyekhez nem értek. Meg kell bízni az emberekben, megismerni, hogyan működik a másik, mi az, amiben szabad kezdet kaphat. Felsővezetőként a bizalmi faktor óriási jelentőségű. Akkor születhet jó megoldás, ha egy adott terület szakértőjét kérem fel, hogy oldja meg a problémát.
- **Piros:** *Volt-e olyan, anyaként megélt tapasztalás, amit fel tudtál használni a munkád során, vagy fordítva; a munkahelyi tapasztalatod vált hasznossá a magánéletedben?*
- ◆ **Gabriella:** A „túszfogyasztásos helyzeteknél” – már bocsánat – a gyerekekkel és bent a munkahelyen is. Negyven-ötven éves meglett emberek bizonyos helyzetekben ugyanúgy viselkednek, mint a hisztis kamaszok. Ezek a helyzetek nagyon sok esetben átfordíthatók. Sokszor úgy tűnik, felszínes apróságokon fújuk fel magunkat, ilyenkor ki kell deríteni, mi fortog lent a mélyben. Nagyon sokszor ugyanis nem a valódi problémáról beszélünk. Ez mind a magánéletben, mind a cégnél nagyon fontos látásmód.

- **Ágnes:** *Amikor felkértek, meglepődtem, hogy megkaptad ezt a megbízást, vagy ez előre várt esemény volt?*
- ◆ **Gabriella:** Az elődömmel már két évvel a nyugdíjazása előtt sokat beszélgettünk, és ő kimondta velem, hogy én ezt akarom. Ez egy osztrák cég, többes ügyvezetés van, akkor ketten voltunk, ő volt az egyes számú, én a kettős. Úgy voltam vele, hogy ez így jó, gazdasági terület, a felelősség nagy, sok mindent csinállok, és ezzel én boldog vagyok. Ő elmegy nyugdíjba, majd jön valaki más.
- **Piros:** *A beszélgetés során értetted meg, hogy te lehetnél az egyes számú, és hogy titkon vágyasz is erre?*
- ◆ **Gabriella:** Igen, de azt gondoltam, úgyis kettős hátrányban vagyok, nőként és gazdasági, nem kereskedelmi szakemberként. Azt lehetett volna nyugdíjig csinálni, ezt nem valószínű. Az akkori nagyfőnökkel nagyon jó munkakapcsolatot alakítottam ki, a végső döntést ő hozta meg, de nyilván sokat számított, hogy a magyarországi ügyvezető engem javasolt.
- **Ágnes:** *Mondhatjuk, hogy az elődöd kiszemelt, mentorként kinevelt téged?*
- ◆ **Gabriella:** Megvoltak a karrierlépcsők. 2015 elején lettem kettős számú ügyvezető, majd néhány hónappal később történt meg a beszélgetés. Utólag raktam össze, hogy valószínűleg ez a kinevezés volt az első lépés ahhoz, hogy megijedek-e, elvállalom-e, elindulok-e ezen az úton.
- **Piros:** *Mit láthatott benned az elődöd? Miből gondolta, hogy jó vezető lehetsz? Te miért tartod magad annak?*
- ◆ **Gabriella:** Bírom a nyomást, gyorsan döntök, de ami számomra a legfontosabb, hogy kíváncsi vagyok. Ez szerintem olyan tulajdonság, ami rendkívül fontos ahhoz, hogy kiemelkedj. Érdekelnek az újdonságok, bármit szívesen megváltoztatok, engem nem zavar, ha a meeting **A** témánál indul, és **C** témánál ér véget. Ennek ugyanakkor az a hátránya, hogy másoknak kell struktúrába szervezni, ami nálam szétesik. Nekem fontos, hogy ez a gyermeki kíváncsiság felnőttkorban is megmaradjon, hogy rá tudj csodálkozni dolgokra. Fontos, hogy növekedjen a piaci részünk, új üzleteket nyissunk, és egyre jobb szolgálta-

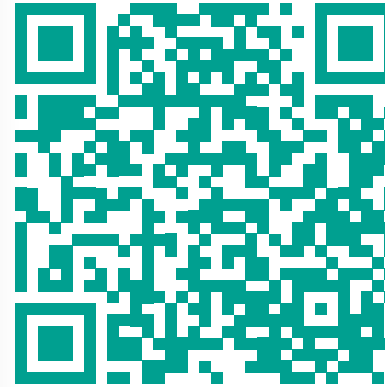
tásokat nyújtunk. A gazdasági válság miatt az elmúlt egy-két év nem erről szólt. Éppen ezért nagyon nagy kihívás, hogy megértessük a tulajdonossal, bizonyos külső körülmények megnehezítik a helyzetet. Szeretnénk megerősíteni a Magyarország iránti bizalmat.

● **Piros:** *Ha visszatekernénk az idő kerekét, mit üzennél annak a Heiszler Gabriellának, aki megtudta, hogy babát vár?*

◆ **Gabriella:** Azt, hogy ne aggódj, a gyerek egészséges lesz, és nem egyedül kell felnevelned,

■ **a gyereknevelés is csapatmunka,**

a szövetség és a háló megóv otthon is.

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
csalad.hu/cikk/a-gyermekneveles-is-csapatmunka

**„HIDD EL,
HOGY A LEGJOBBAT
PRÓBÁLOD!”**

Dr. Fekete Andrea

gyermekgyógyász, kutatóorvos,
a Semmelweis Egyetem professzora,
három gyermek édesanyja

DR. FEKETE ANDREA

- **Szuromi-Kovács Ágnes:** Sok szeretettel köszöntünk az Egyensúlyban című podcast-műsorban. Első orvos és első kutató vendégünk vagy. Ezenkívül oktatsz, nyilvános előadásokat tartasz, saját alapítású innovatív vállalkozást vezetsz, emellett három kiskorú gyermeked van. Izgatottam várom, hogy megoszd velünk, hogyan sikerül ennyi mindent párhuzamosan sikerre vinned. Köszönöm szépen, hogy elfogadtad a meghívást.
- ◆ **Dr. Fekete Andrea:** Nagyon köszönöm én is, örülök, hogy itt lehetek.
- **Ágnes:** Orvos családból származol, mégis tanári pályára készültél. Ami később meg is jelent az életedben, de a pályádat orvosként kezdted el. Hogy történt a pályaválasztás, és miért döntöttél minden hezitálásod ellenére mégis az orvosi egyetem mellett?
- ◆ **Andrea:** Abban az időben az ügyvédi, tanári, mérnöki, orvosi pálya jöhetett szóba és az ELTE. A családban mindenki orvos, anyukám az egyetlen, aki nem, ő a külkeren végzett. De a nagynénik, az unokatestvérek, mindenki más orvos. Nem is csak a tanári pálya érdekelt, hanem magyar szakos szerettem volna lenni, de nem tudtam, mihez kezdhetnék egy magyar szakos diplomával, ezért végül nem arrafelé indultam. Néhány osztálytársam és a családból is többen azt mondták, hogy nagyon türelmetlen fajta vagyok, milyen tanár lennék?! Így jött az orvosi. Ráadásul a gyermekgyógyászat... De nem volt bennem az a nagy örület, hogy majd emberek százainak az életét fogom megmenteni. Azt gondolom, hogy azért sem, mert annyira természetes volt ez otthon. A nagyon erős hivatástudat mindenkiben megvolt, de ezt soha nem pátosszal fogalmazták meg.
- **Ágnes:** Akkor ez neked otthonos is volt.
- ◆ **Andrea:** Persze, teljesen. Sokszor beszélgettünk erről. Apám mindennap bement a betegeihez, hétvégén is. Az orvosi ellátásnak mindenféle területe előfordult nálunk.
- **Vágó Piros:** Az orvosi képzés sokkal hosszabb, mint ha magyar szakra jelentkezted volna az ELTE-re, ahol hamarabb kézhez kaptad volna a diplomádat. Hogyan alakult a családalapítás, hogyan lettél édesanya?

◆ **Andrea:** Viccesen alakult. Elvégeztem az egyetemet, és utána rögtön összeházasodtunk az egyetemi nagy szerelmemmel. Egy év múlva el is váltunk, de kiváló viszonyban vagyunk, a cégemnek ő a business development fejlesztője, Londonban él sok-sok éve, és szuperjóban vagyok a feleségével is. Nem sokkal később megismerkedtem a második férjemmel, összeházasodtunk, harmincéves koromban megszületett az első fiam.

● **Piros:** Akkor már belekezdted a karrieredbe. Okozott ez bármilyen törést?

◆ **Andrea:** Nagyon sokáig klinikai munkát végeztem, gyermekgyógyászként dolgoztam, majd megszereztem a PhD-fokozatot különböző vesebetegségek témakörében. Amikor otthon voltam, cikkeket írtam, a gyerekvállalást ebbe a tevékenységbe bele tudtam illeszteni. Két és fél évet elvégeztem a PhD-ből, utána született Miklós, a legnagyobb fiam. Amikor kétéves volt, kimentünk Amerikába, egy évet ott dolgoztunk, és a hazatérésünk előtt lettem terhes Andrissal, a középsővel. Mikor hazajöttünk, egy évet otthon dolgoztam, összegeztem az amerikai kutatás eredményeit, majd újra elkezdtem a klinikai munkát. Öt év szünetet követően szakvizsgát tettem, utána született meg Áron. Lehet, hogy Mikivel többet kellett volna foglalkoznom. Augusztusban született, 24-én én még a laborban dolgoztam, 25-én már mentem szülni. Szerintem ezen sokan átesünk, én erre egyáltalán nem készültem fel fejben. Emlékszem arra a napra, amikor már volt egy hét hónapos gyermekem, és valamit még nagyon meg akartam csinálni, de egész nap sírt. Elvittem sétálni. Még most is fel tudom idézni az akkori érzéseimet. Toltam a babakocsit, és arra gondoltam, „jól van, akkor itt vége annak, hogy te irányítod az életed”. Még egy nagyon érdekes dolog, hogy milyen az élet. Miki nehezen mozgott, mindent csinált időre, nagy nehezen megfordult, de vittem a kollégákhoz, hogy szerintem valami nem stimmel a gyerekekkel. Már két éve gyermekgyógyász voltam, de azért még kezdő. Mondták a kollégák, hogy csak beképezem. Egyéves volt, amikor már nem lehetett nem észrevenni, hogy nem tud ülni, nem tud mászni. Az elején még kényelmes is volt, hogy lettem, és jól elfoglalta magát, boldog, nyugis baba volt. Egyéves korára kiderült, hogy középsúlyos újszülöttkori izomgyengeséggel született, ami eleinte nem volt annyira nyilvánvaló, de egyéves korára már nagyon. Másfél év kőkemény gyógytorna következett, minden egyes nap, tolokocsiszéllyel a fejünk fölött. Erről nehezen beszélek, mert voltak nagyon jó élmények kollégákkal, de olyan is, hogy megtanultam, ilyen orvos én az életben nem leszek. De most már szuperül megy, síel, vagány. Apám mindig mondta, hogy arra kell figyelni, mikor bejön egy beteg, mi az első, ami átfut az agyadon. A saját esetünkből azt tanultam meg, hogy én végig éreztem a bajt, de elhessegettem a gondolatot, kényelmesebb volt azt gondolni, hogy ő nyugis baba. Meg

a tapasztalt kolléga biztos jobban tudja. Azt is megtanultam, hogy amit az anyuka mond, arra mindig figyelni kell. Szoktam is mondani a szülőnek, ne törődjön azzal, hogy ha ő kimegy a rendelőből, akkor én mit gondolok („jaj, kétszázhuszadszor is megkérdezte...”), azzal törődjön, hogy a kérdéseire vagy a szorongásaira választ kapott-e. Ezt próbáltam csinálni: ha valami a szülőnek feltűnt, annak utána mentem. Nagy tanulás volt, örülök, hogy ez lett a vége.

- **Ágnes:** *Szülőként feldolgozni, hogy a gyerekünk egy kicsit más, elég nehéz. Neked hogy sikerült az az egy év lelkileg, amikor azzal kellett szembe nézned, hogy igazad volt? Milyen segítséget kaptál abban, hogy megfelelően tudd kezelni úgy, hogy a gyereket is, téged is építsen, hogy meg tudd oldani azokat a feladatokat, kihívásokat, amik ott álltak előttetek?*
- ◆ **Andrea:** Érdekes orvosként megélni egy ilyet. A középső gyerekünknek hathetesen vesebetegségre volt. A férjem felnőtt nefrológus, vese-transzplantáltakat gondozó orvos, a gyerekgyógyászatban én is ezen a területen dolgoztam. Milyen érdekes, hogy hathetesen vesemedence-gyulladásra kaptam! A gyermekeim betegségeit sosem tudtam elválasztani a saját orvosi hivatásomtól. Miki állapotára úgy tekintettem, hogy, ez egy feladat, nem lelkeztem rajta. Végtelenül hálás vagyok a Dévény-módszernek. Panni néni már nem él, és nem is hozzá jártunk, de a segítőknek örök életre hálás leszek. Ha azt mondták, tíz és félszer kell megcsinálni egy gyakorlatot, akkor mi tíz és félszer csináltuk meg, hiába sírt. Iszonyúan szorongtam, hogy ne kerüljön kerekesszékre. Ahogy telik az idő, azt gondolom, nagyon sok feldolgozatlan dolog ment akkor a szőnyeg alá.
- **Ágnes:** *Előfordult valamelyik gyermekednél, hogy különösen nehéznek érezted a döntést: otthon maradj veled, vagy visszatérj a hivatásodhoz?*
- ◆ **Andrea:** Nem szeretném azt a képet festeni magamról, hogy ez olyan könnyen ment. Sokkal többet kellett volna ezen morfondíroznom. Valószínűleg ösztönösen annyira féltam az anyai léttől és az érzelmi kötődéstől, hogy mindent úgy kezeltem: megoldom. Egy barátnóm, aki azóta már hat- vagy hétgyerekes anyuka, mesélte, hogy a fél éves kislányát, amikor alszik, ő csak nézi. Nem is értettem. Én alig vártam, hogy elaludjon a gyerek, és utolérjem magam a munkában. Tizennyolc hónapos korukig mindegyikkel otthon voltam, Mikivel három évet, mert a testvére úgy született, hogy a kettő összeadódott. De tizennyolc hónaposan mindkét kicsi bölcsibe ment, és ez nekünk nagyon bevált.

- **Piros:** *Egy rendezvényen az önbizalom fontosságáról beszélte, arról, hogy képes vagy másban úgy megbízni, hogy odateszed elé az életedet, de ha a saját magad felé fordított bizalomról van szó, akkor abban sok a munkád.*
- ◆ **Andrea:** Nekem ez a mai napig nehéz dolog az élet minden területén. Sok mindent elértem, sok tudományos díjat kaptam, sok külső visszaigazolás érkezett, hogy elég jó vagyok. Ettől függetlenül sokszor nem hiszem el, hogy jó, amit csinálok.
- **Piros:** *Sikerült ennek a gyökeréig visszaásva? Milyen módszer segített?*
- ◆ **Andrea:** Úgy érzem, sikerült. A családban erről sokat beszélünk, vitatkozunk. Édesapám nem érti, akárhogy szeretné, de nálunk az, hogy „ez most jó lett”, sosem hangzott el. Amikor főztem valamit, apukám osztályozta: nagyon jó, külalak háromnegyed, íz négyes. Soha ötot nem kaptunk semmire. Apu imád engem, és legendásan jó viszonyunk volt, de egész egyszerűen az, hogy „ez most tökéletes lett”, sosem hangzott el. Most már nyolcvanegy éves, és néha fáj a szívem, mert látom, hogy ez aggasztja, de nem érti. Apám megpróbálta a legjobbat, és így alakult. Egyébként nagyon sokat köszönhetek ennek a fajta hozzáállásnak, mert sose adom fel.
- **Ágnes:** *Néha-néha te is engedted a tökéletességből, például amikor elengedted a klinikumban való munkát, ami nem lehetett könnyű. Rengeteg munkát beletettél, feltételezem, hogy szeretted is, közvetlen kapcsolatban lenni a gyerekekkel, szülőkkel. Vívódtál, mielőtt abba hagytad?*
- ◆ **Andrea:** Nem is tudom, akkor magától értetődőnek tűnt. Volt egy meghatározó élményem: mentünk a gyerekekkel, rángattam őket, siessünk már, hogy fél nyolcra odaérjek a vizitre, és aztán azon rágódtam, hogy fél nyolc van, nyár, harmincöt fok, mi a fenét csinálok. Odaértem a vizitre, de egy általam nagyra becsült kolléga, a főorvos, elkésett. Akkor gondoltam arra, hogy ez így nem lesz jó. Szerencsére a kutatói karrierem akkorra már szárnyalt. Lassan engedtem el a klinikai munkát, az elején még ügyeltem ötöt, aztán már hétvégén nem, később gyakorlatot még tartottam, most már csak vizsgáztatok. Szóval fokozatosan hagytam abba, épp úgy, mint a dohányzást. Tizennyolc éve nem dohányzom, de bizonyos helyzetekben még eszembe jut, hogy de jó lenne rágyújtani. Így van ez a klinikummal is. A mai napig hiányzik, mert nagyon jó élmény volt, nagyon sok helyen tudtam segíteni,

valahogy érzelmileg tudtam kapcsolatokat teremteni szülővel, gyerekekkel, akár ráérezni diagnózisokra;

a kollégáim is nagyon hiányoznak. Ott vagyok bent a klinikán mindennap, csak nem megyek fel a „nagyházba”.

- **Piros:** *Teljesen belemerültél a kutatói létbe? Nem indítod hiánnyal a mindennapjaidat?*
- ◆ **Andrea:** Amikor megkérdőjeleződik a klinikusi tudásom, az rosszul esik. Banális dolog, de mondjuk torokgyulladás van valakinek vagy a gyerekének, mondok rá valamit, aztán az illető elkezd gondolkodni, hogy utána néz. Ilyen értelemben van hiány, de érdekes, hogy ez is visszakanyarodik a családhoz. Sokáig tartott, hogy ne halljam ki a beszélgetésekből, hogy „ő csak ott kutatgat”. Kicsit azért még mindig bánt, hogy nem folytattam a klinikumot.
- **Ágnes:** *Beszéltünk már a női önbizalom kérdéséről. Hosszabb időt töltöttél Németországban, Amerikában, sok mindent tapasztaltál, majd a Lendület programmal 2011-ben hosszabb időre szóló támogatást nyertél, és hazajöttetek. Miben különbözik az itthon dolgozó kutatók helyzete a külföldi társaikétól?*
- ◆ **Andrea:** Sem a kutatói tudásban, sem a műszerezettségben nem éreztem óriási különbséget. A tudásban semmiképp, sőt. A hierarchiát illetően lehet, hogy más a helyzet. Amerikában például egy Nobel-díjas professzor jobbkeze mellett dolgoztam, aki egyébként egy egyedülálló nő. Nem volt egyszerű természet, de a konferenciákon mindenkit azonnal bemutatott a legnagyobb embereknek, az érdekes eseményekre kérdés nélkül vitt minket magával. Nem feltétlenül differenciálnék nők és férfiak között itthon sem. Az én korosztályomban már egész más a hozzáállás, egyáltalán nincs az az attitűd, amivel én még szembekerültem, és sok helyen már mi kerülünk vezető pozícióba. Mondok egy nagyon vicces történetet. Németországban történt, akkor voltam huszonnégy éves, egyetemi tanulmányaim utolsó évében. Egy főorvos rendszeresen bevágott elem az ajtónál. Éppen nehéz időszakot éltem meg, és megkérdeztem tőle, hogy maga szerint nő vagyok vagy férfi. Nézett, nem is értette a kérdést, mondta: hát nő. Mondtam neki, szerintem is, és abban az országban, ahonnan én jövök, az a szokás, hogy a nőket előre engedik az ajtóban. Nem értette az egészet. Édesapám akkoriban meglátogatott, és egy üzletben előreengedett egy hölgyet, aki azonmód felháborodott, hogy őt nem kell. Két hét után már nem lepődtem meg azon sem, ha cipeltem a bőröndömet, és senkinek nem jutott eszébe, hogy segítsen.

● **Piros:** A Lendület ösztöndíjnak köszönhetően létrehoztál egy céget, abban rögtön vezető lettél. Erre nem készültél szerintem. Hogyan oldottad meg, hogy ezzel is foglalkozz?

◆ **Andrea:** Ebbe azért szépen belenőttem. Az első pályázatomon még egyedül dolgoztam, a következőben volt két PhD-hallgatóm, a Lendület csoportban négyen kezdtünk, most már tizenöten vagyunk, majd megalakult a cég. Édesapám nevelése ilyen szempontból jól jött: határozott tudok lenni, merem képviselni a véleményemet, bár nálunk megbeszélős vezetés jellemző. Ritkán mondom, hogy „akarom”. De annyira ritkán, hogy ha mégis, akkor tudják, ezt most komolyan kell venni. Sok könyvet olvasok, Berlinben vezetőképzőn vettem részt, figyelem az embereket. Meg aztán ki tudja, jó vezető vagyok-e...

● **Ágnes:** Mi ösztönzött az önálló vállalkozás létrehozására? A kutatói létehez képest ez nagy ugrásnak tűnik.

◆ **Andrea:** Sokszor visszatérnek ugyanazok a mintázatok az életemben. Emlékszem, Németországban PhD-hallgatóként egy fantasztikus ember mellé kerültem, aki most a Harvard gyerekgyógyász igazgatója. Akkora butaságokat kérdeztem, amikből pontosan lehetett tudni, hogy fogalmam sincs semmiről, mégis úgy átsegített a nehézségeken, hogy két hónap után lett önbizalmam. Ugyanez történt a vállalkozásban is.

Amikor először mondták, hogy elmész, és pitchelünk, azt sem tudtam, mit jelent ez. Most már tudom, hogy ebben a közegben ez egy alapszó arról, hogyan kell prezentációt készíteni. Ugyanez volt az üzleti tervvel is; amibe szintén beletanultam.

Felmerült, hogy én mint ügyvezető esetleg visszalépek, és a tudományos területet viszem tovább, mert abban van tapasztalatom. De a befektetői körrel közösen úgy döntöttünk, hogy nehezebb lenne valakit ügyvezetőként kiképezni az én szakmai tudásomra, mint nekem hozzátanulni. Most már kezdek egyre magabiztosabb lenni, és segítenek is, Vannak, akik nagyon támogatnak engem.

● **Ágnes:** Most is kutatsz, ott a céges szerepköröd, mellette vizsgáztatsz, mentorárod a fiatalokat, nyilvános szerepléseket vállalsz, előadásokat tartasz. A mindennapokba hogyan fér bele ennyi szerep?

- ◆ **Andrea:** Nem tudom. Majd elvállik, jól csináltam-e, belerakni sok mindent lehet. Később derül ki, sikerült-e annyit figyelni a gyerekekre, amennyit kell. Az összes többi jól megy, nagyon koncentráltan dolgozom.
- **Ágnes:** *Hogy képzeljük el egy hetedet? Felosztod, hogy hétfőn-kedden erre koncentrálok, szerdán-csütörtökön inkább arra?*
- ◆ **Andrea:** A kutatásaim nagyon szorosan összekapcsolódnak a vállalkozással. Amit a csoporttal együtt kitalálunk, abból lesz a gyógyszerfejlesztés szabadalma, abból lesz az üzleti tervünk, amivel az úgynevezett K+F kutatásfejlesztési pályázatokon indulunk, tehát ezek nem válnak el. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy korábban úgy gondoltam, soha nem jutok el odáig, hogy elfelejtek valamit, vagy nem fordulhat elő, hogy túltervezem egy napomat. Két-három éve viszont nagyon fontos dolgokat görgetek magam előtt. A nagydoktorimat például jóval később védtem meg, mint ahogy megtehettem volna, mert mindig volt fontosabb feladat. Talán mostanra kicsit túlvállaltam magam.
- **Piros:** *Amikor a dolgok jól mennek körülöttem, akkor meg tudok birkózni a nagy feladatokkal is, de ha nem, akkor leeresztek, eltűnik minden lelki erőm, és a teljesítményem hullámzó. Te képes vagy akkor is koncentráltan dolgozni, ha valami a hátszágodban nincs rendben?*
- ◆ **Andrea:** Nem. Volt négy-öt hónapom, amikor minimálisan tudtam csak helytállni a munka területén. Akkor a legközelebbi munkatársaim úgy hívtak fel, hogy „bocsi, nem zavarlak?”. Holott gyakorlatilag semmit nem csináltam, csak a gyerekeket láttam el, és próbáltam életben maradni. Életem legnagyobb krízise volt ez két-három éve. Nyertem a nagydoktorira egy nőket támogató pályázatot, le kellett adni szeptember 30-ig. Pokoli nyár volt, hetekig tényleg nem csináltam semmit. A nagydoktorit kellett volna írni, ami legalább százötven oldal. Akkor azt mondta a barátnőm, hogy „figyelj, nagyon fogod utálni magad, hogyha nem lesz olyan, amilyet akarsz”. És akkor a két-három hétig tartó nihil átfordult, reggel öttől éjfélig írtam, és szeptember 30-án leadtam. Azt hiszem, nem tudnék totálisan talajt veszteni, mert bennem van az, hogy most elég, szedjük össze magunkat. Bizonyos napokon minden összejön. Volt olyan, hogy defektet kaptam, amikor a gyerekeknek a váltózoknit kellett vinni a teniszpályára, és egy teherautó nem tudott kiállni tőlem. Elkezdtem bögni, mint egy hülye. Akkor azt mondta a sofőr, hogy asszonyom, csak ne sírjon, vigye be azt a zoknit, én kicserélem a kereket. Mire kijöttem, tényleg kicserélte. Amúgy meg egy másik alkalommal is kaptam durrdefektet,

és minden további nélkül kicseréltem egyedül a kereket, mert akkor minden rendben volt körülöttem. A barátnőm mindig azt mondja ilyenkor, hogy menjünk be a „szomorúság” szobába, a „sajnálom magam” vagy „megélem” szobába, de aztán jöjjünk is ki onnan.

- **Ágnes:** *Milyen szép volt ebben a történetben, hogy amikor arra volt szükség, mertél segítséget elfogadni. Sokszor vannak a környezetünkben olyanok, akik örömmel támogatnának minket, csak mi elzárkózunk ettől.*
- ◆ **Andrea:** Ez nagyon igaz. Az utóbbi évek nagy élménye számomra a női közösségek erejének megélése. Nagyon figyelek arra a fiataloknál, hogy egyfajta női segítőkjűk legyenek.
- **Piros:** *Talán azért tűntek most fel a nőtársak az életedben, mert rengeteg energiát adsz nekik. Lehet, hogy kicsit gyógyulni gyűlnek köréd, és ez kölcsönös.*
- ◆ **Andrea:** Kifejezetten azokra gondolok most, akiktől mertem segítséget elfogadni. Lehet, hogy ők ott álltak régen is, csak nem vettem észre. Annyi minden változott ezzel kapcsolatban, hogy mik a fontos dolgok, mikről beszélek a fiataloknak. A három fő emberemmel több mint tíz éve együtt dolgozom, azt mondják, hogy nem ugyanaz az ember vagyok elfogadásban, önmagamnak való megbocsátásban. Szerintem ma sokkal szerethetőbb vagyok, mint korábban. Magamat most sokkal jobban szeretem, mint a tizenöt évvel ezelőtti önmagammat.
- **Piros:** *Amint elkezdjük magunkat elfogadni, akkor az valahogy kifelé is elkezd sugározni. Amikor felismerjük az értékeinket, és elkezdjük meghúzni a határainkat, azzal, hogy nem csak a munkában mondjuk azt néha, hogy „akarom”.*
- ◆ **Andrea:** Ez a munkában nagyon jól megy, a magánéletben nem annyira.
- **Ágnes:** *Egy ilyen hosszú és szép karrierútban a kiegészítés veszélye is fennáll. Hogyan tudod lelkesíteni, motiválni magad? Megtartani a tüzet, ami benned ég?*
- ◆ **Andrea:** A kutatói lét ilyen szempontból nagyon szerencsés lét, állandóan új kihívás, folyamatosan gondolkodni kell. Nagyon fontos megemlíteni, hogy azok az emberek, akik a cégemben befektetők, szabad kezet adnak, bíznak bennem, támogatnak, ezért könnyebb a mindennapi inspirációt megélni. A szabadidőmben is sok mindent csináltam, ha vannak új hobbik, új álmok, akkor azt elkezdem.

● **Piros:** *Mesélj erről, légy szíves!*

◆ **Andrea:** A negyventől kezdődő koromat, úgy élem meg, hogy a legjobb a világon. Megvannak a gyerekek, a karrieremben eljutottam valameddig. Nagyon régen versenyszerűen teniszeztam. Kihagytam húsz évet, és ma már nem úgy akarok játszani, hogy mindenáron nyerni akarok. Ha nem sikerül, nem sikerül, jót játszottam. Bármit szívesen kipróbálok, elkezdtem például vitorlázni tanulni. Indulunk majd versenyen, ez a cél, és az sem baj, ha utolsók leszünk. Tavaly megpróbáltam szörfözni, de ráestem, úgyhogy azt nem erőltetem. Teniszezni, síelni imádok, biciklizni is szeretek, most, ha tehetem, rollerrel járok; élvezek mindent, ami jut.

● **Ágnes:** *Szakmailag milyen célt tűztél ki a következő öt-tíz évre?*

◆ **Andrea:** Az a cél, hogy eladjuk a találmányunkat. Ez anyagilag sem lenne utolsó dolog. Három szabadalmunk van, mind a három különböző fázisban. Van, amivel már komoly klinikai kutatások is zajlottak. Az egyik a tüdőhegyesedés elleni gyógyszerünk, a glaukóma elleni szemcseppünket hamarosan tesztelik, illetve egy transzplantációs folyadékra is szabadalmat adtunk be. Hiszek abban, hogy mind a három készítmény eladható. Ha ez sikerülne, óriási dolog lenne, mert Magyarországon, magyar gyógyszerfejlesztésből eladott ilyen termék nincs nagyon. A Richternek volt két évvel ezelőtt egy skizofrénia elleni szere. Ez nagy álmom, őszintén hiszem, hogy sikerül. Egyfelől mint tudományos eredmény is jelentős lenne, illetve azt gondolom, hogy ez két nagyon jó szer, és jó lenne, ha a betegek használhatnák.

● **Piros:** *Ha visszamehetnél az időben, mit üzennél a fiatalkori önmagadnak, aki éppen megtudja, hogy az első babáját hordja a szíve alatt?*

◆ **Andrea:** *Hidd el, hogy a legjobbat próbálsz tenni! Nekem is az lett az életfilozófiám, amit aputól hoztam otthonról, hogy mindent lehet jobban csinálni. Ha magamnak mondom: amit tudsz, csináld meg, utána, ha nem úgy sikerült, bocsásd meg magadnak.*

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
<https://csalad.hu/cikk/hidd-el-hogy-a-legjobbat-probalod>

**„NEM ÉRZEM AZT,
HOGY BÁRMIRŐL
LEMARADNÉK”**

Csuja Fanni

színésznő és gyógypedagógus, négy gyermek
édesanyja; férje Telekes Péter, a Vígszínház színésze

CSUJA FANNI

● **Szuromi-Kovács Ágnes:** *Harmincöt évesen sokan még csak tervezgetik a családalapítást és a karrierjüket. Neked ennyi idősen négy szép gyermeked van, és két szakmával is büszkélkedhetsz. Kíváncsian várom, mit mesélsz majd pályaválasztásról, családalapításról, korai gyermekvállalásról. Kezdjük rögtön a pályaválasztás kérdésével! A szüleid szakmabeliek, és ahogy elmesélted, háromszor futottál neki a felvételinek a színművészeti egyetemen. Negyedszerre is megpróbáltad volna, ám akkor tudtad meg, hogy gyermeket vársz. Hogyan élted meg, hogy miközben nagyon vágytál arra, hogy bekerülhess az egyetemre, folyton falakba ütköztél?*

◆ **Csuja Fanni:** Akkor nagyon rosszul, de a negyedik próbálkozásnál már erősen gondolkodtam azon, hogy beadjam-e a jelentkezésemet vagy sem. Az utolsó pillanatban, egy hétfői napon úgy döntöttem, hogy beadom, pénteken pedig már ott volt a kétsík teszt a kezemben. Arra gondoltam, hogy ezt a Jóisten eldöntötte, és nem az az utam, amit gondoltam, hanem egy másik. Onnantól már nem mardosta a lelkemet az, hogy nem vettek fel, hanem azt kellett csinálnom, amit adott az élet.

● **Ágnes:** *Ez is segített elrendezni benned a dolgokat.*

◆ **Fanni:** Abszolút. Ráadásul akkor már szinkronizáltam, nagyon szerettem csinálni, és oda visszamehettem. Tudtam, hogy a színházat gyerek mellett nem szeretném csinálni, hiszen ebben nőtettem fel, és tudom, ennek mi az ára. A forgatások vonzottak, ezért azt gondoltam, hogy ha egy-egy casting sikerül, az jó, ha nem, az sem gond. Nem sírtam éjszakánként emiatt.

● **Vágó Piros:** *Ezek szerint a sikertelen felvételik idején, miközben teltek az évek, nem jött B-terv, vagyis akkor még makacsul azt gondoltad, hogy kicsit próbára tett az élet, de azért kitartasz?*

◆ **Fanni:** Amikor az első alkalommal a harmadrostán kiestem, Jordán Tamás, a Nemzeti Színház akkori igazgatója meghívta a kiesetteket egy felvételire a Nemzetibe. Két évig Molnár Piroskától, Valló Pétertől, Benedek Miklóstól tanulhattam, és úgy gondoltam, hogy közben újra felvételizek. Mellette elkezdtem a szinkronmunkát, és nem volt hiányérzetem. A B-terv akkor jött, amikor már gyermekem volt, mert úgy éreztem, nagyon nagy ára lenne annak, hogy a színházhoz visszaeickéljek. Feltettem a kérdést magamnak, hogy valójában mivel szeretnék foglalkozni.

■ **Egész jól működtem anyaként, úgy éreztem, gyerekekkel szeretnék foglalkozni.**

Az óvónőképzőre felvettek, de mivel nem csatoltam egy papírt, nem kaptam meg a pluszpontot. Hogy ezt a hiányosságot pótoljam, felhívtam a felvételi központot, ahol azt válaszolták, „nem fogunk maga miatt aktákat tologatni, legközelebb figyeljen jobban”. Oda ezek után nem mentem vissza, viszont a gyerekem óvá nénije ajánlotta a gyógypedagógiai irányt.

● **Piros:** *Úgy tudom, a férjed egy szerepre készült, és ez lobbantotta föl az érdeklődést benned.*

◆ **Fanni:** A kettő párhuzamosan zajlott. Amikor az ELTE gyógypedagógiai karát ajánlották nekem, még nem tudtam, pontosan mi is az, miből áll. Kiderült, hogy a gyógypedagógia nagyon kemény négyéves képzés, amin belül nyolc szakirány létezik. Szakosodni kell, és ki kell választani, milyen területen szeretnék később dolgozni. Ezzel párhuzamosan a férjem próbálta a Pesti Színházban a Billy világát, amiben egy siket fiút játszott. Akkor ismerkedtem meg a nagyothalló és a siket közösséggel, és arra jutottam, hogy velük szeretnék foglalkozni. A gyógypedagógián így a hallássérültek szakirányt választottam. De mivel két szakirány kell, végül második szakirányomnak a logopédiát választottam.

● **Piros:** *Hogyan tudtad összeegyeztetni a kemény négyéves képzést az anyai teendőiddel?*

◆ **Fanni:** Két gyerekkel nappal in kezdtem el a képzést, de ez nem vált be. Igaz, akkor anyukám nagyon sokat segített. A nagyobbik ovis volt, a kicsi pedig egyéves. Igyekeztem az órarendemet úgy összeállítani, hogy délig végezzek, és ne legyen minden nap elfoglaltságom az egyetemen. Ez többnyire sikerült. A férjem ekkor kitalálta, hogy szeretne egy kislányt. Úgy éreztem, az iskola megvár, én viszont öregszem. Annyit szerettem volna, hogy az első évet nyárig befejezzem. Már terhes voltam, amikor vizsgáztam, azután pedig halasztottam egy évet. Anna egyéves volt, amikor folytattam a tanulmányaimat, de ekkor már levelezőn, ami főként a péntekjeimet és a szombatjaimat érintette.

● **Ágnes:** *A férjed segített ilyenkor?*

◆ **Fanni:** Igen, a férjem, az anyukám vagy a férjem szülei segítettek, mindig számíthattam valakire.

- **Piros:** *Ilyen szempontból nagyon jó, hogy nem hagyományos család vagytok, és a férjednek sem hagyományos az időbeosztása, mivel nem hétfőtől péntekig dolgozik. Nálatok igazából akkor van hétvége, amikor akarjátok. Ha hétfő-keddre jött ki, akkor az volt a hétvége. Ebben azért van némi izgalom.*
- ◆ **Fanni:** *Igen. Olykor családi okok miatt nem mennek iskolába a gyerekek, például azért, mert nekünk akkor van szabadnapunk, és ha hétfőn esik a hó, nekünk hétfőn van vasárnap, és akkor megyünk szánkózni.*
- **Ágnes:** *Színházi közegben nőttél fel. Hogyan hatott ez a gyerekkorodra? Mit szívtál magadba, mit tanultál ott? A környezeted arra ösztönzött, hogy színésznő legyél?*
- ◆ **Fanni:** *Sokat gondolkodtam azon, hogy vajon azért akartam választani ezt a hivatást, mert ebben nőttem fel, és ha például az apukám könyvelő, anyukám pedig recepciós, akkor is ez lett volna-e az utam. Nem tudom, mi lett volna, ha. Különösebb hatást nem gyakorolt rám az, hogy a szüleim színészek. Dolgoztak, ránk mindig vigyázott valaki, és amikor a színházba vagy anyuhoz a szinkronstúdióba bementünk, színészek között voltunk. De mivel nekünk ez volt a természetes, nem gondoltuk, hogy különlegesek vagyunk.*
- **Piros:** *A szüleid biztosan látták, hogy a baba mindent megváltoztatott. Hogyan fogadták, amikor azt mondtad, hogy többet nem próbálsz meg a Színművészetit, hanem a gyógypedagógiát választod?*
- ◆ **Fanni:** *Szerintem gyerek mellett nem lehet ezt csinálni. Esélytelen például éjfélig bent maradni, mert másnap vizsga lesz. A szüleim pedig mindig abban támogattak, amit mi szerettünk volna.*
- **Ágnes:** *2011-ben szerepet vállaltál a Jóban Rosszban televíziós sorozatban. Ha jól tudom, a legnagyobb gyermeked két éves volt akkor. Hogyan lehetett a forgatás követelményeinek megfelelni?*
- ◆ **Fanni:** *Ez nem úgy nézett ki, hogy 0–24 órában forgattam, hanem volt például hat nap, és azt egy-két órára beosztották. Akkor anyukám vagy a férjem vigyázott Marcira, akkor még csak ő volt. Azért vállaltam el a szerepet, mert nem kellett hosszabb időre elszakadnom a családomtól.*

● **Piros:** Mesélted, hogy a férjed azt mondta, nagyon szeretne harmadik gyereket. Mire te azt mondtad, hogy jó, de ha hármas van, négyes is legyen. Mi volt ennek a vágnak a hátterében?

◆ **Fanni:** Azt hiszem, akkor az volt az indokom, hogy nem szeretem a páratlan számokat. Nem tudom, valahogy úgy éreztem, hogy párosan szép az élet. A filmekben is láttam, hogy a nagy család körbeülte az asztalt, én is erre vágytam. A három gyerekkel együtt alakult ki, hogy mi akarok lenni, mit akarok kezdeni az életben. Utoljára pedig ki akartam élvezni azt, hogy mindezen már nem kell gondolkoznom, hanem csak a gyerekekről szólhat ez az időszak.

● **Piros:** Ezek szerint nagy a különbség abban, hogy hogyan élted meg az anyaságot az első gyerekeddel és most, a negyedikkel. Mi a legszembeűnőbb különbség? Mi az, amiért a leginkább hálás vagy?

◆ **Fanni:** Az, hogy nem kell azon gondolkodnom, mit tanuljak még. Már biztosan nem ülök vissza az iskolapadba. Az, hogy minden pillanatát ki tudom élvezni, és csak arra koncentrárlhatok, hogy velük legyek. Azt mondtam, ha harmincöt éves koromig összejön a negyedik baba, akkor összejön, ha nem, akkor elengedem. Összejött. Nem akartam görcsösen. Korábban mindig hozott valamit az élet: szerettem volna egy kicsit dolgozni, és költöztünk is. Most jutottunk el ide, ez most tudott megtörténni.

● **Ágnes:** Hogyan tekintesz most magadra? Az első számú identitásod a gyógypedagógus? Esetleg még mindig ott a színész is, vagy ezek egyfajta keverékét szeretnéd megvalósítani?

◆ **Fanni:** Nincs közöttük éles határ, összerosódnak. Attól függ, mikor mit ad az élet, mikor mire van lehetőség. Ha castingra hívnak, elmegyek, és ha sikerül, sikerül, ha nem, nem. Mindig tudom, hogy ott van a másik, a biztosabb út. A színészlet úgy, hogy nem vagyok benne aktívan, nem végeztem egyetemet, nagyon kiszolgáltatott élet. Ennyi gyerek mellett pedig ezt a kiszolgáltatottságot nem lehet megengedni.

● **Piros:** Azzal, hogy a férjed szeretett volna harmadik gyereket, azt is vállalta, hogy rá is még több feladat hárul. Kiveszi a részét a gyerekgondozásból, a takarításból, a mosogatásból?

◆ **Fanni:** Abszolút. Ha kellett, akkor éjjel pelenkázott, felkelt, altatott, vigyázott a gyerekekre. Partner mindenben.

● **Ágnes:** Azt olvastam valahol, hogy vasárnap esténként közösen átnézik a naptárakat – mint egy haditanács –, és eldöntitek, hogyan legyen a következő hét. Mitől függ, hogy ki milyen feladatot vállal?

◆ **Fanni:** Nincs úgy leosztva, hogy tiéd a mosogatás, enyém a fűnyírás, inkább úgy kell elképzelni, hogy megbeszéljük, hogy mikor ki vigyáz a gyerekekre, vagy melyikünk viszi őket oda, ahova kell.

● **Piros:** Mi a legnagyobb konfliktusforrás? Van egyáltalán?

◆ **Fanni:** A fáradtság. Akkor türelmetlenebbek vagyunk, de mindig igyekszünk figyelni arra, hogy ez ne a gyerekeken csattanjon. Ha egyikünk látja a másikon, hogy elfáradt, akkor átvállalja a gyerekeket, és a másik addig ledőlhet egy kicsit. Igyekszünk egyensúlyban létezni. Valahogy annyira egyet gondolunk a dolgokról, hogy hál' istennek nincsenek összefeszülések közöttünk.

● **Ágnes:** A nagyszülők még aktív segítséget jelentenek?

◆ **Fanni:** Persze.

● **Ágnes:** Rajtuk kívül tudtok másra támaszkodni, a tágabb családi-baráti körre, van esetleg olyan, amikor bébiszittert hívtok, hogy elmehessetek kettesben valahova?

◆ **Fanni:** Nem, bébiszitter nincs – bár sokszor jó lenne, ha lenne. A gyerekeknek vannak olyan barátaik, akikkel kölcsönösen átvisszük egymáshoz őket. Van, hogy három gyereket viszünk át a barátaik szüleihez, és van, amikor hozzánk jönnek mások gyerekei. Ezt igyekszünk baráti körön belül elrendezni. Zsiga most kilenc hónapos, és ha kell, édesanyám, apósom és anyósom van vele, a felügyeletet családon belül oldjuk meg.

Reggelente a férjemmel kettesben kiülünk a teraszra kávézni, ilyenkor azt mondjuk a gyerekeknek, hogy „most kimegyünk a tengerpartra, kicsit hagyjatok bennünket”,

és amíg megisszuk a kávé, addig beszélgetünk.

● **Ágnes:** Szófogadóan békén hagynak ilyenkor?

- ◆ **Fanni:** Igen, és Zsigát is rájuk lehet bízni ilyenkor, elszórakoztatják az alatt a tíz-tizenöt perc alatt.
- **Piros:** Ez nagyon jó rituálé. Szükség van rá ahhoz, hogy a tüzet meg tudjátok tartani egymással, csak ti ketten, férfiként és nőként. Mi az, amihez még ragaszkodtok?
- ◆ **Fanni:** Ez a része nehéz. Most még Zsiga pici. Ha együtt elmegyünk bevásárolni, és ketten ülünk az autóban, az már randizásnak számít? Odafigyelünk erre, és beszélgetünk erről nagyon sokat, de tudjuk, hogy ez az időszak ezzel jár, türelmesek vagyunk, nem lehet erőszakosan akarni. Amikor úgy hozza az élet, akkor élvezzük egymás társaságát vele.
- **Ágnes:** Hogyan tudod szépen, harmóniában tartani a dolgokat ilyen pici baba mellett is?
- ◆ **Fanni:** Annyira jó fej a baba, hogy mindig alkalmazkodik az adott helyzethez. Mivel most a legkevésbé neki „van dolga”, nem kell vinni sehova, beteszem az autóba, és jön velem, ahova éppen mennem kell. Reggel öt óra körül ébred, hét körül visszaalszik. Ilyenkor vagy visszafekszem mellé, vagy pedig indul a nagyokkal a nap. Azután jön a kávé, a reggeli, és beindul minden. Minden nap más, egyik nap jön a védőnő, másik nap el kell vinni a kicsit oltásra, máskor fogászat van. Nincsenek egyforma napok. Mindig csak egy nappal látok előre, minden este megnézem, mi vár rám másnap.
- **Piros:** Csodálom azokat, akik fiatalon tudnak édesanyává válni. A húszas éveim elején én még nagyon távol álltam mindenféle értelemben attól, hogy édesanya legyek. Amikor megismerted a párodát, már tudtad, érezted, hogy veled szeretnél családot alapítani, gyereket vállalni? Vagy korábban is készültél arra, hogy édesanya leszel?
- ◆ **Fanni:** Nem így terveztem. Amikor Pepével kimondtuk, hogy együtt képzeljük el a jövőt, még hagyni akartunk egy kis időt magunknak. Ám akkor jött Marci. Fel sem merült egy percig sem, hogy ő ne legyen. Alkalmazkodtunk, és felnőttünk a feladathoz.
- **Piros:** A gyermekkorodból emlékszel olyasmire, amiről úgy gondoltad, hogy mivel anyukád úgy csinálta, biztosan te is úgy szeretnéd csinálni, vagy éppen egyáltalán nem úgy?
- ◆ **Fanni:** Menet közben biztosan adódnak ilyenek. Vannak olyan hangsúlyaim, amiket nem így szeretnék mondani, vagy bizonyos szavakat nem akarok használni. Arra törekszem, hogy

Fotó: saját

a gyerekeimre fordított idő több legyen, más legyen, mint ahogy velem történt. Ezt nem megrovásként mondom az én szüleimmel kapcsolatban – ők más helyzetben voltak –, de azt mindig is tudtam, hogy annak nem szeretném kitenni a gyerekeimet, hogy ennyit ne legyen velük. Inkább lemondok dolgokról, de amíg nekik szükségük van arra, hogy anya ott legyen velük, addig ott legyek.

- **Piros:** Előfordul, hogy nem mondasz le arról, amit te szeretnél? Van olyan „énidő”, amikor nem a gyerekekkel töltödsz?
- ◆ **Fanni:** Olyan régen volt erre lehetőségem, hogy nem is emlékszem rá. Azt gondolom, hogy ha ezt vállaltam, akkor ezt kell csinálnom. Tudom, hogy amikor majd nagyobbak lesznek a gyerekek, akkor eljön ez az idő is. Nem érzem, hogy bármiről lemaradnék, vagy hogy ez nekem fájna. Hogy mondjak egy példát: szeretek egyedül moziba menni. A férjem nem igazán mozis, én viszont néhány filmet szeretek moziban megnézni. Ő erre ad nekem lehetőséget. Olyan is előfordul, hogy amíg sétálok, vigyáz a gyerekekre. De ezek nem nagy dolgok, nem vagyok nagy igényű.

- **Ágnes:** *Nekem is négy gyerekem van, és gyorsan jöttek egymás után, kicsi volt a korkülönbség köztük. Megnyugtatlak, eljön az az idő, amikor több lecsípni való időd lesz. Mi volt az, ami benneteket egymáshoz vonzott a férjeddél, ami miatt Péterrel együtt képzeltek el a jövőt? Úgy tudom, a megismerkedésetek nem egyik pillanatról a másikra történt, hanem sokáig csak tudatok egymásról, de nem alkottatok egy párt.*
- **Piros:** *Még anyukád keze is benne volt a dologban, nem?*
- ◆ **Fanni:** *Egy kicsit igen. Amikor Pepe végzett, Csőre Gábor elvitte a frissen végzetteket a szinkronstúdiókba. Az ott készült fotót anyu megmutatta nekem, és kérdezte, „Ugye, milyen helyes?”. Később egy castingon találkoztunk, ahol jót beszélgettünk, de azt gondoltam róla, hogy hiába aranyos, helyes fiú, idősebb is nálam, biztosan van barátnője. Aztán az élet úgy hozta, hogy mindig összefutottunk. Egyszer szembetalálkoztunk a Körúton, köszöntünk egymásnak, és amikor továbbmentünk, egyszerre fordultunk vissza a másik után. Azután mindig összefutottunk valahol.*
- **Piros:** *Végül is ő kezdeményezett?*
- ◆ **Fanni:** *Hol ő, hol én. Ki kellett várnunk egymást. Akkor ő olyan élethelyzetben volt, amit le kellett zárnia, én pedig vártam. Egyszer pedig összeértünk.*
- **Ágnes:** *Együtt is fejlődtetek azóta, hiszen a fiatal felnőtt korotokat – a tiédet mindenképpen, de az övét is részben – együtt töltöttétek. Mennyire szembetűnő a változás, éreztek magatokban külön-külön és párként is átalakulást?*
- ◆ **Fanni:** *Biztosan változtunk, de nem tudnám azt mondani, hogy tíz éve így volt, ma meg másként van. Észrevétlen ez a változás, de biztos, hogy van.*
- **Piros:** *Nem okoz számodra problémát, hogy a színpadon képzelted a jövődet, most pedig katedrán állsz?*

- ◆ **Fanni:** *Nem. Az, hogy szereztem színházi tapasztalatokat, hogy megtanítottak beszélni és kiállni mások elé, pluszpont a gyerekeknél. A nagyothalló gyerekeknél különösen szükség van a hangra, és nagyon oda kell figyelni, hogyan beszélünk. A felnőttekkel könnyebb, mint a gyerekekkel, akik különböző háttérű családból jönnek. Nehéz azt mondani a nehéz sorsú gyerekeknek, hogy ma milyen jó lesz nekünk, mert Petőfiről és a János vitézről tanulunk. Nehéz kamasz gyerekeknél ilyen helyzetben megtartani az órát, és van olyan is, amikor nem tartom meg, mert másra van szükségük.*
- **Ágnes:** *Mit szeretsz leginkább a színészetben – ha éppen az adódik –, és mit a gyógypedagógusi munkában?*
- ◆ **Fanni:** *Mindig azt szeretem, amivel éppen foglalkozom. Amikor forgatás van, és megcsinálok egy jó jelenetet, megcsinálok egy munkát másokkal közösen, akkor azt élvezem. Ha a gyereket megtanítom írni, olvasni, fogalmazni, kimondani egy szót, akkor meg azt szeretem. Mind-egyik másért ad örömet.*
- **Piros:** *Édesapád filmbeli mondatait egy ország idézi. Úgy látom rajtad, hogy a szüleid igen jól tették a dolgukat, mert nem „egy elkényeztetett fruska” lett belőled. Van-e az édesapádnak olyan mondata, amit te a lányaként viszel tovább, és idézed fel adott esetben időről időre?*
- ◆ **Fanni:** *Nem jut eszembe semmilyen konkrét mondat vagy beszélgetés, inkább az a támogatás, hozzáállás maradt meg, amivel segítettek nekem. Egyszer például kaptam egy egyest, és zokogtam miatta. Ő pedig azt mondta nekem, hogy „Ugyan már, és akkor mi van? Majd kijavítod, megyünk tovább.” Nem az volt, hogy ha ötöst kapsz, akkor kapsz pénzt, ha pedig egyest, akkor büntetés jár. Azt mondták, hogy az a dolgod, hogy tanulj, és ha megtettél érte mindent, és úgy sikerült, ahogy, akkor úgy sikerült. Legközelebb majd jobban sikerül. Mit tudsz tenni azért, hogy jobb legyen? Mit tudok segíteni azért, hogy jobb legyen? Ezeket mi is végigvesszük a gyerekekkel. Én magam azt is szoktam mondani nekik, hogy én tanárként sem tudok minden területet tanítani, tőletek sem várom el azt, hogy minden területen ötösöket szerezzetek. Bizonyos tananyagokat tanuljatok meg, ne bukjatok meg, és akkor megyünk tovább. Próbáljuk az egyensúlyt megtalálni ebben is.*

Fotó: saját

- **Piros:** *A férjedet szívvel-lélekkel tudod támogatni a hivatásában, egy kicsi rossz érzés sincs benned azért, mert úgy érzed, „bárcsak én is ott állhatnék a színpadon”?*
- ◆ **Fanni:** Nincs ilyen rossz érzésem. Olyan megesik – ami még a színészeknél is előfordul –, hogy amikor látok egy jó előadást vagy egy jó filmet, azt gondolom, „de szívesen ott lennék”! De ez nem keserűség, hanem azt gondolom, hogy annyira jó hangulat lehetett ott, és olyan jó munka volt, hogy biztosan nagyon jó lehetett ott lenni. De azt nem érzem, hogy milyen kár, hogy ez nekem nem adatott meg.
- **Ágnes:** *De az olyanok, mint a Toxikoma, jó gyakorlatot jelentenek.*
- ◆ **Fanni:** Így van. Nagyon hálás vagyok Herendi Gábornak és az életnek is, hogy minket összehozott, és sikerült abban a filmben szerepelnem.
- **Ágnes:** *Meghatározó élmény lehetett...*
- ◆ **Fanni:** Igen, rettegős, de meghatározó élmény. Rettegős, mert meg kellett felelni a feladatnak. Hogy sikerült-e, majd a nézők eldöntik. Nagyon egyet gondoltunk a karakterről a rendezővel, és Gábor végtelenül türelmes, nyugodt volt, iszonyúan jó hangulatban teltek a napok a forgatáson. Szeretettel tudok jól dolgozni, ám ha aláznak és bántanak, akkor befeleződök. De ez utóbbinak még a szikráját sem érzékeltem azon a forgatáson.
- **Ágnes:** *Ez nagyon érdekes, mert egyszer mintha a férjed is szóról szóra ugyanezt mondta volna a szeretetteljes támogató légkörrel kapcsolatban. Ebben is hasonlóak vagytok.*
- ◆ **Fanni:** Igen, de szerintem nagyon sokan így működnek. Biztos van olyan, akít az hajt, ha bántanak vagy aláznak, de én attól bezárok, és abban nem tudok alkotni sem pedagógusként, sem színészként. Ez nálam semmilyen formában nem működik.
- **Piros:** *Bár a színész épp attól színész, hogy eljätssza adott esetben akár azt az érzést is, amit maga még sosem érzett – mert nem volt még olyan helyzetben. Végig ezen az ismeretlen pályán mozogtál, vagy voltak olyan tapasztalatok, amikhez kapcsolódhattál?*

- ◆ **Fanni:** Az anyasághoz. Tudom, mennyire kell számítani a másik félre, és milyen lehet az, amikor nincs ott a másik, és baj van. Az anyaságba tudtam kapaszkodni, és bár nem éltem át ilyen helyzeteket, a képzelőerő segít, hogy megtudjam, mit élhetett át valaki abban a helyzetben.
- **Piros:** Ha most tartanád a kezében az első kétcsíkos tesztet, mit üzenél az akkori önmagadnak?
- ◆ **Fanni:** Azt, hogy a legjobb döntést hozta.

A podcastot megnézheti és meghallgathatja az alábbi linken:
<https://csalad.hu/cikk/nem-erzem-azt-hogy-barmirol-lemaradnek>

CSALÁDBARÁT
MAGYARORSZÁG
KÖZPONT

Családbarát Magyarország Központ
Székhely: 1134 Budapest, Tüzér utca 33–35.
E-mail: ugyfelszolgalat@csalad.hu
Tel.: +36 70 500 1626
www.csalad.hu

A kiadvány az EG-00140-003/2021 –
Családbarát ország megnevezésű
projekt keretében készült.

Mb. szakmai vezető:
Annus Gábor

A kiadásért **dr. Szuromi-Kovács Ágnes**,
a Családbarát Magyarország Központ Nonprofit Közhasznú Kft.
ügyvezetője felel.

Minden jog fenntartva.

A kiadvány vagy annak egy részének másolása, sokszorosítása, bármilyen célú fel- és átdolgozása, kereskedelmi forgalomba hozatala tilos. A szerzői jogvédelem alatt álló tartalmak bármilyen formában történő felhasználása vagy használata kizárólag a Családbarát Magyarország Központ Nonprofit Közhasznú Kft. előzetes írásbeli engedélyével lehetséges.

ISBN 978-615-5944-75-8

Budapest, 2023

HALLGASS MINKET,
OLVASD BE A QR-KÓDOT!

